

**T.C.
İZMİR KÂTİP ÇELEBİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ ve KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI**

**DEĞİŞEN DÜNYA DÜZENİNDE
YENİ SAVAŞ SİSTEMİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

NAİL YILDIRIM

İZMİR-2018

**T.C.
İZMİR KÂTİP ÇELEBİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ ve KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI**

**DEĞİŞEN DÜNYA DÜZENİNDE
YENİ SAVAŞ SİSTEMİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

NAİL YILDIRIM

**DANIŞMAN
Dr. Öğr. Üyesi Osman Tekir**

İZMİR-2018

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “ Değişen Dünya Düzeninde Yeni Savaş Sistemi” adlı çalışmanın, tarafımdan, akademik kurallara ve etik değerlere uygun olarak yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Tarih
Ad SOYAD
İmza

TS EN ISO
9001:2015

T.C.
İZMİR KÂTİP ÇELEBİ ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü

TEZ/PROJE SINAVI TUTANAK FORMU

Dok. No: FR/604/21

İlk Yayın Tar.: 03.10.2017

Rev. No/Tar.: 00/..

Sayfa 1 / 1

GÖNDEREN : Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Başkanlığı
GÖNDERİLEN : Sosyal Bilimler Enstitüsü

Anabilim Dalımız Yüksek Lisans / Doktora Programı öğrencisi Nail YILDIRIM ile ilgili Tez/Proje Sınav Tutanağı aşağıdadır.

Tarih: Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Başkanı
Sayı :

İmza

SINAV TUTANAĞI

Tez/Proje Sınav Jürimiz tarafından incelenen Değişen Dünya Düzeninde Yeni Savaş Sistemi başlıklı yüksek lisans tezi ile ilgili olarak jürimiz 09.05.2018 tarihinde toplanmış ve adı geçen öğrenciyi Tez/Proje Sınavına tabi tutmuştur. Sınav sonucunda adayın tezi hakkında OYÇOKLUĞU/OYBİRLİĞİ ile aşağıdaki karar verilmiştir.

KABUL

Kabul Edilen Yüksek Lisans / Doktora tezi:

- i) Bilime yenilik getirmiştir
- ii)Yeni bir bilimsel yöntem geliştirmiştir
- iii)Bilinen bir yöntemi yeni bir alana uygulamıştır
- iv) Uygulama yapmıştır (sadece Yüksek Lisans'ta geçerlidir)

RED

DÜZELTME *

Tez Sınav Jürisi	Unvanı ve Adı Soyadı
Tez Danışmanı	Dr. Öğr. Üyesi Osman TEKİR
Üye	Prof. Dr. Akif TABAK
Üye	Dr. Öğr. Üyesi Nazmi ÜSTE
Üye	
Üye	

Eki : Tez Değerlendirme Formu (Her bir jüri için).

* Tez sınavında düzeltme kararı verilmesi halinde jüri tarafından öngörülen düzeltmelere ilişkin bir jüri raporu eklenmelidir. Düzeltmeler için Ek süre her defasında en fazla yüksek lisans öğrencileri için 3 ay, doktora öğrencileri için 6 aydır.

ÖZET

Savaş kavramı, giderek değişen dünya düzeninde artık kendi içinden sıyrılıp yeni bir boyut kazanmaya başlamıştır. Bu durumun bu şekle gelmesi ile birlikte bazı olgularının savaş ile ilişkilendirilmesi kuramsal açıdan bir takım zorluklar taşımaktadır. Bunun en önemli nedeni, kavramların artık devletlerin çıkar düzeyinde değerlendirilip uluslararası literatürde tanıtılmaya çalışılmasıdır. Bu da kavramsal çerçevenin oldukça genişlemesine sebebiyet vermiştir. Bundan dolayı çalışmanın ilk aşamasında, sözü edilen savaş kavramını ve eski ile yeni savaş olguları arasındaki farkı belirlemek, bir başka ifadeyle bu iki kavramın etkileşim alanlarının sınırlarını çizmek, gerekmiştir. Bu iki kavramın sınırları çizilirken bazı alt kavramsal grupların bağlantısı da açıklanmaya çalışılmıştır. Temel olarak bu tez; ilk başta savaş kavramını, eski ile yeni arasındaki farkı, tarihsel süreç içindeki evrimini, örneklendirmelerini, terör, islamofobi kavramları ile ilişkisini açıklamaya çalışarak yenedünya düzenindeki yeni savaş sistemini açıklamaya çalışmaktadır. Sonuçta ise bu üç parçalı alt karakterleri ile genel bir çerçevede savaşın yeni yüzüyle birlikte genel bir açıklama alanına ulaşmaya çalışılmıştır. Çalışmanın ilk bölümünde, savaşın önceki ve sonraki tarihsel gelişimi ele alınmıştır.

Savaşın eski ve yeni olarak iki ayrı noktada değerlendirilmesinin nedeni, birçok ulusun kuruluşunda ve birçok ulusun ortaya çıkışında temel oluşturmuş olmasıdır. Eski ve Yeni Savaş geçmişi ve gelişimi kısaca incelendikten sonra, savaşın nitelikleri, pratikleri, aktörleri, nedenleri ve sonuçları bağlamında aralarındaki farklı bakış açılarını ortaya koymak adına, söz konusu olan bu iki kavramı hangi çerçevede değerlendirdikleri anlatılmıştır.

İkinci bölümde, özellikle birinci bölümde yapılan savaşın pratikler, nitelikler, sonuçlar bakımından değerlendirilmesinin yansımaları tarih sahnesindeki örnekleri ile incelenmiştir.

Üçüncü bölümde ise, çalışmanın ana konusu olan yeni savaşın, temelini oluşturan etnik savaşlar, terör kavramı ve islamofobi kavramları ve ideolojiler ele alınacaktır. Bu anlamda, ilk olarak, tahmini olarak yedi bin yıllık insanlık tarihinde çok sayıda savaş yaşanmıştır. Bunların hepsinde savaş hem belirleyici hem de kritik noktalar halindedir. Bu bağlamda düşündüğümüzde

savaşın değişen yüzüyle birlikte yenedünya düzeninde diğer kavramlarla etkileşimi ile birlikte “yeni halini” açıklamak bu çalışmanın temel amacıdır.

Anahtar Kelimeler: Savaş, Eski ve Yeni Savaş sistemleri, Yeni Dünya Düzeni, Terör, İslamofobi

ABSTRACT

The concept of war has gained a new dimension in the changing world order. Because of this new dimension, there are many theoretical challenges to associate some cases with the new concept of war. The most important reason is that the concepts are now evaluated at the level of state interests and they are introduced in the international platform. As a conclusion, this has resulted in the expansion of the conceptual framework.

At the first part of the study, historical background of the new and old war concept will be considered and then, theoretical basic concepts of the war will be analysed. The reason why we evaluate the war at two different points such as new and old is that it is the basic of emergence and foundation of many nations. After we analyse the evolution and historical background of new and old war concept, the framework of these two concepts will be emphasized to show different viewpoints of attributes, actors, practices, reason and results of war

At the second part; practices, attributes, outcomes that we mentioned at the first part will be discussed with examples of reflections on the historical stage.

At the third part, ethnic wars, terrorism and islamophobia concepts and ideologies, which are the main subjects and the basics of the study of new war, will be discussed. During the seven thousand years of human history, many wars have occurred. All of them are critical as much as they are decisive. Thus, the aim of this study is to explain "New dimension" along with interaction with other concepts and the changing face of war under the new world order by defining the characteristics of islamophobia, ethics groups, terrorism.

Key Words: War, Old and New War systems, Islamophobia, New World Order, Terrorism

TEŞEKKÜR

Bu tez alıőmasının planlanması, araştırılması, yürütülmesi ve oluşumu konusunda ilgi ve desteğini esirgemeyen, engin bilgi ve tecrübelerinden yararlandığım, yönlendirme ve bilgilendirmeleriyle çalıőmamı bilimsel temeller ışığında şekillendiren, kahrımı ve hatalarımı çeken o büyük sabırlarından dolayı sayın hocam Yard. Dr. Osman Tekir'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Bir gün kendime ait küçükte olsa bir eserim olacağını söyleyen ve yanımda olmasa da her zaman hissettiğim Su' ya minnetimi, Őükranlarımı sunuyorum ve ona adıyorum.

Sevgili aileme manevi hiçbir yardımı esirgmeden yanımda oldukları için tüm kalbimle teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	III
ABSTRACT	IV
TEŞEKKÜR	V
İÇİNDEKİLER	VI
KISALTMALAR.....	VII
TABLOLAR	VIII
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM: YENİ DÜNYA DÜZENİNDE DEĞİŞEN SAVAŞ ALGISI	3
1. Bir Analitik Birim Olarak “Savaş”	3
1.1. Eski Savaş	3
1.2. Savaş’ın Değişen Boyutu: Yeni Savaş	6
2. Adil Savaş Kuramı Üzerinden Savaş Kavramı	12
İKİNCİ BÖLÜM: TARİHSEL SÜREÇ İÇERSİNDE SAVAŞ.....	16
2.1. Fransız Devrimi ve Savaş	16
2.2. Dünya Savaşları (I. Ve II. Dünya Savaşları-1914-1945)	17
2.2.1. I. Dünya Savaşı (1914-1918)	18
2.2.2. II. Dünya Savaşı (1939-1945).....	19
2.3. Soğuk Savaş Dönemi (1947-1991)	20
2.4. Yeni Dünya Düzeni ve Savaş (1991-2001).....	21
2.5. 11 Eylül ve Sonrasında Savaş (2001-...)	24
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: YENİ DÜNYA DÜZENİ’NDE SAVAŞIN ÖZGÜNLÜĞÜ	33
3.1. Kimlik Savaşları.....	34
3.1.1. Etnik Temelli Savaşlar	34
3.1.2 Din Temelli Savaşlar.....	37
3.2. Terör Tanımının Meşruluğu ve Gücü	40
3.3. İslamofobi: Terörist Kimlik İnşasının Toplumdaki İdeolojik Sonuçları.....	52
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM: SAVAŞ, TERÖR, İSLAMOFOBİ VE YENİ DÜNYA DÜZENİ.....	60
SONUÇ.....	80
KAYNAKÇA	84

KISALTMALAR

a.g.e. Adı geçen eser

Bkz. Bakınız

ev. Çeviren

Der. Derleyen

GSMH Gayri Safi Millî Hasıla

GSYİH Gayri Safi Yurt İçi Hasıla

İng. ev. İngilizce'den eviren

s. Sayfa numarası

Söy. Yap. Söyleşiyi yapan

y.a.g.e. Yukarıda adı geçen eser

Yay. Haz. Yayına hazırlayan

Yay. Yön. Yayın yönetmeni

TABLULAR

Tablo-1: Yıllara Göre ABD ve Seçilmiş Avrupa Ülkelerinin Savunma	s.66
Tablo-2: Harcamalarının GSYİH'lerine Oranı (1988-2009) (%) (SIPRI Yearbook 2011)	s.67
Tablo-3: Dünyada en fazla savunma harcaması gerçekleştiren ilk 15 ülke (2010) (SIPRI Yearbook 2010)	s.68
Tablo-4: 1 Haziran 2004 -31 Ocak 2005 Tarihleri Arasındaki Amerikan Kayıpları (Askeri)	s.68
Tablo-5: Irak Direnişinin 656. Günü, (1-31 Ocak 2005) Irak genelindeki Toplam Düşman Kayıpları Toplam Silah ve Malzeme Kayıpları	s.69
Tablo-6: Kayıpların Malî Olarak Değeri	s.69

GİRİŞ

Savaş kavramı üzerindeki değerlendirmelerin Soğuk Savaş öncesi ve sonrası dönemlere baktığımız zaman farklı nitelikler kazandığını görmekteyiz. Savaş özellikle bu dönemlerde uluslararası ilişkilere katkı sağlamıştır ve bu literatürde yol almış tahlillerin savaşın tanımı üzerindeki etkisi de büyüktür. Savaşı; devlet, toplum, askeri güç ve kimlik çerçevesinde farklı bir boyutta değerlendirmek gerekir. Özellikle savaşın temel anlamından çıkıp asıl odak noktası olup olmadığı tartışmalıdır. Siyasi araç bağlamında kullanılarak devletlerin merkezi güç haline getirdiği bir kavram olduğu ayrı bir tartışmadır. Savaşı merkeze yerleştirip etrafındaki kavramlarla meşru bir boyut kazandırması da mümkündür.

20.yüzyıl ile birlikte “savaş”, Clausewitz’in betimlediği bir savaş mıdır ya da 18.yüzyıl savaşları ile günümüz savaşlarını değerlendirmemiz ne kadar doğrudur? Clausewitz’in savaş hakkındaki geliştirdiği paradigmanın günümüzdeki savaşlar anlamında ne kadar geçerliliği vardır? Dönemsel olarak baktığımız zaman o dönemin savaş tanımlamaları ile günümüz savaş açıklamaları aynı olmayacaktır. Eskiden ok ve yayı iyi kullanan bir devlet diğer devletin üzerinde hakimiyet kurabiliyordu. Hatta atı iyi süren devlet bu yeteneğe sahip olmayan diğer devletin daha ilerisinde yer alabiliyordu. Gemileri kullanan bir İngiltere, ordusu ile birlikte dünyada güneşi batmayan bir ülke konumundaydı. Ancak şimdi savaşın boyutunda büyük bir değişim oldu. Savaşın içinde sadece silahlar bir aktör olarak kullanılmamaktadır. Bunun yanında toplumu yönlendirecek birçok aktör de dahil olmuştur. Bunun içindeki en büyük aktör ise devlet adamlarının da artık konuşmalarında ele aldığı terördür. Savaş üzerinde ”eski” ve “yeni” gibi bir ayırım yapmamız birçok kişi tarafından yadırgansa da Mary Kaldor gibi bu konuda uzmanlaşmış çoğu kişi bu konu üzerinde artık büyük bir ayırım yapmaktadır.

21.yüzyılda savaş farklı nitelikler içerdiğini ve bir değişim geçirmesini 11 Eylül’den sonra daha iyi anlayabiliyoruz. Özellikle 11 Eylül saldırılarından günümüze kadar olan süreçte terör her zaman ön plana çıkmıştır. Mary Kaldor’un yoğunlaştığı devlet olmayan birim şebekelerinin etkileri ve kimlik, özellikle bu savaş tanımında daha da nitelik kazanıyor. Clausewitz’in yapmış olduğu savaş tanımıyla şuan mevcut uluslararası ilişkilerdeki savaş tanımının farkı da ortaya

çıkış oluyor. İşte bu tezin temelinde, eski ve yeni savaşı karşılaştırmalı olarak nedenleri, aktörleri, pratikleri, amaçları ve sonuçları bağlamında açıklanacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

YENİ DÜNYA DÜZENİNDE DEĞİŞEN SAVAŞ ALGISI

1.Bir Analitik Birim Olarak “Savaş”

1.1.Eski Savaş

Uluslararası ilişkilerde bazı kırılma noktaları vardır. Amerika'nın bağımsızlık bildirgesi, Fransız devrimi, Kore savaşı, I. ve II. dünya savaşları, nükleer silahların kullanılması, Soğuk Savaş süreci, Berlin duvarının yıkılması, 11 Eylül saldırısının etkisini sürdürerek günümüze kadar gelmiştir. İnsanoğlu, tahmini yaşam süresinde kendisini sürekli savaşlar içinde bulmuştur. Savaşın bu kadar yüzyıl içinde sürekli yaşanması kendi içinde de boyutları, nitelikleri ve özellikleri bakımından farklılıklarını gösterecektir. Bu kırılma noktalarında belirleyici olan olaylar arasında savaşlar vardır.

Savaşın kendi içerisinde birçok nedeni bulunmaktadır. Bu nedenler içerisinde özellikle eski savaşlarda “yayılmacılık” , ”sömürgecilik” ve “hegemonik mücadele” görülmektedir. Bu üç temel nokta Soğuk Savaş bitimine kadar kendilerini farklı yollarla göstermiştir.

Savaş içinde “sömürgeciliğin” belirleyici rolü Avrupa’da feodal yönetimlerden yeni bir sosyal ve ekonomik değişime geçiş dönemi sancılarınıdır. Bu açıdan Avrupa’nın temelini yavaş yavaş attığı Reformlar, Rönesans, Avrupa’nın feodal dönemi sadece bununla kalmamış birçok sömürgeciliğin de kapısını aralamıştır. Özellikle Avrupa hegemonik güçlerin ellerini güçlendirmek için sömürgecilik başrol oynamıştır. Tarihsel olarak baktığımızda savaş boyutunda 1494 yılında, dönemin “sömürgeci” güçleri olan Portekiz ve İspanya’nın Amerika Kıtasındaki “yayılmacı” hırslarının çakışması sonucu kıtayı ikiye bölecek düzeye getirmiştir¹.

1 Refik Arıkan, Halim Demiryürek, Sömürgecilik Tarihi (Afrika-Asya), Anadolu Üniversitesi Yayını, No:3120, 2014, s.3,4

Eski Savaş içinde yayılcılık, sömürgecilik ve dünya sahnesinde hegemon güç olma düşüncesi birçok kırılma noktası oluşturmuştur. Özellikle Amerikan yayılcılığı, İngiltere'ye karşı yapılmış en cesur küresel egemenlik zaferi niteliği taşımaktadır. Amerika'nın dünya sahnesinde kendini kabul ettirme çabası ve artan nüfus ile birlikte emeğin bir yerden başka bir yere transfer edilme düşüncesinin artması ile birlikte bir sıçrama gerektiriyordu. Bu sıçrama çabası peşinden savaşı da niteliği bakımından getirecektir.

15. ve 17. yüzyıllar arasında oluşan bu mücadelenin ve bu üç politikanın (yayılcılık, sömürgecilik, hegemon güç olma düşüncesi) etkin bir şekilde işleyebilmesini sağlayan temel aktör güçler “imparatorluklar ve Ulus-devletler”di. Özellikle bu dönemde, askeri strateji ve taktiklerin temelinde; meydan savaşları, fiziksel mücadele ve I. Dünya Savaşından sonra da konvansiyonel silahlar vardır. Meydan savaşlarının ve fiziksel mücadelenin 18. yüzyıldan sonra terk edildiği de görünürde kalmıştır. Antik çağ strateji ve taktiklerine dönüş 18. yüzyıldan itibaren başlamış ve modern dönemlere kadar gelişerek sürmüştür. Bu bağlamda bu strateji ve taktikler 20. yüzyıl savaşlarının strateji ve taktiğinin temel çıkış noktalarını oluşturmaktadır. Bu noktadan sonra devreye Clausewitz'in düşmanı savaştan vazgeçirme stratejisi temelinde “savaş”ın başka bir boyutu kendisini gösterecektir. Ancak temelde bakılması gereken nokta; “Eski Savaş”; içindeki nedenlerin, tarafların, pratiklerin, amaçların ve sonuçların “Yeni Savaş” tan ayrıldığı gerçeğidir.

Clausewitz, Napolyon'un stratejileriyle yaşatmış olduğu savaşlar üzerinde tanımlamalar yapmıştır. Bugün güçlü devletlerin zayıf devletler üzerinde üstün olmak için sadece askeri güç kullandıkları düşüncesi yeterli değildir. Elbette bu da yeni ile eski savaş arasında büyük bir fark yaratacaktır.

Clausewitz, savaşı;

“ savaş, karşıt düşmanların birbirlerine karşı uygulamış oldukları şiddet eğilimidir... Savaş, irademizi yerine getirmeye zorlayan bir şiddet eğilimidir”². şeklinde tanımlamaktadır.

2 Carl V. Clausewitz, Savaş Üzerine, (çev.) Selma Koçak, Doruk Yayınları, 2011, s.31

Buradaki tanımdan anlaşılacağı üzere karşı bir düşmandan çok daha önemli olan karşı tarafı zayıf düşürmenin yollarının aranmasıdır. Öncelikli amaç tehdit olarak görülen karşı tarafı, ilk olarak silahsızlandırmaktır. Daha sonraki aşama, kendisinin tehdit altında olduğu düşüncesini genele yaymaktır.

Clausewitz, bunun karşılıklı olarak oluştuğunu ve bu durumun şiddeti tepe noktasına ulaştırdığını söylüyor. Bu da bize Hobbes'un "homo homini lupus" sözünün yanında "bellum omnium cantra omnes-herkes birbiriyle savaşa yatkındır." sözünü hatırlatmaktadır.

İşte bunu da Clausewitz sadece iki devlet ya da grup arasındaki çatışma değil, "Eski Savaş" içindeki imparatorlukların ve ulus-devletlerin belirleyici rollerinin etkisi olarak adlandırmaktadır.

Eski Savaş sistemi, "Yeni Savaş" sisteminden iki net ve belirgin sonucu ortaya çıkarması açısından farklılık oluşmaktadır: "zafer ve yenilgi". Bu sonuçları da farklı nitelikler içinde farklı dönemlerde değerlendirmemiz gerekir. Antik çağ dönemindeki savaşlarda zafer karşı tarafın ordusunu yenmekten geçiyordu. Diğer önemli durum ise karşı tarafı yenildiğine ikna ederek savaşı sonlandırma düşüncesidir. Bunun da temelinde, "politik örgütlenme" yatmaktadır. Bu dönemlerde görülen savaşın sonuçları daha çok "işgal" üzerinedir. Ancak savaşın ortaya çıkardığı bir diğer durum ise "sosyal sonuç" temelli katliam, soykırım ve esaret de vardır. Bu durum Yeni Savaş ile paylaşılan ortak noktalardan bir tanesidir. II. Dünya Savaşı mimarlarından Hitler'in Yahudi Soykırımı, 8 bin Boşnak'ın Sırp tarafından 1995 Temmuzundaki Srebrenitsa'da katledilmesi ve Ruanda Soykırımı Eski Savaş'ın sosyal sonuçlarının günümüzdeki örneklerinden birkaçıdır.

Bu temellendirmeler bağlamında, yeni savaş ile eski savaş arasındaki fark "ekonomik" sonuçlar temeline oturtularak anlatılmıştır. Tarihte olan bütün bu yayılmacı ve sömürgeci politikaların sebebi ekonomik olarak güçlenme düşüncesidir. Amerika'nın keşfi ve sonrasında Amerika'nın izlemiş olduğu politikalar, İngiltere'nin yıllardır sürdürdüğü sömürge politikası ve Fransa'nın Afrika üzerindeki izlediği politikaların temelinde yatan sebep savaşın ekonomik sebep ve sonuçlarıdır.

1.2. Savaş'ın Değişen Boyutu: Yeni Savaş

Geleneksel savaş yöntemlerindeki temel aktörleri, savaşın nitelikleri ve boyutları bakımından değerlendirdiğimizde, zihnimize oluşan ve görülen savaşın karşı tarafları net ve belli olarak bilinmektedir. Buna en güzel verilecek örnek ise Soğuk Savaş döneminde Amerika Birleşik Devletleri ve Sovyetler Birliği'nin karşı karşıya gelmesidir.

Yeni savaşlarda ise, devletlerin siyasal çıkarları temelinde devlet dışı aktörlerin yer aldığı gruplar da vardır. Şu ana kadar olan savaş tanımlarında temel olarak ele alınan nokta; savaşın, devlet, siyasal ve askeri boyutlarıdır. Ancak günümüzde savaşlarda aktör olarak sadece devletlerden bahsetmemiz mümkün değildir. Devletler dışında da savaşın içinde rol oynayan temel bazı aktörler de bulunmaktadır. Özellikle yeni savaşın, eski savaştan en belirgin ayrımı ise savaş içindeki aktörlerin değişkenliğidir. Ulus-devletler dışında savaşlar içinde etkin olarak rol oynayan artık “etnik gruplar, dini gruplar, azınlıklar, örgütler, terör” bulunmaktadır. Yeni sömürge anlayışı ile devletlerin daha çok odaklandıkları noktalar; Orta Doğu ve Kuzey Afrika'dır. Bu çalışmada, daha çok bu bölgelerdeki çatışmaların niteliği üzerinde durulmaya çalışılacaktır. Birçok düşünce temelinde “düşük seviyede ilerleyen savaşların yerini konvansiyonel savaşların alması devletleri giderek zayıflatmıştır” düşüncesi vardır³. Ancak birçok düşünceye göre devletlerin yine kontrolü düzeyinde savaşların sadece türü değişmiştir. Burada tamamen devleti soyutlamak savaş sisteminin değiştiği şeklindeki bir düşünce, doğru bir değerlendirme olmayacaktır.

Savaş içerisinde her ne kadar devletler asıl rolü oynasa da artık devletlerden daha çok etnik grupların konuşulduğu bir “Yeni Savaş” sisteminden söz etmemiz gerekir. Orta Doğu'ya baktığımız zaman Sünni ve Şii çatışmalarının dışında birçok alt etnik grup çatışmalarını da görmek mümkündür. Mevcut olan etnik gruplara baktığımız zaman Süryaniler, Arap Hıristiyanları, Dürziler, Nusayriler, Kürtler, Türkmenleri görmekteyiz.

3 M. Kaldor, “Old Wars, Cold Wars, New Wars, and the War on Terror”, International Politics, 1986, s.624-647. No 42

Eski savaşlarla ilgili yapılan bu tanımlamaların “yeni savaş” ’a uyarlama çabaları, sadece bir genelleme yaratmak amacı taşımaktadır. Gerçek olan ise siyasi olarak savaşın boyutudur. Savaş, bu tanımlama dışında basit bir olgudan ibaret olmamakla birlikte içinde toplumsal, etnik ve siyasi bir boyutu da barındırmaktadır. Yeni savaş, nedenleri, tarafları, pratikleri, araçları ve sonuçları bakımından Eski Savaş’a göre farklılık göstermektedir. Soğuk Savaş sürecinde ve sonrasındaki dönemde “Savaş” nitelik bakımından hayli değişmiştir. ABD, Rusya, Çin ve birçok gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkelerin savaş stratejilerinin temelinde “hegemonik mücadele” aynı zamanda “Yeni Sömürgecilik” anlayışı yatmaktadır. Yeni sömürgecilik anlayışının temelinde ise “siyasi amaç” yatmaktadır. Bunların dışında Yeni Savaş içinde amaç düşmanı bir anda yok etmek değildir. Bundan öte yeni savaşlar düşmanlara ihtiyaç duyarlar. Amaç, belli gruplardan faydalanılan bir savaş ortamı yaratmaktır. Burada ise şiddet ağırlıklı grupları yönetmek asıl olan amaçtır⁴.

Savaş stratejisindeki siyasi amaç, yapmış oldukları hareketleri meşruiyet zeminine oturtma çabasıdır. Bunu şu ana kadar en iyi kullanan devlet ABD ve Rusya olmuştur. ABD’nin Irak ve Afganistan müdahalesi ile Rusya’nın yakın zamandaki Kırım müdahalesi buna en iyi örnektir.

Mevcut güçlü ve yeni sömürgeci devletlerin stratejilerinin pratiğinde yatan ana nokta “etnik ve psikolojik” savaşlardır. Bunu yürütürken de temel araçları aşırı silahlanma, din, intihar bombacıları ve kimyasal silahlardır. Bunun için ise en zayıf olan bölgeler etnik çeşitliliği çok olan ülkelerdir. Din ya da dini gruplar açasından baktığımız zaman ise bilinen birçok selefi grupları sayılabilir. Bunlardan birkaçı, Cem’iyyetu’ş-Şer’yye, Cemaat-i İslam, Birleşik İslami Cephe, Ahrar al- Şam, Özgür Suriye Ordusu, El-Kaide ile bağlantılı çalışan Al Nusra, Irak-Şam İslam Devleti (İŞİD)’dir. Buradaki temel nokta ise, bu grupların birbirlerine karşı yaptığı saldırılar ile birlikte korkutmak, öldürmek ya da farklı bir etnik ya da milliyette olanları sürgün etmektir. Ancak orada garip olan durum ise şudur; Bağdat’ta yapılan bir Şii saldırısında sadece Sünniler ölmemektedir. Aynı zamanda o meydanda olan Şiiler de ölmektedir⁵.

4 Marry Kaldor, “Inconclusive Wars: Is Clausewitz Still Relevant in these Global Times?”, Global Policy, vol1, issue 3, 2010, s.274

5 Marry Kaldor, a.g.e. , s.275

Bu ve bunun gibi birçok silahlı dini grubu araç olarak kullanmanın ötesine giderek “Yeni Savaş” strateji içinde aktör bir rol olarak oturtulmaktadır. Düşük yoğunluktaki savaşların konvansiyonel savaşların yerini alması devletleri giderek zayıflatmıştır. Uzun vadede çeşitli savaş örgütleri devletlerin yerini alacaktır⁶. Temelde bakmamız gereken nokta şudur; yeni etnik temelli savaşlar boyutunda devlet merkeze oturtulurken etrafını devletin varlığından yararlanarak kendi özgürlüklerine kavuşmaya çalışan grupların savaşları vardır. Savaşın sistemsal ve devlet boyutundaki durumunun etkisi vardır. Fakat burada tamamen devleti soyutlayarak sadece gruplar arasında bir savaştan bahsetmemiz de mümkün değildir. Büyük devletler tarafından yaratılmış olan siyasi ve devlet temelinde çıkarların maksimum, maliyetlerin (ölümlerin) minimize edilmeye çalışıldığı etnik-mezhep temelli savaş durumuna bakmamız gerekmektedir.

Mary Kaldor, savaşın bu farklı durumuna açıklık getirmekte, savaşın eski ve yeni olarak ayrılması gerektiğini söylemektedir. Eski savaşları daha çok devletlerin düzenli silahlı kuvvetleri tarafından yapılan savaşlar olarak görüyorken yeni savaşları devlet ve devlet dışı aktörlerin ağlarının kombinasyonlarının kullanılması olarak görmektedir. Bir tarafta düzenli silahlı kuvvetler varken bir tarafta özel güvenlik müteahhitler, paralı savaşçılar ya da askerler, cihatçılar, ağalar vb. gruplar vardır⁷.

Kaldor, devlet, ordu ve halk arasındaki ayrımın yeni savaşlarda bulanık olduğunu söylemektedir. Daha çok devlet dışında kalmış örgüt savaşlarından bahsetmektedir. Bunlar arasındaki ayrımı yapmanın da zor olduğunu söylüyor. Bunlar uluslararası ilişkilerde, devlet dışında kendi başına faaliyet göstermeye çalışan grup bütünüdür. Temelinde, illegal örgütlerin yürütmüş oldukları terör faaliyetleri yahut silahlı mücadele olarak görülmektedir. Mary Kaldor bunları; şirketler, paralı askerler, gönüllüler, sivil toplum kuruluşları, dini ve etnik gruplar, uluslararası örgütler gibi çeşitli aktörler olarak sıralar ve yeni savaşın bu tür grupların kendi aralarında yapmış oldukları mücadele olarak nitelemektedir⁸.

6 Ali L. Karaosmanoğlu, “Yirmibirinci Yüzyılda Savaşı Tartışmak: Clausewitz Yeniden”, Uluslararası İlişkiler, Cilt 8, Sayı 29 (Bahar 2011), s. 5-25.

7 Mary Kaldor, 2013 In Defence of New Wars. Stability, 2(1): 4, pp. 1-16

8 Mary Kaldor, a.g.e., s.277

“Yeni Savaş” içerisinde faaliyet gösteren gruplarda dikkat edilmesi gereken nokta ise günümüzde dini, etnik ve mezhepsel temelli gruplardır. Bunların hepsinin Kaldor’ a göre, yeni savaş boyutunda yahut örgütler arası savaşta etkisi birinci sıradadır. Çünkü Yugoslavya’nın dağılmasından başladığında; Afganistan, Irak ve 21.yüzyılın en büyük kırılma noktası olan ve 2010 yılında Tunus, Mısır, Libya, Suriye, Bahreyn, Cezayir, Ürdün ve Yemen’de büyük çapta; Moritanya, Suudi Arabistan, Umman, Irak, Lübnan ve Fas’ta küçük çapta olmak üzere tüm Arap Dünyasında baş gösteren mitingler, protestolar, halk ayaklanmaları ve silahlı çatışmaların (Arap Baharının) hepsinin temelinde yeni savaş durumu vardır. Özellikle bu tür etnik ve dini temeller yeni savaş stratejilerinin en büyük aracı olarak görülmektedir. Artık devletler fazla maliyet getirecek savaşlardan kaçınmaktadırlar. Özellikle ABD ve onun gibi güçlü devletlerin bu tür örgüt temelli savaşları fazlasıyla kullandığı görülmektedir.

Özellikle bu tür etnik ve mezhep temelli savaşlar da (yeni savaş sistemi içinde) küreselleşmiş ekonomik sistem tarafından ekonomik boyutundan dolayı devam edilmesi istenmektedir. Bu bağlamda illegal ekonomik irtibatlar önemli rol oynamaktadır. Yeni savaş içindeki bu etnik çatışma araçları çeşitli yollarla finanse edilmektedir. Bunlar; denetim noktaları kurma, yağma, adam kaçırmaya, insani yardım adıyla 'vergi' ya da havale yoluyla seferber uyuşturucu kaçakçılığı veya insan kaçakçılığı gibi suç faaliyetleridir. Faaliyetlerin kimler tarafından yürütüldüğü ya da kimler tarafından desteklendiği açık değildir. Mary Kaldor, Afganistan’daki savaşın gerçek sebebinin Taliban ile Karzai hükümeti arasındaki hâkimiyet mücadelesi ya da bu savaşın asıl sebebinin karşılıklı olarak uyuşturucu kaçakçılığı konusunda ortak kazanç üzerine yürütülen bir savaş mı? olduğunu soruyor⁹.

Kaldor, bu tür savaşları içsel bakımdan sonu olmayan bir savaş olarak görmektedir. Bu savaşların asıl amacının bitirmekten daha çok devamlılığını sağlamaktır. Temel noktası ekonomik çıkarların devamlılığının sağlanmasıdır. İşte bunlardan dolayı “kalıcı çatışma” terimi ortaya çıkmıştır¹⁰. Bunların ortadan kaldırılması özellikle büyük devletler tarafından istenmemektedir. Çünkü her iki tarafın da çıkarlarına ters düşecek sonuçlar doğuracaktır. Savaşın devamlılığı iki

9 Mary Kaldor, “Inconclusive Wars: Is Clausewitz Still Relevant in these Global Times?”, Global Policy, vol1, issue 3, 2010, s.275

10 Mary Kaldor, a.g.e., s.275

tarafa da kazanç sağlayacak bir durum yaratmaktadır. Kazancın sağladığı boyutları ise silah satımı ve o bölgedeki enerji kaynakları üzerindeki hâkimiyettir. Örneğin, Suriye’de ilk beş yıl boyunca süren çatışmalarla birlikte iki büyük güçten biri olan ABD’nin silah şirketleri yüksek bir kâr sağlamışlardır. Lockheed Martin isimli şirket, 2010 Aralık ayındaki değeri 69 milyar dolar iken 2015 Kasım ayındaki değeri %222 değer kazanarak 222 milyar dolar seviyesine gelmiştir. Bir diğer şirket Northrop Grumman ise 2010 Aralık ayında 57 milyar dolar değere sahip iken 2015 Kasım ayında %230 değer kazanarak 188 milyar dolar seviyesine gelmiştir¹¹.

Eski ve yeni savaş kavramlarının açıklamalarına bakıldığında farklılıkların olduğu kadar benzerliklerin de olduğu görülmektedir. Bunları etkileyen unsurlardan birisi zamandır. Zamanın ışığı altında günümüzde savaşın sadece silah ve teknolojik faaliyetlerin dışında psikolojik, toplumsal ve özellikle kimlik boyutunda bir etkileşim içinde olduğu gerçeği vardır.

Yeni Savaş, savaş içindeki ülkelerin savaş sonrasındaki durumu bakımından eski savaştan büyük farklılık arz etmektedir. Bunun en güzel örneği ise Arap Baharı’nın bitmeyen çatışma ortamıdır. Sonuçları bakımından kazananın belli olmadığı bir düzen mevcuttur. Arap Baharı’nın başladığı yıldan beri Kuzey Afrika ülkelerindeki oturmayan bir hükümetler sistemi ve çatışma ortamı mevcuttur. Mısır’da gerçekleşen askeri darbe, Suriye’de devam eden çatışmalar, Libya ve Tunus’ta oturtulmayan anayasal süreçler yeni savaş stratejilerinin sonuçları bakımından çok iyi bir şekilde işlediğini göstermektedir.

ABD’nin Irak ve Afganistan müdahalesine “demokrasinin geleceği” ile başlanması ancak sonuçta bölünmüş bir Irak ve çatışma barındıran bir Afganistan bırakmıştır. Diğer önemli bir sonuç ise “katliamlar”dır. Irak ve Suriye’deki Türkmenlere yapılan katliamlar, Suriye’de Sünni ve sivil halka yapılan saldırılar 2016 yılı itibarıyla hâlâ devam etmektedir.

Savaş terimine bakıldığında ”Savaş”, “eski ve yeni” olarak zamana göre kendisinde değişiklik göstermiş ve farklı gruplara ayrılarak kendi içinde bölünmelere gitmiştir. Devletlerin karşılıklı olarak birbirlerine üstünlük sağlamak amacıyla isteklerini karşısındakine kabul ettirmek

11 arsiv.ntv.com.tr/news/134221.asp#BODY (erişim tarihi: 11. 01.2016)

için ilk başta meşru yollarla kendisine zemin hazırlamakta, daha sonra karşı tarafın zafiyetlerini kullanarak belli uluslararası örgütler nezdinde kendi davranışlarına meşruiyet zemini yaratmaya çalışmaktadır. Sonuç olarak ise, boyun eğen zayıf devlet üzerinde zora başvurma devreye girecektir. Bütün bunlar göz önünde bulundurulduğunda, önemle bakılması gereken nokta ise “eski” ile “yeni” arasında nedenleri, tarafları, araçları ve sonuçları bakımından farklılıklarıdır.

ABD ile SSCB'nin birbirlerine saldırmamalarının sebebi; devletlerin bazı sorumlulukları almak istememeleri diyebiliriz. Bunu besleyen manevi güçlerin de önemi fazladır. Bu manevi güçler ise kendi halklarından ve dünya kamuoyundan alacağı tepkilerdir¹². Irak ve Afganistan müdahalesinden sonra bu tepkiyi ABD kendi halkından ölen askerleri yüzünden çekmiştir. Bu ve bunun gibi birçok alt sebep savaşın ilerlemesini engelleyebileceği gibi zaman zaman büyük devletler tarafından oluşturulan stratejiler de vardır. Bu stratejiler ise “farklı etnik yapıya sahip devletlerin kullanılmasıdır”¹³. Örneğin; küçük devletlerin çok etnik yapıya sahip olmaları onlar için büyük zafiyetler yaratmaktadır. Güçlü ve özellikle sömürge devletleri bu durumu çok iyi bir savaş stratejisi(sömürü politikası) olarak kullanabilmektedirler. En iyi yaptıkları ise “Kaos yarat, silah satımı yap, kendi aralarında savaşır ve üzerinden sermaye birikimi sağlama” stratejisidir.

Eski Savaş içinde Clausewitz'in “savaşın, karşılıklı olarak toplumsal ve siyasi boyutta şiddetin artmasıyla oluştuğu” yaklaşımı günümüz uluslararası ilişkilere büyük katkı sağlamıştır. Ancak bu durumu sadece askeri savaş değil siyasi ve politik savaş çerçevesinde “yayılmacı” ve “hegemon güç” olma çabası çerçevesinde düşünürsek daha doğru olacaktır. Yani “eski savaş”ın seyrini ilk olarak siyasi amaç belirlemektedir. Elimizde siyasi amacın bir ürünü olarak “savaş” vardır. Günümüzde böyle basit bir indirgemeye savaş anlatmak fazlasıyla pragmatik bir tarafa bizi sürükleyecektir. İşte burada Clausewitz'in “eski savaş” tanımı kendisini “yeni savaş” boyutundan ayıracaktır. Devletler “yeni savaş” sisteminde burada sadece revizyonist bir yaklaşımla daha az maliyetli çatışma yöntemlerini izlemektedir. Yeni savaş, devletlerin aktif olarak kullandığı bir adım olma konumundan kendisini çıkarmıştır. Bunun yerine etnik ve

12 Baskın Oran, Türk Dış Politikası, İletişim Yayınları, İstanbul, 2012, s. 572-573

13 Mary Kaldor, Elaborating the New War Thesis, International Politics, 2005, s.210

psikolojik savaş stratejilerinin kullanımı haline gelmiştir. İşte bu da Yeni Savaş içinde siyasi olarak üstün olma çabasıdır yani dünyada kabul gören tek hegemon güç olma stratejisidir.

Bu hegemon güç mücadelesi içinde değerlendirmemiz gereken önemli nokta ise “terör” ‘dür. 11 Eylül saldırılarından sonra Bush yönetimi ile güvenlik ve terör kavramında birçok değişiklik oldu. Özellikle “şer eksenini” olarak tanımladığı devletlerarasında olan Irak aynı zamanda terör barındıran bir devlet durumuna düşürüldü. Afganistan’a müdahalesi konusunda aktif bir rol üstlenilmesi gerektiği de tartışmalar içine oturtuldu. Bu şekilde bir politika izlemesindeki temel amaç ise “terörle mücadele” adı altında mevcut sistemi değiştirmek olacaktır. Bu durumu meşrulaştırmak için de bazı kavramlar çıkardı. Onlardan bir tanesi de “önleyici müdahale” oldu.

Bu kavramın oluşturulmasındaki temel sebep ise büyük devletlerin “Yeni Savaş” stratejisi içinde saldırılarını meşrulaştırma çabalarıdır. Terör tehdidi söylemi direkt olarak bir devletin dış ve güvenlik politikasına oturtulup buna göre dost ve düşman belirleme strateji güdülmemektedir. Soğuk Savaş’tan sonra “caydırıcılık ve çevreleme politikası” uluslararası teröristler ve kitle imha silahlarına karşı yetersiz kaldığı belirtilerek artık temele “terör” kavramı oturtulup “önleyici meşru müdafaa” stratejisi çıkarıldı¹⁴. Burada tartışılan temel nokta terörün savaşdaki yerinin ne olduğudur. İşte burada devreye yeni savaşın araçları bağlamında din ve örgütlerin olup olmadığı tek bir devlet tarafından belirlenip buna göre yapmış oldukları hareketleri meşrulaştırma çabası girmektedir.

2. Adil Savaş Kuramı Üzerinden Savaş Kavramı

Savaşın tarihsel süreçler içindeki gelişimi dışında savaşın ahlaki boyutu üzerinden sorgulamakta söz konusu savaş kavramına ayrı bir nitelik kazandırmıştır. Savaş, aktörleri bakımından tarihsel süreçte bir devrim halinde oluşmuştur. Eski savaş sistemleri içinde ön plana çıkan ulus devletler, yeni savaş sistemi içinde yerini diğer aktörlere bırakması ve insan faktörünün ortaya çıkması akla savaşın ahlaki boyutunu da getirmiştir. Yukarıda bahsedilen meşru müdafaa hakkının kullanılarak bir savaş ortamının yaratılması yeni savaş sistemi içinde savaşın sonuçları

14 Fatma Taşdemir, Uluslararası Hukuk Açısından Önleyici Meşru Müdafaa Hakkı, Uluslararası Hukuk ve Politika, Cilt 2, Sayı 5, 2006, s.86

düşünüldüğünde tekrardan belli konuların da dâhil edilerek tartışılması gerektiği kanısını ortaya çıkarmıştır.

Savaşın aktörleri, sonuçları, nitelikleri bakımından eski ile yeni savaş içerisinde anlatımında ve özellikle yeni savaş sisteminde 11 Eylül sonrası ortaya çıkan meşru müdafaa hakkı tarih boyunca savaş içerisinde savunma hakkı olarak ele alındı. Devletlerin, uluslararası hukukta başvuru yoluna gittiği meşru müdafaa hakkı, egemenlik haklarını korumak için ellerinde bulundurdukları bir kuvvet kullanma hakkı olarak görülmekteydi. Ancak günümüzde yeni savaş sistemi içerisinde devlet faktörünün geri planda kaldığı durumlarda adil savaş kuramı, teorik açıdan eski savaş sistemi içinde söz konusu bir başlık olarak kalsa da yeni savaş sistemi içerisinde bir strateji olarak kullanılmaya başlandığı söylenebilir. 11 Eylül saldırısı sonrasında Amerika'nın "Önleyici Meşru Müdafaa" söylemi adil savaş kuramını akla getirmiş ve günümüz yeni savaş sistemi içerisinde savaş faaliyetlerini meşrulaştırma yolunun bir aracı olduğunu söylememize sebebiyet vermiştir.

Eski ve Yeni Savaş'ın kırılma noktası olan 11 Eylül saldırıları ve sonrasında Afganistan, ile Irak müdahalelerinde söz konusu güçler tarafından haklı gerekçelere dayandırılarak kullanılan meşru müdafaa hakkı, tarihte birçok düşünürün tartıştığı etik kavramları da tekrardan gündeme getirmiştir. Çünkü BM'nin yedinci başlık elli birinci maddesindeki, devletlerin kendi güvenliklerini tehdit edecek bir durumdan korunmak için derhal BM nezdinde harekete geçme hakkı vermiş¹⁵ olsa da Irak ve Afganistan müdahalelerinden sonra birçok sivilin ölmesi, söz konusu madde ve adil savaş kuramının üzerinde yeniden düşünülmesi gerektiğini zorunlu kılmıştır.

Bir savaşın adil savaş kuramı içinde değerlendirmesi için Thomas Aquinas'a göre haklı bir neden, savaşı tek merkezden kontrol edip sürdürebilecek bir otorite ve iyi niyet gibi üç şartı içinde barındırması gerekmektedir¹⁶. 11 Eylül'den sonra Irak ve Afganistan müdahalelerinde bu üç şartın

15 <http://legal.un.org/repertory/art51.shtml> , (erişim tarihi: 19.05.2018)

16 Fulya A. Ereker, İlk Çağlardan Günümüze Haklı Savaş Kavramı, Uluslararası İlişkiler Dergisi, Cilt 1, Sayı 3, 2004, s.1-34.

zeminin oluşturulduğu ancak sonucu bakımından birçok sivilin ölmesi savaşın iyi niyeti konusunda tartışmaya sebep vermiştir. Aquinas'a göre savaşta ölümün kaçınılmaz olacağı ancak sadece öldürme niyetiyle girişilen bir savaşın adil bir savaş olmadığı görüşü hâkimdir¹⁷.

Adil savaş kuramının temellerini oluşturan meşru müdafaa hakkı yeni savaş sistemi içinde bir strateji olarak kullanılsa da aslında temelinde nelerin yattığına bakmak gerekir. Adil savaş kuramının iki boyutu olan “jus ad bellum” ve “jus in bello” kavramlarını Irak, Afganistan müdahalelerindeki meşru müdafaa hakkının kullanılması temelinde tekrardan düşünmek gerekir. Aquinas'ın söylemiş olduğu gibi “jus ad bellum” da bir savaşın adil savaş olması için hukuka uygun otorite, hukuka uygun iyi niyet, haklı bir neden, zarar vermenin amacının ötesine geçmemesi veya oranlılık, sonucu bakımından barışa ulaşmak olması gibi şartları içinde barındırması gerekmektedir¹⁸. Aksi takdirde sonuçlarına bakıldığı zaman sadece meşru müdafaa hakkını içinde bulundurmuş olması o savaşın adil bir savaş olduğu ve buna paralel olarak da BM'nin elli birinci maddesine çok uygun olarak davranıldığını söylemek doğru olmayacaktır.

İşte adil savaşın diğer şartı ve bütünleştiricisi olan “jus in bello” da burada devreye girmektedir. Sonuçları bakımından bir savaşta zor kullanmanın belli bir orantısının olması gerektiği ve buna bakılarak da etik açıdan adil savaş içinde değerlendirilmesi gerekip gerekmediği tartışılmalıdır. Savaşta zor kullanmanın etik açıdan ve haklılığını sağlaması için iki önemli jus in bello şartı bulunmaktadır. Bunlardan biri sivil dokunulmazlık diğeri ise oranlılıktır¹⁹.

Bu temellerde Irak müdahalesini değerlendirmemiz gerekirse, Uluslararası Hukuk, etik ve adil savaş kuramı çerçevesinde savaşa girmek için sadece meşru müdafaa hakkını yasal zemine oturtup kullanmak yeterli olmayacaktır. Irak müdahalesi sonrasındaki bilançoya baktığımızda 2003 yılından 2006 yılının Haziran ayına kadar ölen sivillerin sayısı her ne kadar zor olarak tespit edilse de 600.000 sivil ölümünün gerçekleştiği tahmin edilmektedir²⁰. Sonuç olarak, bu sivillerin

17 a.g.m., s.1-34

18 a.g.m., s.1-34

19 Fulya A. Ereker, İlk Çağlardan Günümüze Haklı Savaş Kavramı, Uluslararası İlişkiler Dergisi, Cilt 1, Sayı 3, 2004, s.1-34.

20 <http://www.aljazeera.com.tr/haber-analiz/bilancio-askeri-ve-sivil-kayiplar> (erişim tarihi: 19.05.2018)

ölümleri de ele alınıp Irak müdahalesini tekrar düşünmemiz gerekirse meşru müdafaa hakkının bir savaş stratejisi olarak kullanıldığını söylemek zor olmayacaktır. Adil savaş kuramı çerçevesinde baktığımızda, Amerika'nın Irak müdahalesindeki etik temelleri sadece önleyici meşru müdafaa hakkı üzerinde oturtulmuştur. Bunun dışında adil savaş kuramının ilkeleri olan “jus ad bellum” ve “jus in bello” açısından değerlendirdiğimizde Irak müdahalesinin sonuçları müdahalenin meşruiyeti ile çelişmektedir. Özellikle sivil ölümlerin farklı araştırma şirketlerine göre çok olması Irak müdahalesinin genel çerçevesinde haklılığı ve meşruluğu konusunda da şüphe uyandırmaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

TARİHSEL SÜREÇ İÇERSİNDE SAVAŞ

Tarihsel süreç olarak savaşa baktığımızda Westphalia Barışı (1648) ile Avrupa düzeninin değerlerini temelden sarsan Fransız ihtilalinden başlamak daha manidar olacaktır. Fransız ihtilali, Avrupa sisteminin giderek bir politik düzen kazanması açısından büyük bir öneme sahiptir. Özellikle Fransız İhtilali'nin sadece kendi ülke sınırları içerisinde etkisi dışında dünyada birçok ülke üzerinde etkisi bırakmıştır.

Tarihsel süreç içerisinde bu başlık altında Fransız Devrimi ile birlikte savaş, Dünya Savaşları (I. ve II. Dünya Savaşları), Soğuk Savaş (1945-1990), Yeni Dünya Düzeninde Savaş (1990-2001), 11 Eylül ve Sonrası Savaş dönemleri ayrı ayrı incelemeye çalışılacaktır. Bu farklı dönemler içindeki savaş üzerinde etkili olan alt faktörlerin özellikle kimlik, din ve hegemon güçlerin stratejilerinin faaliyet olarak durumları gözden geçirilecektir.

2.1.Fransız Devrimi ve Savaş

Fransız Devrim Savaşları, sosyal, fikri ve ekonomik sebeplerden dolayı 1792-1802 yılları arasında Fransız Devrim hükümeti ile Avrupalı devletler arasında yaşanan çatışmalardır. Bu devrimin Savaş başlığı altındaki önemi ise Fransız Devrim Orduları'nın şevki ve askeri gelişmeler ile Fransa'nın muharebelerde zaferler kazanarak, hâkimiyetini İtalya ve Rhineland'a kadar genişletmesi olmuştur²¹. Savaşta çok büyük sayıda asker yer almıştır. Bu savaşta “modern askeri seferberlik halinin” örnekleri görüldü. Bu açıdan Fransız Devrim savaşlarının “aktör” ve “pratik” bakımından diğer dönem savaşlarından farkı vardır. Aktörler bakımından Ulus-devlet ile halkın içinden oluşmuş Devrim Orduları karşı karşıya gelmiştir. Pratik bakımından ise özellikle bir muharebe ve meydan savaşları niteliğindedir.

21 Fahir Armaoğlu, 19.yy Siyasi Tarihi, Alkım Yayınları, İstanbul, 2010, s.82

Fransız Devrim Savaşları içinde aktörleri, pratikleri, tarafları, amaçları ve sonuçları bakımından üç önemli durumdan bahsetmemiz gerekir. Birinci Koalisyon, İkinci Koalisyon ve Napolyon Savaşları çeşitli aktörleri bize Eski ve Yeni savaş ayrımı açısından sunmaktadır. Birinci ve İkinci Koalisyon Savaşları devrim sonrasında Napolyon emrine verilmiş 30 bin askerden oluşan ordu ile Avusturya ordusunun karşı karşıya gelmesidir. Nedenleri açısından bu savaşları değerlendirdiğimizde öne çıkan iki önemli unsur vardır. Birincisi, halkın oluşturmuş olduğu bir ordunun yeniden yapılanma amacı; ikincisi ise karşı tarafta yayılmacı düşüncenin Avrupa'ya hakim olması mücadelesinin olmasıdır. Sonuç olarak, Fransız Cumhuriyeti sınırlarını genişletmiştir. Ancak İkinci Koalisyon savaş sonucu Fransız Cumhuriyeti'nin aleyhine sonuçlanmıştır. Napolyon Savaşları kısacası askeri ve siyasi olarak Avrupa'da bir yayılma ve politik güç elde etme çabası olduğunu göstermektedir²².

Birinci ve İkinci Koalisyon ya da Napolyon Savaşlarının nedenleri açısından “yayılmacı” politikanın etkin olduğunu, taraflar açısından ise “imparatorluklar” ile halkın oluşturmuş olduğu ordular arasında gerçekleşmiştir. “Yeni Savaş” ayrımında keskin bir çizgi çizen “Eski Savaş” içindeki bu savaşlar, sonuçları bakımından “kesin bir zafer ile yenilginin” olduğunu gösteren savaşlardır. Fransız Devrim Savaşları, politik olarak büyük bir örgütlenme örneğidir. Ekonomik olarak direkt bir sömürge olmasa da Afrika ve Avrupa'da kısmi olarak Fransa'nın sömürgeleri görünmeye başlamıştır²³.

Sonuç olarak, Fransız Devrim Savaşlarını, Eski Savaş içinde nitelik olarak Yeni Savaş'tan ayırma konusunda güzel bir örnek olarak verebiliriz.

2.2. Dünya Savaşları (I. Ve II. Dünya Savaşları-1914-1945)

Bu dönemde, devlet ya da toplumların rejimleri, değerleri ve kültürlerinin varoluşları temelinde, siyasi amaca dayalı oluşmuş araçsal bir savaş anlayışı meydana gelmiştir. Askeri gücün

22 Fahir Armaoğlu, a.g.e, s. 92, 106

23 Fahir Armaoğlu, a.e., s.106

önceliğine karşı siyasetin önceliği ve nihayet taarruza karşı savunmanın önceliği durumları Dünya Savaşları döneminde daha çok kendisini göstermektedir.

2.2.1. I. Dünya Savaşı (1914-1918)

Birinci ve İkinci Dünya Savaşları'nı savaş tarihi açısından büyük bir kırılma noktası olarak görmemiz gerekir. Pratikler, kullanılan silahlar, stratejiler bakımından “Eski Savaş” içinde bir dönüm noktası olması dışında “Yeni Savaş Sistemi”in oluşmasına zemin hazırlayan önemli bir savaş dönemidir.

Birinci Dünya Savaşı'nın asıl sebepleri, aktörleri ve pratiklerine bakmadan ve yeni savaşa değin etkilerine geçmeden önce savaş tarihinde büyük etkileri olduğunu söylemek gerekir. Bu döneme kadar olan süreçte artık temsili hükümet sisteminin halk tarafından giderek istekli hale gelmesi de milletler arasında bu savaşların başka bir faktörü olarak görülebilir. Daha önceki dönemlerde hiç görülmeyen yerlerde parlamenter kurumlar oluşturuldu. Bulunan yerlerde ise daha demokratik duruma getirildi. Avrupa Devletleri tarafından bir “Doğu Despotizmi” sayılan Osmanlı Devleti'nde bile 1876'da anayasa kabul edildi ve bu anayasaya uygun bir parlamento kuruldu. Rusya'da 1905 yılında gerçekleştirilen bir devrimle ilk kez ulusal bir parlamento açıldı ve cılız da olsa anayasal gelişme başladı²⁴. Bunların dışında birçok sosyal, siyasal ve politik sebep olarak savaşan giden yollar söylenebilir.

Asıl olarak bu çalışmanın da temel noktasını oluşturan savaşın temel faktörlerine baktığımız zaman ise dünya savaşlarında daha çok ulus devletleri görmekteyiz. Burada başı çeken ise siyasi tarihin (İlkçağlardan 1918'e) hiç değişmeyen ögesi, Almanya ile Fransa arasındaki düşmanlıktır. Hatta bu düşmanlık II. Dünya Savaşı'nın sonuna kadar sürecektir²⁵. Eski savaş içinde yer alan birinci dünya savaşının başını çeken üçlü ittifak devleti Almanya'dır. Bunun yanında 1882 yılında Avusturya ve İtalya'yı da yanına alarak üçlü ittifakı oluşturan blok kurulmuştur. Karşı tarafta ise Almanya'nın Avrupa'daki üstünlüğünü istemeyen İngiltere başı çekecektir. Bir tarafta üçlü ittifak (Alman İmparatorluğu, Avusturya-Macaristan İmparatorluğu ve İtalya Krallığı) diğer tarafta ise

24 Oral Sander, *Siyasi Tarih-İlk Çağlardan 1918'e*, İmge Kitabevi Y., 1.cilt, 2013, s.235

25 Oral Sander, a.g.e., s.247

üçlü itilaf devletleri (Birleşik Krallık, Fransa Cumhuriyeti ve Rusya İmparatorluğu) yer almaktadır²⁶.

Burada asıl bakmamız gereken husus savaşın hangi sebeplerle çıktığı değil önemli aktörleri, faktörleri, sonuçlarının taşıdığı önemdir. Yeni savaştan ayrılan yönü de budur. Aktörler bellidir, ulus devletler. Savaşın sonuçları ya da kazananı kaybedeni bellidir. Savaşın konvansiyonel silahlarla yapıldığı da açıktır. Yeni savaştan ayrılan tarafları açıktır.

2.2.2. II. Dünya Savaşı (1939-1945)

II. Dünya Savaşı I. Dünya Savaşı'ndan hayli farklı nitelikler barındırmaktadır. 1939'dan 1945'e kadar süregelen bu savaş küresel bir askeri çatışmadır. Savaşın tarafları açısından artık ulus-devletlerin sözünün geçtiği görülmektedir. Birleşik Krallık, Sovyetler Birliği, ABD ve Fransa müttefik devletler olarak, Almanya, İtalya ve Japonya mihver devletler olarak karşı karşıya geldiler. 90 milyona yakın askeri personelin dahil olduğu savaş, dünya tarihindeki o dönemin modern silahları açısından en büyük savaşıdır²⁷. Araçlar olarak "Eski Savaş" sistemi içinde farklı olarak ekonomik, endüstriyel, özellikle bilimsel güçler, sivil ya da askeri kaynakların yoğun bir şekilde kullanıldığı bir savaştır. En belirleyici ve etkili olarak "Eski Savaş" içinde görülmesine sebebiyet veren neden "Nükleer Silahların" ilk olarak kullanıldığı bir savaştır. Araç olarak diğer savaşlardan kendisini ayırmıştır. Pratik olarak baktığımızda ise meydan savaşlarından daha çok uzun menzilli silahların ortaya çıkması ile birlikte konvansiyonel ve geniş bölgelere yayılan bir dünya savaşı niteliği kazanmıştır.

II. Dünya savaşının nedenleri açısından değerlendirdiğimiz zaman sömürgecilik, hegemonik mücadelenin en belirgin olduğu bir Eski Savaş örneğidir. Sömürgecilik o kadar yaygın ve baskındı ki bölgesel olarak devletler hakim olma mücadelesine gitmiştir. Sovyetler Birliği ve Polonya'nın Berlin'i ele geçirme çabası, Birleşik Krallığı'n Japonya ile savaşı, Pasifikte İtalya'nın müttefik güçler ile mücadelesi savaşın bölgesel bir mücadele savaşı olduğunu bize göstermektedir.

26 Oral Sander, Siyasi Tarih-1918-1994, 2.cilt, s260,263

27 <http://global.britannica.com/event/World-War-II> (erişim tarihi:29.03.2016)

Sonuçları bakımından baktığımızda ise, Müttefik Devletler Almanya ve Japonya'ya karşı büyük bir kesin askeri zaferi ile kazananları olmuşlardır. Politik olarak Avrupa ve birçok bölgeyi derinden etkilemiştir. Buna en güzel örnek ise Almanya'nın ikiye bölünmesi olmuştur. Bu savaştan sonra göze çarpan diğer bir unsur ise BM'nin kurulması olmuştur. Savaş sonrası iki önemli güç ortaya çıktı; bunlar ABD ve Sovyetler Birliği'dir. Bundan sonraki Soğuk Savaş sürecinde etkili olan aktörler bu iki süper güç olacaktır. Politik bütünleşmeler bu savaşın diğer bir önemli siyasi sonucudur. Sosyal sonuç olarak baktığımız zaman 50 milyon'a yakın insan ölmüştür ve "Yahudi Soykırımı" gibi kitlesel sivil ölümler gerçekleşmiştir.

Eski Savaş içinde baktığımız zaman I. ve II. Dünya Savaşları'nın pratikleri, nedenleri, araçları ve sonuçları bakımından büyük bir etkisi ve kırılma noktası vardır. Nükleer silahların kullanılması, cephe savaşlarının yerini artık uzun menzilli savaşlara bırakması, ölümlerin sivil ölümlere inerek katliamlara kadar gitmesi açısından bundan sonra gelecek Soğuk Savaş döneminden büyük bir farklılık göstermiştir.

2.3. Soğuk Savaş Dönemi (1947-1991)

Soğuk Savaş, ABD ile Japonya arasındaki nükleer kriz, Yugoslavya'nın dağılması, Irak-İran savaşları, İsrail-Filistin savaşları ve son 6 yılda etkili olan Arap Baharı süreci savaşın başka bir boyutunda da bizlere en güzel örnektir. Ancak Soğuk Savaş dönemi büyük bir siyasi, ekonomik ve askeri olarak bloklaşma mücadelesidir. Batı bloğunda NATO'nun kurulmasına karşı, Varşova Paktı'nın kurulduğu görülmüştür. Taraflar açısından belirgin bir ayrım görülmektedir. Bunlar dışında aynı zamanda ikisine de dahil olmak istemeyen Bağlantısızlar Hareketi vardır. İkinci Dünya Savaşı'nın hemen sonrasında ortaya çıkan ve 1990-1991'de Doğu Bloğunun dağılmasına kadar devam eden dönemin temel özelliği olan iki kutuplu sistem birçok yönüyle güç dengesi sisteminden ayrılmaktadır²⁸.

İkinci Dünya Savaşı'nın nedenleri açısından baktığımız zaman yayılcı ve sömürgeci politiklardan daha çok dünya düzeninde hegemon güç olma mücadelesi vardır. ABD ve

28 Tayyar Arı, Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika, MKM Yayıncılık, Bursa, 2008, s.165

Sovyetler Birliği'nin dñnyanın jandarması konumuna gelmek isteme çabaları meydan savaşları ya da diğer aktif ve mutlak savaş durumlarından ayrılmaktadır. Özellikle bu dönemde Nñkleer Silahların üretiminin hız kazanması dñnya üzerinde bir nñkleer kıyamet paranoyası yaratmıştır. Araçlar bakımından nñkleer silahların ön plana çıkmasının en büyük nedeni askeri olarak güçlü olanın dñnya üzerinde güçlü olduğunu gösterme çabasıdır.

Sonuçları bakımından değerlendirdiğimizde artık Yeni Savaşa zemin hazırlayan bir durum göze çarpmaktadır. Soğuk Savaş döneminde kesin bir zafer ya da yenilgiden bahsetmek mümkün değildir. Karşı blokların güvenlik ikileminden dolayı sürekli olarak silah üretimini arttırma çabaları iki devletin aktif savaş pozisyonuna geçmesini engellemiştir. Amaç karşılıklı olarak birbirlerini yıpratmaktır. Bu durum Berlin Duvarı'nın yıkılması ve komünizmin çökmesine zemin hazırlamıştır. Sovyetler Birliği'nin dağılması ile birlikte Soğuk Savaş bitmiştir. Askeri olarak karşılıklı iki aktör ve bloktan bahsetmekteyiz. Her iki blokta da ABD ve SSCB gibi blok önderleri ve NATO ve Varşova Paktı gibi blok örgütleri bulunmaktadır²⁹. Ekonomik olarak IMF ile birlikte ABD'nin zaferi denebilir. Özellikle IMF'nin kullanılarak blok devletleri kendisine bağlama çabası sonuç bulmuştur. Politik olarak daha çok NATO askeri örgütlenme altında oluşmaktadır. Devletleri meşru bir zemin altında kontrol etme çabası NATO altında başarılmıştır.

2.4. Yeni Dñnya Düzeni ve Savaş (1991-2001)

1990'ların başında Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle birlikte dñnya yeni bir şekil almıştır. Soğuk Savaş dönemine damga vuran iki kutuplu sistem son bulmuş, “ yeni dñya düzeni ” batı dñyası ve lideri ABD önderliğinde yeniden yapılanmıştır. Bu yapılanma uluslar arası entegrasyon ve karşılıklı işbirliği trendini arttırırken devletler arası çatışma riskini giderek azaltmıştır. Bundan dolayı da yeni tehdit odakları ortaya çıkmıştır.

Yeni Dñya Düzeninde ideolojinin önemi giderek azalmıştır. Uluslararası sistem hem hiyerarşik hem de çok merkezli bir yapı haline gelmiştir. Askeri açıdan bakıldığı zaman zaten

²⁹ Tayyar Arı, a.g.e, 2008, s.165

üstünlüğü olan ABD'nin aynı zamanda siyasi olarak da üstün hale geldiğini görmekteyiz. Ancak ABD'nin bu durumdan dolayı tek bir güç olduğu söylenemez. Aktörler açısından bakıldığında zaman artık bölgesel merkezli güçler de vardır. AB, APEC (Asya-Pasifik Ekonomik İşbirliği Örgütü), ASEAN, NAFTA gibi ekonomik işbirliği ve koalisyonlarından bahsetmemiz gerekir. Ancak her halükarda ABD, AB ya da diğer belirgin olan bloklaşmalardan bahsetmemiz gerekir³⁰.

Soğuk Savaş sonrasında devletler daha çok mevcut statükoyu korumak çabasına girmiştir. Bu durumun en büyük sebebi mevcut durumun büyük devletlerin işine yaramasıdır. Yeni Dünya Düzeninde artık bölgesel ve küresel olarak barışı tehdit eden unsurlar ortaya atılmıştır. İşte bu durum bize artık “Yeni Savaş” sistemini göstermektedir. Bu unsurlara baktığımız zaman etnik, dinsel ve sınır aşan çatışmaları yaratan grupları görmekteyiz. Bunlara karşı aktör olarak duranlar ise büyük güçlerdir.

Yeni Dünya Düzeninde, bu sistemin oluşmasının nedenlerine bakmamız gerekirse batı dünyasının genişleme ya da en azından nüfuz alanlarını genişletme çabasıdır. Küresel kapitalizmin artık etkin bir rol oynadığı döneme girilmiştir. Örnek olarak ABD'nin Latin Amerika, Orta Doğu ve Uzak Doğu'da etkinliğinin artmasıdır. Buna karşı olarak da bölgesel olarak Rusya'nın karşı bir mücadele başlatmasıdır³¹. En yakın örnek ise Ukrayna ve Kırım meselesidir. Bu durumda bloklaşma ve devletlerarası bölgesel mücadele başlamıştır.

Yeni Dünya Düzeni içinde savaş, Eski Savaş ile hayli farklılık göstermektedir. Taraflar açısından ulus devletlerin bölgesel fazlalığı görülmektedir. Aktif bir şekilde meydan savaşlarından ya da ulus-devletlerin karşı karşıya geldiği bir savaştan bahsetmek mümkün değildir. Artık kapitalizmin temelinde ABD'nin artan hegemon gücünü göstermek için batılı örgütlerin genişlemesi ile uluslararası anarşiden daha çok istikrar üzerine gitme çabası vardır. Yeni Dünya Düzeninde yeni bir rol ortaya çıkmıştır “güç dengesi”. Güç dengesi sistemleri ile birlikte sistem kendisini yürütmektedir. Kısa vadede istikrarsız bir sistem olarak görülse de orta vadede istikrarlı

30 Tayyar Arı, a.e. , s.174

31 Faruk Sönmezoğlu, Türk Dış Politikası Analizi, Der Yayınları, 2004 s.708,709

bir sistem olarak görülüyor. Temel noktası soyut iki kutupluluk güç dengesini, güç dengesi de savaş durumunu azaltacağı düşüncesi hakimdir³².

Soğuk Savaş sonrasında artık yeni tehditler olarak adlandırılacak aktörler ortaya çıkmıştır. Bunlardan ilki; dünya devletlerinin kontrolleri konusunda özellikle zorlandıkları terörizmdir. Terörizmin belli bir vatanının olmaması, savaşların cephe savaşlarından daha çok terör örgütlerinin uluslararası faaliyet yürütmeleri yeni savaşın en belirgin özelliğidir. Devlet eliyle yaratılan terörizmin diğer yüzüdür³³.

Bu boyuttan bakıldığı zaman aktörlerden birincisi terör gruplarıdır. Karşı tarafta yer alan ise ABD ve birkaç devlet olarak görülmektedir. Bunu da özellikle 11 Eylül saldırılarından sonra görüyoruz. Afganistan ve Irak müdahalelerinden sonra İslam devletleri, ABD'nin "yeni sömürge" anlayışı için terör algısını yarattığından bahsetmektedirler³⁴. Bu da bize ABD'nin yapmış olduğu saldırıları meşru bir zemine oturtma çabası olarak görülüyor. Bunun adı "Yeni Savaş" sistemidir.

Soğuk Savaş sonrasında Yeni Dünya Düzeni içinde ilk mücadele şekli terör diğer bir aktör ise etnik çatışmalardır. Bu durum aslında 19. yüzyılda ortaya çıkmış milliyetçilik anlayışı ile paralellik kazanmış olsa da yeni dünya düzeni içinde farklı ve sonu gelmeyen bir nitelik taşımaktadır. Buna en güzel örnek ise Suriye'nin 2011'den beri süren çatışmalarından bahsedebiliriz. Afrika'da şuan 275 etnik grup çatışma halindedir³⁵. Önemli olan buradaki savaş boyutunda değerlendirilmesidir. "Yeni Savaş" stratejileri burada özellikle devreye girmektedir. Çoğu zaman bu etnik çatışmalar birçok devleti zayıflatmak için özellikle rakip devletler tarafından desteklenmektedir. Asıl olan burada büyük devletlerin mücadelelerinin zayıf devletler üzerindeki etkileridir. Büyük devletlerin etnik çatışmalar yaşayan devletler üzerinde "bu çatışmaların sonlandırılması" konusunda uzlaşma içinde olmadığından savaşın bitmesi de söz konusu olmamaktadır. Rusya'nın Gürcistan'ın batıya yaklaşması ile birlikte Abhazları, Azerbaycan'a

32 Deutsch and Singer, Multipolar Power Systems, Rosenau, International Politics, 1969, s.315

33 Tayyar Arı, Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika, MKM Yayıncılık, Bursa, 2008, s.564

34 Jack Donnelly, Universal Human Rights in Theory and Practice, Cornell University Press, 2013, Edition 3, s. 57-73

35 Ted R. Gurr and John Davies, "Dynamics and Management of Ethnopolitical Conflicts", 2002, s.31.

karşı Ermenileri desteklemesi, Suriye’de Esad’ı desteklemesi örnek olarak verilebilir. 1980-1988 İran-İrak savaşında ve Soğuk Savaş sonrasında İran ve Irak’ın rakip tarafın topraklarında yaşayan Kürt azınlığı merkezi yönetime karşı kışkırtmaları da ayrı bir örnektir³⁶.

Devletler artık sıcak bir çatışma içinde bulunmaktan kaçınmaktadırlar. Bu da “Yeni Savaş” anlayışı içinde önemli bir adımdır. İşte buradaki en etkin araç ise belirtildiği gibi “etnik çatışmalar”dır. Burada çatışan gruplara desteğin olması durumu daha çok emperyalist kaygıları yaratmayı göstermektedir. Doğal kaynakların zengin olduğu bölgelerde, daha çok çatışma durumlarının olduğu görülür. Bu da büyük güçler tarafından bölge yönetimine karşı azınlıkları desteklediği izlenimini ve gözlemini yaratmaktadır. Örnek olarak, ABD’nin Irak işgali sürecinde, Kürtleri Saddam yönetimine karşı desteklemesidir³⁷.

Sonuç olarak Yeni Dünya Düzeninde Yeni Savaş sisteminin temelleri atılmıştır. Bu sistemin içinde önemli iki yeni aktör vardır. Bunlardan birincisi terörizmdir diğeri ise etnik çatışmalardır. Günümüzde uluslararası ilişkilerde sistemsel olarak geniş çaplı bir meydan savaşından yahut aktif bir savaş durumundan bahsetmek görülür bir savaş sistemi değildir. Artık devletler davranışlarını meşru zemine oturtacak yollara başvurumaktadırlar. Irak müdahalesi konusunda Amerika’nın, Birleşmiş Milletler zemininde hareket etme çabaları bunu gösterir. Tam olarak bir savaşın mevcut sonucundan bahsetmemiz Yeni Dünya Düzeni içindeki savaşta artık mümkün değildir. “Yeni sömürgecilik” anlayışı ile siyasi olarak hegemon güç olma amacını tetikleyen bir durum mevcuttur. Özellikle 11 Eylül ve sonrası dönemde farklı aktörlerin ortaya çıktığı ve çıkacağı görülecektir. Bu da dönem içinde günümüz Yeni Savaş sisteminin temellerinin atıldığını göstermektedir.

2.5. 11 Eylül ve Sonrasında Savaş (2001-...)

11 Eylül 2001, ABD gücünün en büyük sembolleri olan Dünya Ticaret Merkezi ve Pentagon’a yönelik düzenlenen terörist saldırıları, başta belirtildiği gibi dünya tarihindeki bir

36 Muzaffer Ercan Yılmaz, *Etnik Çatışmalar* (Ankara: Nobel, 2007), s. 37-40

37 Muzaffer E. Yılmaz, *Soğuk Savaş Sonrası dönemde Sınır İçi Etnik Çatışmalar*, *Uluslararası Hukuk ve Politika*, 2006, s. 37-40

kırılma noktası olması dışında insanlık tarihinin en büyük terör eylemi olmuştur. ABD ile birlikte dünyada birçok devleti derinden etkilemekle birlikte büyük bir endişe içine de sürüklemiştir. Yeni Dünya Düzeni algısını değiştirmiştir ve birçok olayın temeli atılmıştır.

ABD hükümetinin açıklamalarına göre olaylar şöyle gelişti: 11 Eylül 2001 Salı günü ABD’de dört yolcu uçağının ikisi New York’taki Dünya Ticaret Merkezi gökdelenlerine, bir diğeri Washington D.C.’de Pentagon’a çarptı. Sonuncu uçak ise yolcular ve uçağı kaçırınlar arasındaki mücadeleden sonra 150 mil uzakta, Pensilvanya kırsalında düştü³⁸. ABD’ye yönelik 11 Eylül 2001’de gerçekleştirilen terörist saldırılar, gerek ABD’yi gerek uluslararası topluluğu çok derinden etkilemiştir. Amerikan Airlines’a ait Boeing 767 ve Boeing 757 tipi iki uçak kaçırılmış ve birbiri ardına Dünya Ticaret Merkezi’nin ikiz kulelerine çarparak kulelerin çökmesine neden olmuştur. Ardından yine 767 tipi üçüncü bir uçak ABD Savunma Bakanlığı merkezine ait Pentagon’a çarptırılmış ve bina kısmen çökmüştür. Son olarak 757 tipi dördüncü bir uçak ise, Pennsylvania’nın Pitsburg kenti yakınlarında düşürülmüştür³⁹. Bu verilerin dışında asıl yorumlanması gereken ise bu olayın dünya gündemine etkisinin nasıl olduğudur.

Soğuk Savaş ve sonrasındaki süreçte ABD’de gerçekleşen seçimlerden sonra dış politikadaki değişikliğine yönelik belli olayların gerçekleşmesi ihtiyacı duymaktadır. Kasım 2000’de seçimlerde başkan olarak çıkan George W. Bush’un beklediği fırsat 2001 saldırısı ile oluşmuştur. Zaten bu saldırı sonrasında süreç bambaşka bir yeni dünya düzenin yanında yeni de bir savaş sistemine kapı aralayacaktır.

ABD Başkanı Bush’un saldırılar sonrasında yaptığı ‘ulusa sesleniş’ konuşmasında, “Savaştayız, teröristler tarafından Amerika’ya karşı açılmış bir savaş var ve buna cevap vereceğiz. Bunları kimlerin yaptığını bulacağız ve onları saklandıkları delikten çıkartarak adalete teslim edeceğiz”⁴⁰ demiştir. Açıklamadan sonra Müslümanlara karşı işlenen nefret suçlarındaki artış ve bundan sonra Avrupa’da oluşan İslamofobi akımının yayılması görülmeye başlanmıştır.

38 <http://lisbot.csustan.edu/pipermail/facnet/2001-September.txt>

39 Ülkü Halatçı, 11 Eylül Terörist Saldırıları Ve Afganistan Operasyonu’nun Bir Değerlendirmesi, Uluslararası Hukuk ve Politika Cilt 2, No: 7,2006, s.81

40 <http://listbot.csustan.edu/pipermail/facnet/2001September.txt> ,(erişim tarihi: 01.01.2016),

11 Eylül'den hemen sonra 2001 Ekim'inde Afganistan işgali, arkasından 2003'ün Mart'ında Irak işgali ile ABD süper güç olduğunu göstermiştir.⁴¹ Buna da Tayyar Arı şu şekilde yorum ortaya koyuyor; Yeni Uluslararası sistemde tek kutuplu sistem olarak görülmeye başlanmıştır. Ne de olsa Rusya, Çin, Fransa ve Almanya gibi güçler ABD'nin Irak'a müdahalesini engelleyememiştir⁴².

11 Eylül sonrası politikalar her ne kadar daha çok güvenlik temelli olsa da bunun üzerine ekonomik büyüme ve Irak ile Afganistan müdahalelerindeki kayıplarını biran önce telafi etme telaşı içine girme çabası da vardır. Burada yaptığı hataları ise telafi etmenin en iyi yolu Orta Doğu'dan geçmektedir. Orta Doğu'nun ise etnik çeşitliliğe sahip olması ABD'nin yeni dünya düzenindeki politikalarının çoğunun temelini oluşturmaktadır. İslam korkusu, Terör, Savaş üçlüsü Yeni düzeninin yeni evlatları olarak tanımlanabilir.

Bu bilgilerden sonra veriler üzerinden giderek 11 Eylül saldırıları üzerinde birçok senaryo üretilmiştir ve üretilmeye devam edilmektedir. Ancak 11 Eylül saldırılarından sonra oluşan yeni dünya düzeni sonrasında özellikle Medeniyetler çatışmasının sürekli gündeme geldiği bir dünyada, Ortadoğu'da kimlik üzerinden yükselen bir ayaklanma ışığında İslamofobi'nin uluslararası gündemdeki yeri ayrıca konuşulması gereken bir başlıktır. Yeni dünya düzeninde büyük devletlerin giderek savaş maliyetlerinden kaçarak kimlik, din ve siyaset üzerinden izolasyon politikası yaptığı görülmektedir.

Soğuk Savaş sonrası dönemde, özellikle SSCB'nin yıkılması ile birlikte uluslararası sistem hakkında birçok yorum getirilmeye başlanmıştır. Bu savaştan sonra bir tarafta galip devlet bir tarafta ise savaşın mağlup tarafı vardı. Bir devletin galip olması o devletin daha da çok sorunlar ve sorumluluklarla uğraşmasına sebebiyet verir. İşte ABD'nin özellikle Soğuk Savaş sonrasında ekonomik olarak birçok sorunla uğraşması bir zorunluluk haline geldi. Bu ekonomik sorumluluk yanında dünyanın her yerinde askeri olarak güçlü bir yapıya sahip olması gerektiği tespiti yapıldı.

41 Tayyar Arı, Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika, MKM Yayıncılık, Bursa, 2008, s.180

42 Tayyar Arı, a.g.e., s.181

Yukarıda Irak müdahalesine diğer büyük devletlerin karşı çıkmaması ile ortaya çıkan tek süper güç algısı sadece askeri ya da ekonomik yolla olmadığı algısı da mevcuttur. Bunun temelini sağlamlaştıracak en önemli unsur olan hukuku kullanmak vardır. ABD, Uluslararası Hukuku askeri savunma ve savaş konusunda kullanarak “güvenlik için savaş” algısı altında küreselleşmenin başka bir boyutunu oluşturdu. ABD, bunu Irak müdahalesinde çok iyi kullanmıştır. Bunun altında gerek psikolojik operasyon gerekse de meşruiyet operasyonu vardır.⁴³ Bu meşru zemini de sağlamlaştırmak için kullanılacak en önemli aktör de yeni dünya düzenindeki temel aktör olan terörizm olacaktır. Bu yeni düzende, ABD için yeni bir düşman demek global olarak düşman demektir. Düşman tek bir siyasi rejim ya da ideoloji değildir. Düşman siyasi olarak bir yerlerden de destek alan ve “suçsuzlara” yönelmiş saldırıların sahibi “terörizm”dir.⁴⁴

ABD 2001’deki olaylar sonrasında özellikle bu ortamı kendisinin oluşturduğu senaryosu dolaşıyordu. Hatta kendi başına süper güç olmak için sistem içindeki düşmanları kendi yarattığı algısı da mevcuttur⁴⁵. “Yeni düşmanlara ihtiyaç” duyduğu dönemde ABD etrafında kendisini savunacak devletlere ihtiyaç duymuştur. Bu durumda ortamını kendisi oluşturup kendisinin belirlediği bir dünya düzeni yarattığı algısı vardır. Her ne olursa olsun güvenlik odaklı bir politikaya sahip olan ABD’nin oluşturduğu ve bu uluslararası arenada bu düzenin yeni bir adı oldu: “Yeni Dünya Düzeni”.

Küreselleşme temelinde oluşan bu düzen, Soğuk Savaş öncesi dönemde doğu bloğunu kendisine tehdit olarak gören ABD’nin oluşturduğu bir düzendi. Yeni düzende, SSCB’nin dağılması sonrasında sürekli tetikte beklemek zorunda olan bir ABD vardır. ABD merkezli düzenin yanında değişen savaş algısı, terör, uluslararası terörizm ve İslam temelli ideolojik savaşlara karşı oluşturulan yeni bir sistematik ilerleme mevcuttur.

43 Legirimiz Army Psychological Operations, www.ndu.edu/pres/lib/images/jfq-56/13.pdf, s.3.

44 TSV 2023, Türkiye’nin Stratejik Vizyonu, Taslak Çalışma, TASAM Yayınları, s.59,60

45 Seval Gökbaş, Çok Kutuplu Yeni Dünya Düzeninde ‘Güvenlik’ Algısı, TASAM, yayın tarihi:30.07.2009, (erişim tarihi: 02.11.2015) http://www.tasam.org/tr-TR/Icerik/1113/cok_kutuplu_yeni_dunya_duzeninde_%E2%80%98guvenlik_algisi

Fransız devrimi ve Amerikan bağımsızlığı ile birlikte “ulus devlet” temellerinin atıldığı dünya düzeni, 11 Eylül saldırıları ile birlikte farklı bir boyut kazandı. Ancak II. Dünya Savaşından sonra temelde artık sadece savaş ve askeri odaklı bir merkez değil direk olarak insan odaklı bir monarşi halini aldı.

Çok farklı din ve mezhebe sahip ülkelerde, istenildiği an istenildiği şekilde ekonomik ve askeri krizlerin kolay yaşanabileceği ortam ve her konuda asimile edilmiş insan topluluğu olduğu vakadır. Devletler savaş yöntemlerinin değişmesi dışında diğer zayıf devletlerin halkını kontrol edebilme mekanizmalarını da geliştirmiştir. Küreselleşmenin en büyük kullanım gücü büyük devletler ve onların ulus ötesi şirketlerinin elindedir. Sınırların kalktığı bir dünya ve sürekli bir akış halindeki ticaret ağı mevcuttur. Bu da belli bir zamana kadar güçlü devletlerin zafiyeti olan devletler üzerindeki kontrol edilebilirliğini arttırmıştır. Bunun farkına varan özellikle doğu kesiminde küresel kapitalizme karşı bir dini direniş başlatmıştır. Bu duruma en yakın değerlendirmeyi de Benjamin Barber yapmıştır. Yeni Dünya Düzeni temelinde; tüketim odaklı kapitalizmin küresel düzeyde sınırları kaldırmasını ve buna karşı oluşan etkin, dinci ve ırkçı çekişmelerin yanında karşılıklı bağımlılığını betimlemeye çalıştığı “*McWorld’e Karşı Cihad*” adlı kitabında, birçok örnekle bu konuyu yani Yeni Dünya Düzeninin başka bir açıdan irdelemesi gerektiğini düşünüyor. Kısaca, Benjamin Barber ekonominin küreselleşmesini “McWorld” olarak tanımlamaktadır. Barber’a göre,

“McWorld, görünmeyen ama ilahi güce sahip yüksek teknolojiyle donanmış enformasyon ağları ve uluslar ötesi akışkan ekonomik pazarların oluşturduğu bir tür sanal gerçekliktir; dolayısıyla, sanal şirket salt çarpıcı olsun diye yaratılmış bir ifade tarzı değildir”⁴⁶

Barber, McWorld saf pazar ekonomisi vasfıyla hiçbir rejimle ilgilenmemektedir. McWorld’ün yurttaş ve onun haklarıyla yakından uzaktan bir alakası da yoktur. McWorld’ü ilgilendiren tek şey tüketici ve onun alışverişleridir. McWorld’un pazarları muhakemeden vazgeçip toplumun gönül rızasından feragat ederken, kamu yararlarını özel çıkarların eline bırakarak toplumlarla onların yararlarını bireylere ve onların çıkarlarına tabi kılar. Bireysel

46 Benjamin Barber, *McWorld’e Karşı Cihad (McWorld vs. Jihad)*, (Çev.) Eser Birey, Cep Kitapları, 2003, İstanbul, s.32

tüketim seçeneklerindeki belirgin genişleme aslında sosyal seçimlerin sahasını daraltır ve bir halk topluluğunun hiçbir zaman bilinçli bir şekilde ne seçeceği, ne de reddedeceği altyapısal değişiklikleri dayatır. McWorld, ortak toplumsal değerler ile ilgilenmemekte sadece karla ilgilenmekte ve kültürlerin tek düzelikliğini dayatmaktadır. Tüm küreyi benzeşik temalardan oluşan muazzam bir alan haline getirmeye çalışmaktadır⁴⁷.

Bunun karşısında Yeni Dünya Düzeninde karşı duruş sergileyen taraf ise Cihad'dır. McWorld'e karşı Cihad'ın ortaya çıkmasındaki en büyük sebep olarak kapitalizmin dünya ve özellikle Orta Doğu'yu kontrol altında tuttuğu düşüncesidir. Ancak buna karşın Benjamin Barber, Cihad'ı pek ayrı tutmaz. "Cihad, McWorld'den daha iyi sayılmaz. Kendisini yabancı bir "öteki"yle arasındaki farklılıkları ortaya koyarak tanımlamakla, politikayı bir dışlama ve kızgınlık işlevine dönüştürür"⁴⁸ demiştir ve bunu siyasi amaçlarla kullanarak bireysel tercih özgürlüğün kısıtlandığını söyler.

Yeni Dünya Düzeni ile ilgili özellikle sadece ekonomik olarak değil, sosyal, siyasal ve özellikle de medeniyet temelli tanımlamalar da mevcuttur. Bu tanımların başında akla ilk gelen ise Samuel Huntington'dır. Samuel Huntington, Medeniyetler Çatışması kitabında ilk önce belli başlı ülkelerden bahsetmektedir. Ancak temelde vurgulamak istediği nokta din temelli ya da medeniyetler temelli çatışmaların ön planda olduğudur. "Medeniyetler Çatışması" kitabında, sermayenin giderek küreselleşme ile birlikte hızlı akması ve 1990'lardan sonra Yeni Dünya Düzeni ile birlikte giderek ön plana medeniyetlerin ortaya çıktığını ve önemli rol oynadığını söylemektedir. Huntington, içinde bulunduğumuz yüz yılın Yeni Dünya Düzenini, daha çok çatışmalar üzerinden inceleyen ve batı temelli düşüncesi ile İslam üzerinden indirgemeci bir yaklaşımla yeni dünya düzenini açıklamaktadır. Huntington'ın Hıristiyanlığa rakip olarak İslam dinini göstermesi ve Batılıların İslam'a her zaman tavır takınması İslam ve terörün bir arada kullanılmasını sağlamaktadır⁴⁹.

47 Benjamin Barber, a.g.e., s.238

48 Benjamin Barber, a.e., s.240

49 Haydar Gölbaşı, Ayhan Dever, "Medeniyetler Çatışması Teorisi ve Dinler Çatışması 'Kendini Gerçekleştiren Kehanet' ", C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt 8, Sayı 1, 2007

Özellikle Samuel Huntington'ın oryantalist indirgemesinden sonra 11 Eylül tarihi sonrası ortaya çıkan ve globalleşmenin (Yeni Dünya Düzeni) bir anlamda sömüren yüzünü ortaya koyan bir kaç gelişmeden bahsetmek gerekmektedir. Bunun için ulus devletlerin yavaş yavaş gücünün azaldığını ve uluslararası örgütlerin, piyasaların asıl hakim güç olduğu tezini savunan Francis Fukuyama'nın düşüncesine bakmak gerekir.

Fukuyama, "Devleti Geri Getirin" başlıklı The Guardian'daki makalede şu konuların altını çizmektedir;

"New York ve Washington'a yapılan terörist saldırılar, ulus devletler için en üst seviyede dış politika ve güvenlik konularını masaya tekrar getirdi. Amerika Birleşik Devletleri, doğrudan buna yanıt olarak yeni bir kabine düzeyinde ajans olarak İç Güvenlik Bakanlığı'nı oluşturdu. Fakat 11 Eylül aynı zamanda Soğuk Savaş sonrası dünyanın önemli bir özelliğini vurguladı. 20. yüzyılda karşılaşılan birçok küresel sorunun kaynağında, Almanya, Japonya ve eski Sovyetler Birliği gibi aşırı güçlü ulus devletlerin ve gelişmekte olan ülkelerin zayıf devlet yapılarından dolayı Yeni Dünya Düzeninde, yoksulluktan mültecilere, insan haklarından AIDS'e, HIV'den teröriste kadar birçok sorunun kaynağıdır. Bunun sebebi olarak Afrika'nın kalkınma problemi olduğu gibi Balkanlar ve Güney Asya'ya, Orta Doğu'dan Kuzey Afrika'dan gelen zayıf ya da başarısız devletler bir grup radikal İslamcılığa ve terör zemin ıslahı haline gelmiştir. 11 Eylül saldırıları, Afganistan gibi dünyanın yoksul ve sorunlu bölgelerinde yönetim eksikliği gelişmiş dünya için derin güvenlik sonuçlar doğurabilir gerçeğini vurgulamaktadır. İnternet teknolojisinin de yardımıyla, Radikal İslamcılar kendi kafasına göre videoları göndermek için web dünyasını en iyi şekilde kullanabiliyor. Küreselleşmeyle birlikte teknolojiler demokratikleşmiş ve 'süper yetkili kişilere' daha serbestçe kullanılabilir hale gelmiştir"⁵⁰.

Sonuçta "yeni" olarak adlandırdığımız bu düzen küreselleşmenin başka birçok niteliği bulunan halidir. Askeri, ekonomik, siyasi ve kültürel olarak birçok temelde bu düzen oluşturulmuştur. Bir dönüşüm içinde ilerlemektedir. Ancak bu nokta üzerinde Yeni Dünya Düzeni demek, Soğuk Savaş sonrasında değişen savaş algısı içinde terörün yeri ve İslam ile ilişkisi olmaktadır. Psikolojik olarak kapitalizmin gelişmekte olan ülkeler üzerindeki kullanımı, kavramsal temellendirmeler üzerinden giderek karşı tarafı zayıf düşürmeye çalışan yeni stratejiler temelli bir düzendir. Bu düzen işte 11 Eylül saldırısından ve Irak müdahalesinden sonra maliyeti az savaşlar üzerinde inşa edilmektedir.

Tarihsel sürece baktığımızda günümüze kadar olan süreçteki savaşların dönemsel olarak farklılıkları gözden geçirildi. Bu savaşlar, farklı olarak üç temel etki savaşının boyutunu bize

50 Francis Fukuyama, "Bring Back The State", 4.7.2004, (erişim tarihi:30.03.2016)
<http://www.theguardian.com/world/2004/jul/04/globalisation.comment>

açıklamaktadır; toplumların oluşumunu veya yeniden inşasını etkileyen yıkıcı savaş, araçsal olarak savaş ve siyasal olarak savaş algısıdır. Bu üç temel etkiden yıkıcı savaş “Eski Savaş” temellerine oturtulmuştur. Araçsal savaş ve özellikle siyasal savaş ise özellikle “Yeni Savaş” sisteminde görülmektedir.

Bu temeller altında tekrar savaşın tanımına baktığımızda; “karşit iradelerin çatıştığı karşılıklı şiddet eylemi” başka bir deyişle, “hasmı irademizi yerine getirmeye zorlayan bir şiddet eylemi.” olarak tanımlanmaktadır⁵¹.

Soğuk Savaş sonrası dönemde özellikle Yeni Savaş sistemlerinin gün yüzüne çıkması, hem nitelik hem de aktörleri açısından diğer savaşlardan çok farklı olduğu söz konusudur. Eski Savaşlarda daha çok ulus-devletler, imparatorluklar konuşulurken Yeni Savaşlarda artık ulus-devletlerin karşısında etnik gruplar, dini gruplar, azınlıklar, örgütler gibi küçük ama etkili salt gruplar konuşulmaktadır. Sonuçları bakımından Eski Savaş’ta, daha net sonuçlar alınırken Yeni Savaşlar uzun vadeli ve sonucu belli olmayan durumlara sürüklenmektedir. Savaşın dönemsel olarak bu farklılığını Clausewitz, üçlü bir tanımla açıklamaktadır;

“Savaş, her somut durumda doğasına biraz değıştirdiğı için sadece gerçek bir bukalemun değıldir; aynı zamanda genel görünüşüne göre de belirgin eğilimleri bulunan üç yanlı şaşirtıcı bir olaydır: Bir anda doğasının özünü teşkil eden şiddet, doğal ve kör bir iç güdü sayılması gereken kin ve nefret; öte yanda savaşı bağımsız bir ruhsal etkinlik haline getiren olasılık hesapları ve rastlantılar; son olarak da savaşı tamamen akla bağlayan politik bir araç niteliğidir⁵²”.

Özellikle üzerinde durduğu bu üç noktada ilki; kin, düşmanlık ve şiddet varken ikinci olarak, savaşın ihtimal hesaplarını katıyor. Son olarak da, savaşı öncelikli bir siyasi araç kimliği ya da araç olarak tanımlıyor.

51 Carl Von Clausewitz, Savaş Üzerine, Doruk yayımları, (çev. Selma Koçak), 2011, İstanbul, s.37

52 Clausewitz, a.g.e., s.47,48

“Üç eğilimin ilki daha çok halkı, ikinci eğilim daha çok komutanı ve ordusunu, üçüncü eğilim ise daha çok hükümeti ilgilendirir”⁵³.

İşte bu üçlemeler ışığında baktığımızda ise günümüzde yansımasını Eski ve Yeni savaş ayrımında görüyoruz. “Eski Savaşta” daha çok halkı ve ulus-devletleri görüyorken “Yeni savaş” tanımının temelinde ise “halk ve etnik” temeller üzerine inşa edilmiş bir savaş tanımı vardır.

53 Clausewitz, a.g.e., s.48

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YENİ DÜNYA DÜZENİ'NDE

SAVAŞIN ÖZGÜNLÜĞÜ

Soğuk Savaş'ın sona ermesi, ardından gelen yeni dünya düzeni ve savaşın kendi içinde evrimleşmesi ile birlikte türünü de değiştirmiştir. Savaşın içine; nitelikleri, nedenleri, pratikleri, araçları ve sonuçları bakımından farklı aktörler girmiştir. Çatışma halinde olanlar artık sadece devletler değildir. Dünya ülkelerinin birçoğunda artık hâkim otorite ile bir şekilde çatışma halinde olan kimlik savaşları ve terör grupların varlığı birçok sosyal bilimci tarafından araştırma konusu haline getirilmiştir. Özellikle etnik, dini ve ırk temelli grupların tanımlanması ve bunların çatışmalarının sebepleri araştırılmıştır. Terör gruplarının yanında terörün tanımlanması ve islamofobinin bu terör tanımının içindeki yeri üzerine yoğunlaşmak da gerekir.

İşte bu aktörlerle birlikte artık “Yeni Savaş”ın kimliği de ortaya çıkmış oldu. Devletler, özellikle yeni-sömürge anlayışı içinde olan devletler, az maliyetli ve düşük oranlı çatışmaları göze alabilecek savaş stratejileri yaratma peşindedirler. Bunun en kolay yolu da özellikle çok çeşitli etnik yapıya sahip devlet ve toplumları seçmektir. Bu sadece “Yeni Savaş” içindeki birinci ayaktır. İkincisi ise Avrupa’da ve tüm dünyada yaratılmaya çalışılan İslam düşmanlığı algısıdır. İkinci stratejinin Yeni Savaş içindeki yeri farklıdır. Özellikle yine neden Müslümanlar üzerinden bu politika izleniyordu? diye sorulduğunda, “bunun en büyük sebebi de; Müslüman nüfus çoğunluğu ile bilinen Ortadoğu’da yatan enerji ve doğal kaynakların varlığıdır.” şeklinde cevap verilebilir. Yeni Savaş içinde aktörler bakımından büyük değişiklikler vardır. Bunların hepsinin de kendi içlerinde bağlantıları vardır. Kimlik Savaşları, Terör kavramının Müslümanlık ile yan yana getirilmeye çalışılması ve İslam Korkusu algısının dünya ve Hıristiyan toplumunda yaratılmaya çalışılması “Yeni Savaş”ın temel araçlarıdır.

3.1.Kimlik Savaşları

3.1.1. Etnik Temelli Savaşlar

Dünya son 20 yılda milyonlarca insanın hayatını kaybettiği etnik çatışmalara sahne olmuştur. Özellikle son 10 yılda normal savaşların ötesinde konuşulan en önemli aktör olarak etnik kimlikler hayli konuşulmaktadır. Temel olarak gittikçe küreselleşen dünyada gittikçe artan teknoloji ile birlikte bu tür etnik olaylar ile ilgili haberlere de kolay bir şekilde ulaşabilmekteyiz. Etnik temelli savaşlara geçmeden önce öncelikle etnik kavramı üzerine değinmemiz gerekiyor. Etnik grup kavramı, ortak soy, ortak tarihsel geçmiş veya ortak dil ve kültür gibi temellerde bir araya gelen ya da örgütlenen bireyler topluluğuna işaret etmektedir. Kan bağı, etnik bilinç ve kimliğin oluşmasında önemli olmakla birlikte, mutlak bir unsur değildir⁵⁴. Buna politik bir baskı aracı olarak Orta ve Doğu Avrupa, Balkanlar ve Kafkasya'da çeşitli devletler, bu tür gerginlikler ve çatışmalar yaşamıştır. Bu çatışmaların doğası, Hırvatistan, Bosna ve Kosova'da şiddet savaşları, Moldova ve Gürcistan'da daha az yoğun ama yine de şiddetli çatışmalar, Sırbistan, Baltık ve Ukrayna'da büyük ölçüde şiddetsiz gerilimler olarak değişmektedir⁵⁵. Ancak burada yeni savaş ile de ilişkilendireceğimiz nokta bu tür çatışmaların kontrol amaçları ve sebepleridir.

Çatışmaların nedenlerine baktığımızda daha çok mevcut devletler tarafından uygulanan politik, ekonomik, sosyal kısıtlamaların varlığı, gruba yönelik şiddet politikalarının uygulanmasını görmekteyiz. Savaş, aktörler bakımından karşımıza devletler ve etnik gruplar çıkarmaktadır. Ancak bu kimlik aidiyeti ya da ulus devlet aidiyeti temelinde farklı görüşler de mevcuttur. Etnik aidiyet bir baskı aracı olarak kullanılması düşüncesi ile devletin bekası düşüncesi bazı noktalarda çatışmaktadır. İşte bu çatışmalar ile birlikte etnik çatışmaların boyutu devlet üstü bir duruma taşınıyor. Ulusal kimlik ya “icat edilmiş gelenek” ya da “hayali cemaat” olarak, devlet aygıtlarına egemen olan siyasi aktörler tarafından hem yeni ortaya çıkan hem de eski ulus devletlerdeki

54 Muzaffer Ercan Yılmaz, “Soğuk Savaş Sonrası Dönemde ‘Sınır İçi’ Etnik Çatışmalar”, Uluslararası Hukuk ve Politika Cilt 2, No: 6, s.18, 2006

55 Pieter van Houten and Stefan Wolff, “The Dynamics of Ethnopolitical Conflict Management by International and Regional Organizations in Europe”, European Centre for Minority Issues, 2008, s.1

baskıcı siyasal uygulamalara meşruiyet kazandırma aracı olarak kullanılmıştır⁵⁶. Bu düşünce, günümüzdeki devlet otoritesini de eleştiren yeni ortamlar yaratmıştır. Buradaki önemli ayırım noktası ise uluslararası toplumda devlet bir ana aktör olmaktan çıkmış, bunun yerine giderek varlığı sorgulanan devlet ve özellikle çok uluslu kültüre sahip devletlerdeki etnik gruplar konuşulmaya başlanmıştır.

Etnik grupların ön plana çıkmasındaki en büyük sebep aidiyet duygularının büyük devletler tarafından kullanıldığı düşüncesidir. Bu duyguların kullanılması endişesi yaşayanlar daha çok çeşitliliğe sahip devletlerdir. Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı'nın 2009 yılındaki seçim mitinglerinden günümüze kadar olan tüm konuşmalarında özellikle üzerinde durduğu nokta; "Türkü, Kürdü, Arabı, Lazı, Çerkezi, Gürcüsü, Alevisi, Sünnisi hep birlikte omuz omuza, el ele, gönül gönüle geleceğin Türkiye'si'ni inşa edeceğiz." vurgusudur⁵⁷. Bunun dışında özellikle tek millet vurgusunu yapmasındaki en büyük sebep de yine farklı sömürgeci ideallerin etnik grupları harekete geçireceği düşüncesi olabilir.

Etnik çatışmaların dış destekli olduğu düşüncesine sahip olan kadar aynı zamanda bunu abartılı gören de mevcuttur. Etnik uyuşmazlıkları çoğu kez dış destek faktöründen bağımsız değerlendirmek de mümkün değildir. Bir etnik çatışma ortaya çıktığı zaman, hem rakip gruplar dış desteğe davetiye çıkartmakta, hem de devletler ve diğer uluslararası aktörler çeşitli nedenlerle bu desteği sağlamaktadırlar⁵⁸. Bu zafiyetin büyük güçlerin amaçları doğrultusunda günümüze kadar gelen bir dış politika stratejisi olduğu düşüncesi inkâr edilemez. Buna verilecek örnek günümüzde Orta Doğu'da mevcut olmakla birlikte tarihte de mevcuttur. Soğuk Savaş döneminde ABD ve Sovyetler Birliği'nin Hindicini'ni karıştıran destekleri ve Avustralya'nın, Endonezya'dan 2002 yılında bağımsızlığını kazanan Doğu Timor'u desteklemesi en güzel örneklerdir⁵⁹.

56 Elisabeth Özdalga, Sune Persson, Sivil Toplum, Demokrasi ve İslam Dünyası, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, (çev. Ahmet Fethi) 1998, s.86

57 <http://arsiv.sabah.com.tr/2009/02/13/haber,9E66D85B22E246178BA9EF5F8194C895.html>, (erişim tarihi: 29.03.2016)

58 Muzaffer Ercan Yılmaz, "Soğuk Savaş Sonrası Dönemde 'Sınır İçi' Etnik Çatışmalar", Uluslararası Hukuk ve Politika Cilt 2, No: 6, s.27, 2006

59 Muzaffer Ercan Yılmaz, a.g.e., s.27

Bu etnik çatışma temelli savaşların Avrupa'dan daha çok konuşulduğu yer Orta Doğu'dur. Sözde Arap Baharı ve özellikle son günlerde Irak, Suriye ve diğer Kuzey Afrika ülkelerinde bu çatışmaların hızlı bir şekilde yayılmasında iki önemli etkinin de katkısı vardır. Bunlardan birincisi bu çatışma ve ayaklanmaların örnek alınması yani "örnek etkisi" diğeri ise "yayılma etkisi"dir. Örnek etkisinde zaman içinde dışarıda etnik gruplar sürekli iç etnik çatışmaları katılacak fırsatlara sahip olurlar. Merkezi otoritein çöktüğü durumlarda, yani devletin kontrolü için farklı etnik gruplar arasında ücretli çatışmalar başlayınca, sömürgeci dış etnik gruplar için bu açıktan yararlanarak ganimeti yakalamak için bir fırsat doğar⁶⁰. Bu iç çatışma durumu müsait bölgeler özellikle dış güçler için önemli hedeflerdir.

Yayılma etkisinde ise, etnik güvenlik ikilemlerinin tırmanması ve etnik difüzyonlar çatışmaya yol açabiliyor. Devlet yapısının çökmesiyle, etnik gruplar kendi güvenliğini sağlamak için, kendi kendine yardım sağlamak ve kendilerini korumak için tedbirler alırlar. Bunun sebebi benzer siyasal çatışmaların ülke içine sıçramasını engellemektir⁶¹.

Özetle, Yeni savaş içinde özellikle etnik çatışmaların önemi hayli büyüktür. Bunun bu kadar önemli olmasında üç önemli sebep vardır. Birincisi, Yeni savaş siteminin işlene birliğinin olduğu en iyi bölgeler etnik çeşitliliği olan ülkelerdir. Bu ülkelerde bu durum büyük bir zaafiyet yaratırken emperyalist devletler için büyük bir fırsat yaratmaktadır. İkincisi, bu bölgelerdeki uluslararası aktörlerin de yardımı ile örnek etkisinin medya ve diğer kanallarla hızlı işlemesidir. Sonuncusu ise, yayılma etkisidir. Bu çatışmaları uluslararası boyuta taşıyanlar ise "Yeni Savaş" içindeki büyük güçlerin yeni stratejilerindeki bu grupların rolleridir. Özeti ise şudur: Soğuk Savaş döneminde olduğu gibi belli bir uzlaşmanın büyük devletler ya da iç çatışmalarda bulunmadığı zamanlarda sınır içi çatışmalar artabilmekte ve dahası, bu çatışmalar büyük güç çatışmalarının bir yansıması olarak ortaya çıkabilmektedir. İşte "Yeni Savaş" ın başka boyutu da budur.

60 Steven Lobell and Philip Mauceri, *Ethnic Conflict and International Politics: Explaining Diffusion and Escalation*, New York: Palgrave Macmillan, 2004, s.4

61 Steven Lobell and Philip Mauceri, a.g.e., s.4

3.1.2 Din Temelli Savaşlar

Dini savaşlar, Kuzey Afrika ve Orta Doğu'yu en çok meşgul eden konulardan bir tanesidir. Bu savaşların çok yaygın olmasının en büyük sebebi siyasal olarak mezhepsel farklılıkların kullanılmasıdır. Yeni Dünya Düzeninde, Orta Doğu'da din temelli savaşların temelini atıldığı dönem olarak Musevilerin kutsal kitaplarda vaad edilmiş topraklara yerleşmesi ile başladığını söyleyebiliriz. Filistin'de İsrail kendisinin ülke ilan etmesi ve 7 gün savaşları ile birlikte Arap devletlerinin bu küçük devlete karşı savaşları da başlamış oldu. Küreselleşme ile birlikte artık İsrail savunma stratejisinden saldırıya geçmiştir. Bu açıdan müslüman devletleri zayıf düşürmek için hem alt kimlikli etnik hem de mezhep kimlikli dini grupları desteklemiştir. Bu strateji sadece İsrail tarafından değil aynı zamanda 11 Eylül'den sonra ABD tarafından da kullanılacaktır. İşte burada “eski savaş” stratejilerinden farklı olarak “yeni savaş” içinde bu alt gruplar kullanılarak devletleri zayıf düşürme yoluna gitmek vardır. Orta Doğu' da bu büyük devletler için büyük bir uygulama alanı olarak görülmektedir. Bu tür din temelli savaşlar bazı başlıklar altında “iç savaşlar” olarak da değerlendirilmektedir. İç savaşlar veya düşük yoğunluktaki savaşlar, aynı ülkede yaşayan insanlar arasındaki savaşlardır. Bu belirli bir ayaklanmacı grupla hükümet arasında çıkan çatışmalar biçiminde ya da ülke içindeki çeşitli etnik, dini vb. siyasal grupların kendi aralarındaki çatışmalar biçiminde gündeme gelmektedir⁶².

Irak, İran ve Suriye, Şii-Sünni ve Kürdi başta olmak üzere çok çeşitli kimliklere sahiplerdir. Birçok hükümet bu temeller üzerine oturtulmaktadır. Bu hükümetlerin sahip oldukları topraklar ise büyük emperyalist devletlerin hayli ilgisini çekmektedir. Orta Doğu'nun bu kadar dikkat çekmesi ve emperyalist güçlerin bu bölgede sürekli çatışma istemesinin sebebi ise petrol ve doğal gaz kaynaklarından kaynaklanmaktadır. British Petroleum'un (BP) verilerine göre, 2008 yılı itibariyle dünyadaki ispatlanmış petrol rezervlerinin yaklaşık yüzde 60'ı Ortadoğu ülkelerindedir⁶³. Bu bölgedeki Şii, Sünni ya da diğer son günlerde ortaya çıkan Kürt, Türk çatışmalarını özellikle emperyalist devletler bir aktör olarak kullanabilmektedir. Bunun en önemli sebebi kontrol mekanizması olarak kolay hareket haline geçmesidir. Tarih boyunca bunun çok

62 Tayyar Arı, Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika, MKM Yayıncılık, 2008, Bursa, s.543

63 Harun Öztürkler, “Ortadoğu Ülkelerinin Enerji Kaynaklarının Öneminin Ekonomi-Politik Bir Değerlendirmesi” BP Statistical Review of World Energy, June 2009), www.bp.com/statisticalreview, Ortadoğu Analiz, Temmuz-Ağustos 2009,cilt1,sayı 7-8, s.76

örneği vardır. Soğuk Savaş döneminde, Sovyetler Birliği tarafından “ulusal kurtuluş savaşlarını” destekleme ve Amerika Birleşik Devletleri tarafından da “uluslararası statükoyu koruma” veya “özgür halkları destekleme ve demokrasiyi yayma” gibi argümanlar diğer devletlerin iç savaşılar müdahale nedeni olarak gösterilmiştir⁶⁴. Bu durum bize ABD tarafından gerçekleşen Irak müdahalesini anımsatmaktadır.

Özellikle bu bölgeye Amerika gibi devletlerin müdahalelerini meşru kılmamanın yolları “eski savaş” içindeki yüksek maliyetli çevreleme stratejilerinden farklıdır. “Yeni savaş” içinde dinler arası savaş değil artık mezhepler arası savaş mümkün kılmaktadır. Böyle bir mezhepsel çatışma içinde Şii-Sünni çatışmasının ana eksen olarak seçildiği görülmektedir. Bu da Orta Doğu’nun en büyük zafiyetlerinden bir tanesidir. Bu durum sadece Orta Doğu ile sınırlı olmamakta tarihte yine 1980’lerde Afganistan ve Orta Amerika’daki etnik, dini ve yönetim karşıtı hareketler dış güçler tarafından desteklenmiştir⁶⁵.

11 Eylül öncesindeki Eski Savaşların nedenleri, pratikleri, tarafları, sonuçları bakımından değerlendirmeler yaptığımızda belirgin aktörler görülmekteydi. Soğuk Savaş ve sonrasındaki dönemde savunmacı ve çevreleyici anlayışı artık ABD temel strateji olarak almamaktadır. Bundan sonra ABD kendisini tehdit eden rejimlerin değiştirilmesini esas alan “önleyici savaş stratejisini” üretmiştir. Bu stratejinin Bush doktrini ile ilan edilmesi ile birlikte Irak, İran ve Suriye gibi üç devlet daha da gözler önüne çıkmıştır. ABD’nin Orta Doğu’da kullanabileceği en büyük strateji “Şii ya da Sünni muhalif grupları destekleyerek bahsi geçen devletlerin enerjisini tüketmektir”. Günümüzde Kuzey Suriye bölgesindeki çatışan grupların temellerinin 11 Eylül saldırısı sonrasında atıldığı görülebilir. Sistemik ve yavaş ilerlemenin görüldüğü Orta doğu, son zamanlarda DAESH(IŞİD), YPG, Türkmenler, ÖSO ve diğer gruplara sahne olmuştur. Bu grupların kontrol mekanizmalarının belirsizliği de dış güçlere hizmet edildiği izlenimini vermektedir. 11 Eylül sonrası Irak’ta başta ABD’yi görürken Suriye’de artık Rusya ve İran’da dahil olmuştur. İran’ın Şii hükümeti Esad’ı açık şekilde desteklediği görülmektedir⁶⁶. Bunun yanı sıra Rusya’nın da Esad’ın yanında yer alması ABD karşısında bir bölüşüm sorunu ortaya çıkarmıştır. Türkiye’nin

64 Tayyar Arı, Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika, MKM Yayıncılık, 2008, Bursa, s.544

65 Tayyar Arı, a.g.e., s.544

66 <http://tr.euronews.com/2015/10/15/iran-heyeti-esad-a-destek-icin-sam-da/> , (erişim tarihi: 30.03.2016)

burada bölgesel güç olarak Türkmenler'e destek vermesi ve YPG'ye karşı keskin duruşu açık bir şekilde görülmektedir. Elbette Sünni-Şii çatışmalarından sadece ABD faydalanmamaktadır. Bunu bir politika aracı olarak İran da kullanmaktadır. İran'ın ABD'yi Orta Doğu'da zor duruma sokacak hamleyi İran, 2006 yılının 22 Şubat günü Şiiiler için kutsal kabul edilen Samarra şehrindeki Altın Camii'nin bombalanması sonucu Şii ve Sünni gruplar arasında kanlı bir iç savaş dönemi başlatarak harekete geçirmiştir⁶⁷. Bölgede sadece ABD, her ne kadar etkin ve tek güç olarak görünse de bölgenin çok etnik yapıya sahip olan kimyası ve genetiği gereği diğer devletler tarafından da kullanılmaktadır. Hiçbir devlet sıcak bir savaşa asla girmemektedir.

Bu temelli savaflara tanıklık eden diğer bir ülke örneği ise Pakistan'dır. Bu ülkenin nüfus yapısına baktığımız zaman diğer Orta Doğu ülkelerinde olduğu gibi çok çeşitlidir. Ülke nüfusunun yaklaşık %77'lik kısmı Sünni, %20'si Sii, diğer %3'lük kesimi ise Hindu, Sih, Budist ve Bahai oluşturmaktadır⁶⁸. Pakistan'ın bu çeşitli etnik yapısı da aynı Irak ve Suriye'de olduğu gibi bu ülkede de birçok çatışmaya sahne olmaktadır. Pakistan'da en son 2016'da Pakistan'ın Lahor kentinde bir lunaparkta düzenlenen intihar saldırısında çoğu kadın ve çocuk 70 kişi hayatını kaybetti, 300'den fazla kişi de yaralandı. Saldırımı Pakistan Talibani'na bağlı Cemaat-ül Ahrar adlı grup üstlendi⁶⁹. Bu saldırılar her zaman akla çok çeşitliliğin bir ülkeye zarar verdiği sorusunu getirmektedir. Saldırımı gerçekleştiren Taliban'ın, saldırının Hristiyanlara karşı yapıldığını söylemesi de ayrıca bir tartışmaya dini boyutu da eklemektedir. Ancak bu saldırılar sadece etnik çatışma ya da bir dine dayalı olarak düşünmek de basite kaçmak olacaktır. Yıllardır süregelen bu çatışmalar ülkelere büyük bir güvenlik zafiyeti vermektedir. İşte burada önemli olan husus; tarih boyunca mezheplerden bazıları, siyasi çevrelerce, devletlerce dini ve siyasi menfaat temin etmekte birer araç olarak kullanılmıştır. Bunun neticesinde, mezhepler nadiren de olsa, dinin yeni yorumlarla güncelleştirilmesi ve işlevsel kılınması yerine Müslümanlar arasında ayrılık ve kavgaların, iktidar savaşlarının birer aracı haline gelebilmiştir.

67 Burak Bilgehan Özpek, "En Uzun On Yıl: 11 Eylül Sonrası Ortadoğu", Orta Doğu Etütleri, Cilt 3, No2, Ocak 2012, s.197

68 <http://www.bilgesam.org/incele/82/-pakistan%E2%80%99da-uluslasma-ve-kimlik-sorunu/#.Vvvt8OyLTIU>, (erişim tarihi: 30.03.2016)

69 <http://www.aljazeera.com.tr/haber/pakistanda-teror-saldirisi-70-olu>, (erişim tarihi:30.03.2016)

Mezhep çatışmalarının öneminin büyük olmasının sebebi, artık günümüz Yeni Dünya Düzeninde “Yeni Savaş” strateji altında en çok kullanılan aktör olmasıdır. ABD’nin Irak’tan çekilmesinden sonra artan bir mezhep çatışması vardır. Bunun en büyük sebebi her ne kadar alt terör gruplarının zengin kaynaklar üzerinden hâkimiyet mücadelesi olsa da ABD’nin kolay bir şekilde bu bölge üzerinde kontrolünü de sağlamaktadır. Devletler geri planda kalmışlardır. Artık dünya üzerinde çatışmaların yoğun olduğu bölgelerde etnik ve dini grupları konuşulmaya başlanmıştır.

3.2. Terör Tanımının Meşruluğu ve Gücü

Savaştan sonra akla gelecek en önemli unsur terördür. Terör, bu tez çalışmasında ele alınan ikinci önemli konu olarak ön plana çıkacaktır. Yeni Dünya Düzenindeki yeri tartışılmakla birlikte tanım olarak birçok çeşidi bulunmaktadır. Buna sebebiyet veren ise terör gruplarının öldürücü faaliyetleri olmasına rağmen onların kendilerini terörist grup olarak adlandırılmalarını reddetmeleridir. O zaman işte akla kimin hangi sıfatla terör grupları içine dâhil edileceği gelir.

Terör, devleti tehdit edecek en büyük unsurlardan bir tanesidir. Tanımı konusunda birçok tartışma bulunmaktadır. Kendilerini terör örgütü olarak saymayanların dışında bir terör örgütünü tanıma konusunda devletten devlete değişmektedir. Günümüz terörizmi 1960’lara kadar uzanmaktadır. Ancak terörizmi ya da terör eylemlerini M.Ö. 44’te Sezar’ın öldürülmesine kadar geri götürmek mümkündür⁷⁰. Tarihi bu kadar geçmişe dayanan bu kavramın son günlerde özellikle daha çok dünya gündemini meşgul etmesi terminolojik olarak bir sapmaya sebebiyet vermiştir. Aynı zamanda uluslararası ilişkiler ve politikanın muhatapları konusunda bir de terör gruplarını ekletmiştir. Terörün işlevi olarak bakıldığı zaman aslında son iki yılda amacına ulaşmış gibi görünmektedir. Terörizm, korku ve panik havası oluşturmak amacıyla bir veya birden fazla kişi tarafından zor ve şiddete başvurma eylemidir. Terörizm, diğer birey ve gruplara karşı politik hedefler doğrultusunda şiddet kullanarak veya şiddet kullanma tehdidinde bulunarak yıldırma ve korkutma eylemidir⁷¹.

70 Tayyar Arı, Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika, MKM Yayıncılık, 2008, Bursa, s.555

71 Tayyar Arı, a.g.e., s.555

Tanımlar açısından bu şekilde değerlendirmek mümkündür. Ancak bu terör kavramının ya da terörizmin devletlere etkisi ya da bazı devletlere yardımı da mevcuttur. Devletlerin Soğuk Savaş sonrasında yüz yüze gelmemeleri birbirlerini yıpratıcı yollar aramaya itmiştir. Yeni Savaş'ın içinde terörün rolü de çok büyüktür. Mehmet Ali Bal ise terörü, siyasi ideolojiden ayrı tutarak bir strateji olarak tanımlamaktadır. “Yeni Savaş” içinde amaca ulaşmak için kullanılan bir araç olarak görmektedir. Yazar, Savaş Stratejilerinde Terör adlı eserinde, “terör, ilan edilmemiş ancak yürürlüğe konmuş bir savaştır.” ifadesini kullanır⁷².

11 Eylül sonrasında ilk akla gelen Amerika başkanı Bush'un yapmış olduğu açıklamayla birlikte terör ile Müslümanlar yan yana getirilmeye başlandı. “Axis of Evil” olarak nitelendirdiği bazı devletleri direkt olarak terörü besleyen devletler olarak ilan etmesi ve o grupları terör grubu olarak nitelendirmesi neye göreydi? İşte burada direkt şu soru akla geliyor: “kime göre neye göre terör?”. Bu da bize terörizmin bazı devletlerin desteğini de göstermektedir ya da düşman devletlerin bölgesel olarak birbirlerine karşı kullanacakları bir araçtır. Terörizmin hedefi olan ülke tarafından suçlu olarak nitelenen bir terör örgütü ya da terörist diğer devlet ya da devletler tarafından özgürlük savaşçıları veya ulusal kurtuluş savaşçıları olarak görülmüştür⁷³.

Hamas, ulusal direniş hareketi olarak mı, terörist örgütü olarak mı görülmektedir? Her ne kadar toplumsal ve siyasi bir hareket olarak başarılı olsa da, Batı'da yalnızca şiddet eylemleriyle tanınır. Hamas üyeleri, intifada sırasında İsrail güçleriyle her gün çatışmalara katıldılar. 1992 yılında tam anlamıyla uzmanlaşmış askeri kanat Kasem (Yeminli) Tugayı, İsrail askerine ve polisine karşı çok iyi planlanmış bir gerilla savaşına girişti. İsrail ve Birleşik Devletler, Hamas'ı terörist bir örgüt olarak suçladığı zaman Hamas yöneticileri şiddet kullanımının, işgal altındaki topraklarda siyasi ve askeri hedeflerle sınırlı, meşru direniş ve misilleme olduğunu söyleyerek cevap verdiler⁷⁴. İşte İsrail'e göre burada Filistinlilere uygulanan şiddet bir teröre karşı tepki olarak görülmektedir.

72 Mehmet Ali Bal, Savaş Stratejilerinde Terör, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2005, s.40

73 Tayyar Arı, Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika, MKM Yayıncılık, 2008, Bursa, s.558

74 John Esposito, Kutsal Olmayan Savaş/İslamcı Terör, (çev.Nuray Yılmaz,Ercan Yılmaz) Oğlak Yayıncılık, 2002, s.125

Bunun gibi birçok saldırıdan sonra özellikle o zamanın liderlerinden hem George W. Bush hem de Clinton yönetimleri, Hamas'ı terörist örgütler listelerine yerleştirmiş ve onun toplumsal ve insani yardım faaliyetleriyle milisi arasında herhangi bir ayırım gözetmeyi reddetmiş ve Amerikalı ya da Amerika temelli örgütler tarafından Hamas'a yardım yapılmasını yasaklamıştır.

Terör, akla ilk olarak yasadışı ve korku barındıran, katletme, illegal yolları barındıran ve hatta günümüzde uluslararası fonlarla beslenerek ayakta tutulmaya çalışılan grup olarak akla gelmektedir. Bu noktada terörizm kimin terörüdür. Kim ya da neye karşı verilen bir tepkidir, sorusunu da akla getirmektedir. Hess Henner' a göre "terörizm, güzellik gibi bakana göre değişir." dir⁷⁵. Artık terör ya da terörizm değil de Modern Terörizm olarak günümüzde yüzünü değiştirmiş olarak ortaya çıkmıştır. Daha da önemlisi savaşın değişen boyutunda devlet adamlarının cümle girişi haline gelmiştir. İşte burada şu soru akla geliyor: "hangi ülke hangi grubu terör grubu olarak kabul ediyor?"

İsrail ve Amerika açısından Filistinli örgütler teröristtir. Filistinlilerin gözünde ise ülkelerinin işgaline direnen özgürlük savaşçılarıdır. Keşmir için savaşan gruplar Hint devleti açısından teröristtir ama Pakistanlılar için bağımsızlık savaşçılarıdır. Amerika 1980'lerde Bin Ladin'i özgürlük savaşçısı olarak sayarken aynı dönemde pek çok hükümet Mandela'yı terörist olarak dillendiriyordu.

İçerisinde farklı unsurları da barındırmakta olan terör, özellikle ideolojik olması ve siyasi bir hareket barındırması bizi farklı yollara götürmektedir. Günümüzde ve özellikle son yüzyılda terör gruplarının dayandığı bazı ideolojik temeller de vardır. Bunlar arasında Marksist-Leninist-Maoist ideoloji (Komünizm), Milliyet (etnik) kaynaklı ideoloji (Faşizm, Kürtçülük, Ermeni Milliyetçiliği gibi türleri) vardır. Bunların dışında özellikle dini amaçlı faaliyetlerde bulunan terör grupları da bulunmaktadır veya hem milliyetçilik hem de dini birlikte kullanan örgütler de vardır. Aynı zamanda bir ülke içinde kendi özerkliklerini elde etmek için belli bir çaba içerisinde olan ve

75 Hess Henner, *Like Zealots and Romans: Terrorism and Empire in the 21st Century*, (çev.) D.Aydın, 2003, s.339

yıllardır faaliyet gösteren terör grupları da vardır. Pencap'ın bağımsızlığı için çalışan Sih, İspanya'nın kuzeyindeki Bask teröristleri, İrlanda'daki IRA, Sri Lanka'da Tamil Kurtuluş Cephesi, Kanada'daki Quebec Kurtuluş Cephesi bunlardan birkaçıdır⁷⁶.

İşte tartışmanın çıktığı temel nokta da terör gruplarının yahut gerçekten de terör adı altında eylemde bulunmayan grupların kendilerini buraya dahil etmemeleridir. Bazı gruplar kendilerini özgürlük savaşçısı olarak görmektedir. Buradaki savunmaları ise, kendilerinin haklarının işgali, ülkelerinin zorla zapt edilmesi ya da insanların asıl diğer güçler tarafından öldürüldüğünü iddia etmektedirler. Bu yolla kendi yapmış oldukları saldırıları haklı görmektedirler. Dini, siyasi ya da toplumsal baskıya karşı cihadı yürütme hakkı son yıllardaki kutsal veya kutsal olmayan savaşları haklı kılmak için yaygın bir kullanım kazanmıştır⁷⁷. Kendilerini kutsal bir savaş için savaştan cihad erleri ya da mücahitler olarak adlandırmaktadır. Hatta yaptıkları eylemlerini savunma savaşı yerine koymaktadırlar. John Esposito'nun kitabında Bin Ladin'in kendini aynı şekilde tarif etmesi diğer bir örnektir. Amerika'nın faaliyetlerinde özellikle Irak müdahalesindeki meşrulaştırma çabaları tartışmalı olduğu gibi aynı durumu da Bin Ladin'in kendini temize çıkarmaya çalışmasında görmekteyiz.

Bu noktada iki başlık öne çıkıyor; birincisi cihad, ikincisi terördür. Terörün özellikle Müslüman gruplar üzerindeki değerlendirmesine baktığımız zaman onların da odaklandığı tek nokta cihad anlayışıdır. Hz. Muhammed'in sözlerinin ve özellikle Kuran'ın İslam dünyasındaki etkisi bilinmektedir. Bunun farklı yorumlanmasının farklı durumlara yol açtığı görülmektedir. Özellikle gruplar, kendi davranışlarındaki desteği güçlendirmek ve faaliyetlerindeki gücü arttırmak için dini motifleri kullanmaktadır. Müslümanların hiçbir zaman reddedemeyeceği hadis ve Kuran faktörü vardır. Bunun üzerinden prim sağlamada El Kaide ve diğer aşırı İslam gruplarının kullanma açısından etkisini görebiliriz. Usame bin Ladin veya diğer terörist grupların liderleri de bugün konuştuklarında, sık sık bilinçli ya da bilinç dışı olarak gündemlerini ve

76 Tayyar Arı, Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika, MKM Yayıncılık, 2008, Bursa, s.563

77 John Esposito, Kutsal Olmayan Savaş/İslamcı Terör, (çev.Nuray Yılmaz,Ercan Yılmaz) Oğlak Yayıncılık, 2002, s.88

taktiklerini meşrulaştırmak için geçmişi kullanıyorlar⁷⁸. Kısaca din altına sığınarak saldırıları meşru hareket haline getirmeye çalışıyorlar.

Terörün bu kadar büyük çapta yapılması özellikle de yapıldıktan sonra medya üzerinde büyük bir etki yaratması da terörün faaliyetlerinin hızlı ve büyük bir şekilde amacına ulaştırmaktadır. Bunu 11 Eylül’de, Paris’te, Madrid’de İstanbul’da, Ankara’da ve diğer bölgelerde yapılan terör eylemlerinde çok iyi şekilde gördük. Sosyal medya ve diğer ağların etkisi ile birlikte terörün yukarıda bahsettiğimiz tanımındaki “genel korku yayma” amacı gerçekleşmektedir.

11 Eylül’den sonrası kapsamlı bir eylem olmasından dolayı farklı tartışmalar yaramıştır. Bu durum modern terörizme büyük bir güven kazandırdı. Yapmış oldukları eylemin çaplarının büyük ve ses getirecek nitelikte olması ilerde gelecek eylemlerinin de kolay şekilde ulusal çaptan uluslararası düzeye gidebileceğini düşündürmüştür. Bunun sebebi ise, 11 Eylül saldırısı dört Amerikan uçağı ile Dünya Ticaret Merkezi ve Savunma Bakanlığı ile askeri birimlerin bulunduğu Pentagon’a düzenlenen intihar saldırısıdır. Bu saldırılar sonucunda yüzlerce insan hayatını kaybetmiştir⁷⁹. Bu saldırıdan sonra gerçekleşen terör saldırılarının çoğu küresel bir düzeye gelmiştir. İspanya, Türkiye, İngiltere, Fransa, Belçika, Pakistan gibi farklı bölgelerdeki ülkelerde büyük terör eylemleri gerçekleşmiştir. Bu durum bazı devletlerin politik araçları olduğu gibi belki de sadece bir terör idealizmi olarak da düşünülebilir. Ancak dünya üzerinde devlet destekli bir terörizm de vardır. Tayyar Arı, devlet destekli terörizmi üçayağa dayandırır; birincisi, halkın üzerindeki şiddet kullanımı, ikincisi, devletin direk olarak kendi istihbarat örgütleri ile diğer devletlerde terörist faaliyetlerde bulunması, son olarak da ki en önemlisi, devletin diğer terörist örgütlerle işbirliği yaparak ya da onlara destek sağlayarak onlar aracılığıyla amaçlarını gerçekleştirmeye çalışmasıdır⁸⁰. Bu üçünden sonuncusu özellikle Yeni Savaş’ın en önemli stratejik ayağıdır. Devletlerin faaliyetlerini dolaylı olarak amacına götürür.

Bu durum bazı devletlerin ekonomik, politik, uluslararası çıkarları gereği olarak kullanılmaktadır. Bazı devletler ise terörizmi, kendi milli politikaları ile çatıştığı diğer devletlere

78 John Esposito, a.g.e., s.47

79 Tayyar Arı, Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika, MKM Yayıncılık, 2008, Bursa, s.561

80 Tayyar Arı, a.g.e., s.564

karşı, dolaylı yıpratma ve dayatma yöntemi olarak kullanılmaktadır. Bunun sonucu terörizmin boyutları farklı bir anlam kazanmış ve uluslararası bir boyut almıştır. Bilindiği üzere savaş, diplomasinin bir başka alandaki devamıdır. “Aynı şekilde terörizm de, savaş ve diplomasi ile elde edilemeyen sonuçları elde etmek için yapılan eylem veya eylemlerdir” ifadesi uluslararası terörün anlaşılmasına ışık tutmaktadır⁸¹.

1990 yılı sonrasında terörizmin niteliğinde bir değişim yaşanmıştır. Eylemlerin yöneldiği hedefler farklı anlamlara bürünmüştür. 20.yüzyıl sonlarına kadar daha çok terörizmin merkezi suikastlardı. I. Dünya Savaşı'nın kıvılcımı olan, Ferdinand'ın öldürülmesi; Fransız Dışişleri Bakanı Louis Barthou ve Yugoslavya Kralı Aleksandr'ın 1934 yılında Marsilya'da öldürülmesi, ABD Başkanı John F. Kennedy, Hindistan Başbakanı Indira Gandhi gibi birçok devlet adamının hayatını kaybettiği suikastlar⁸², 20. yüzyıl terörizminin özelliğiydi. Soğuk Savaş sonrasındaki dönemde, özellikle 11 Eylül 2001 El Kaide saldırısı ve sonrasında, uluslararası seviyelere ulaşmış terör eylemleri sadece insanları hedef almamaktadır. Saldırı hedefleri insanları öldürmekten daha çok ses getirecek bir eylem boyutuna dönüşmüştür. Devletlerden daha çok örgütlerin giderek konuşulmaya başlanmasındaki sebep de budur. Saldırı yaptıkları yerler ülkelerin önemli sembol yerleridir.

Uluslararası terör eylemlerinin boyutlarına baktığımız zaman, terör örgütlerinin kendilerini profesyonelleştirdikleri görülmektedir. Avrupa, Soğuk Savaş sonrası yeni anlayışla terörist saldırısıyla ilk kez Mart 2004'te Madrid'de patlayan bombalarla tanışmıştır. Ancak uluslararası terörizm özellikle 1990'ların ikinci yarısında Avrupa ülkeleri için daha ciddi bir problem haline almıştır. 1995'te Paris metrosunda gerçekleşen terörist saldırıları, 2010 New York Times meydanındaki araçlı patlama, Londra 7 Temmuz terör saldırısı, 11 Eylül saldırısı ve uzun aradan sonra 7 Ocak 2015 tarihinde Fransa'da hiciv dergisi olan Charlie Hebdo saldırısı büyük yankı uyandırmıştır⁸³. Bu saldırılardan sonra Avrupa'daki diğer saldırı ise Paris saldırısı olmuştur. Bu saldırıda 127 kişi hayatını kaybetmiştir⁸⁴. Brüksel'deki üç ayrı bölgede yapılan saldırı ile 31 kişi

81 Tuğçe Gençtürk, “Terör Kavramı ve Uluslararası Terörizme Farklı Yaklaşımlar”, 2012, Ankara, s.6

82 Tayyar Arı, Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika, MKM Yayıncılık, 2008, Bursa, s.555

83 www.web.archive.org (erişim tarihi:12.01.2016)

84 www.bbc.com/turkce/haberler/2015/11/151113_paris_saldiri (erişim tarihi:12.01.2016)

ölmüş 200'ün üzerinde ise yaralı vardır⁸⁵. İstanbul 19 Mart Taksim terör saldırısında 5 kişi ölmüş ve 37 kişi yaralanmıştır⁸⁶. Burada belirttiğim terör saldırılarının bir kısmını El-Kaide ve uzantısı terör örgütleri, DAEŞ(İŞİD) terör örgütleri ya da “cihad” adı altında yapılmış terör saldırıları olarak görülmüştür. Bu saldırılar sonrasında her zaman ilk akla gelen şey Müslümanlık ile ya da İslam ile terörizmin yan yana getirilmesidir. Ne zaman böyle bir saldırı gerçekleşse İslamofobi tekrar ve tekrar gündeme gelmiştir. Dünya’da şöyle bir terör gerçeği vardır. Terörizmin dininin olmadığını Türkiye’de ve Pakistan’da yapılan saldırılar ile görmekteyiz. 10 Ekim 2015 tarihinde Ankara’da Tren Garı’nda yapılan saldırı ile 109 vatandaş hayatını kaybetmiştir⁸⁷. Daha sonra Ankara Kızılay merkezinde PKK uzantısı TAK adlı örgüt tarafından saldırı ile 29 kişi hayatını kaybetti. Pakistan’ın Lahor kentindeki yapılan terör saldırısında ise 70 kişi hayatını kaybetti⁸⁸.

Bu saldırılardan sonra Avrupa’da başlayan yine o dışlama politikalarını açık şekilde belli noktalarda görmekteyiz. Bunu en açık şekilde Ankara saldırısından sonra görmekteyiz. Paris’teki 17 kişinin öldüğü Charlie Hebdo saldırısından sonra devlet adamların Paris’e giderek “Cumhuriyet Yürüyüşü”⁸⁹ ile ortak bir çağrı yapması hassasiyeti Ankara’daki Kızılay ya da sonrasındaki, öncesindeki hiçbir saldırıda gösterilmedi. Bu durum Brüksel saldırısından sonra sosyal medyada yayılan “pray for Brussel”(duamız Brüksel için) paylaşımları ile tepki çektikten sonra Türkiye karikatürleri de eklenmiştir. Ancak şu soru akla gelmiştir. Gerçekten Avrupa diğer ülkelerdeki acıları paylaşıyor mu? Buradaki temel nokta saldırıların İslam ile özdeşleştirilmesidir. Paris saldırısından sonra buna dikkat çeken ise The Independent’in 14 Mart 2016 haberi damga vurmuştur. Haberin başlığı şuydu: “Ankara bombing: Facebook post asking ‘You were Charlie, you were Paris. Will you be Ankara? is widely shared.” (Ankara bombası: Facebook’ta soruluyor ‘Charlie oldunuz, Paris oldunuz, Ankara olacak mısınız? yaygın bir şekilde paylaşılıyor.) Bu da şunu göstermektedir ki Terör ’ün önüne din, etnik yapı ya da doğu-batı ayrımı geçmiştir.

85 <http://t24.com.tr/haber/brüksel-havalimanında-iki-patlama-yaralılar-olduğu-soyleniyor.333044> (erişim tarihi: 31.03.2016)

86 http://www.bbc.com/turkce/haberler/2016/03/160320_saldirgan (erişim tarihi: 31.03.2016)

87 www.bbc.com/turkce/haberler/2015/11/151010_ankara_saldiri_genel (erişim tarihi: 12.01.2016)

88 <http://www.aljazeera.com.tr/haber/pakistanda-teror-saldirisi-70-olu> (erişim tarihi: 31.03.2016)

89 <http://www.sabah.com.tr/dunya/2015/01/11/charlie-hebdo-saldirilari-icin-pariste-1-milyon-kisilik-gosteri> , (erişim tarihi: 31.03.2016)

Bunun üzerine Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı önemli açıklamalar ile bu noktaya dikkat çekmiş ve terör tanımının tekrardan yapılması gerektiğini söylemiştir⁹⁰. Dünyada 11 Eylül saldırılarının ardından terör tanımı farklılık kazandı. Özellikle birçok kurumun meşruluğunun da tartışılmasına sebebiyet verdi. Amerika'nın Afganistan'a ve Irak'a müdahaleleri konusunda uluslararası ilişkilerde yeni de bir tartışma doğdu. 11 Eylül saldırısı ve ardındaki süreçte terör faaliyetlerinin arttığı yukarıda da ifade edilmişti. Bundan sonra konuşulan başlık ise Avrupa'da doğan islamofobi söylentileri olmuştur. Terörün daha çok kimlik ve ideoloji üzerine oturtulmaya başlandığı bir süreç Kuzey Afrika ve Arap dünyasındaki gelişmelerde görüldü. Buna karşı Amerika, Rusya, Çin ve Avrupa'nın bakış açılarındaki farklılıklar dikkat çekicidir. Avrupa'da gerçekleşen teröre hep bir ağızdan birlik olma çağrısı varken başka bölgelerde ve özellikle Orta Doğu'da gerçekleşen terör saldırılarında aynı şiddette tepki görülmemektedir. Bu da akla "devlet eliyle terörizmi" getirmektedir. Devletler savaş maliyetlerini 2008'den sonra daha da kısma politikasına giderek terör, kimlik, özgürlük, İslam ve medeniyetler çatışması üzerinden prim elde etme dönemi başlamıştır. Bundan sonra daha çok zaman zaman bazı baskı grupları kullanılarak oryantalistlerin açıklamaları ile zaman zaman da ülkeler içerisinde korkular yaratarak davranışlarını meşru zemine oturtma çabaları ile terörün farklı boyutlar kazandığı görülmektedir.

Sonuç olarak, "Terör", faaliyet olarak bakıldığı zaman insanların yaşamlarının kısıtlandığı, can ve mallarına zarar verilmeye başlandığı, karşısındakileri davranışlarında zorla ikna yoluna giden, kitlelere yönelik hedef ayırımı gözetmeyen bir aktördür. Bunlar sadece şiddet eylemleriyle, toplumun güven duygusunu ortadan kaldırarak gerek siyasi gerek ideolojisini ön planda tutarak amacına ulaşmak için her yolu deneyen finansal ve askeri destek sağlamış gruplar değildir. Buna ek olarak bir faaliyetler bütünüdür.

Terörün, siyasi ideolojileri içinde barındırarak şiddet eylemleri içeren bir tanımlaması varsa Ortadoğu'da yaşanan olaylarda terör nasıl anlamlandırılacaktır. Irak'ta, Libya'da, Filistin'de, terör nereye oturtulmalıdır. Halkın demokratik haklarıyla kitlesel olarak yapmış olduğu eylemlere karşı hükümetlerin uygulamış olduğu müdahalelerin sebebini, terör eylemi olarak mı değerlendirmek gerekir? Ve eğer öyle bir durum varsa da kimin terörü kime karşı terörizm olarak geçer? 11

90 <http://www.aljazeera.com.tr/haber/terorist-tanimi-tekrar-yapilmali> (erişim tarihi:31.03.2016)

Eylül'den hemen bir gün sonra NATO konseyini toplayarak 5.maddeyi uygulama kararı hızlı bir şekilde alınmıştır⁹¹. Irak'a karşı uluslararası koalisyonlar kurularak, Amerika'nın davranışlarının meşruiyetini sağlamak için ortak bir zemin oluşturulmuştur. Peki, teröre karşı bu ortak güvenlik koalisyonları oluşturulurken neden sadece Ortadoğu üzerinden hareket edilmiş ve edilmektedir? SSCB'nin çökmesiyle birlikte aslında yeni dünya düzeninin pratiğe geçirilmesi ve yeni ulus-devletlerin bu sürece entegre edilmesi bu tür savaş stratejilerin oluşmasında etkisi vardır.

Amerika, Ortadoğu ve Kuzey Afrika'yı kontrol etse de, Soğuk Savaş sonrasında tek bir güç olarak kalsa da, Avrasya'yı tam olarak kontrol edememiştir. Bu durum ABD'de kaynak yetersizliğini ortaya çıkarmıştır. Bu da ABD'yi merkez güç haline getirememektedir. Bundan dolayı tekrar bir merkez güç olmak için 11 Eylül ile birlikte Ortadoğu'nun düzene sokulması, demokratikleşmesi ve terörden temizlenmesi yeni bir savaş stratejisi oldu. İşgalleri meşru zemine oturtmak için yürüttüğü faaliyet iken ortam uluslararası arena olmuştur. 11 Eylül 2001 sonrasında yaşanan gelişmeler, ABD'nin Orta Doğu politikası ve Orta Doğu ülkelerinin kaderi açısından dönem noktası olarak nitelendirilebilir. Terör, tek-kutuplu uluslararası sistem tarafından bu dönemde en önemli tehdit olarak algılanmıştır. SSCB tehdidinin yerini "İslami terör" kavramı alırken, Orta Doğu artık belirli bir fiziksel coğrafyayı değil, psikolojik ve algısal bir sınırı ifade etmeye başlamıştır⁹². İşte buradaki en önemli faktör ise terördür. Terörün devlet destekli durumu ve artık "Yeni Savaş" içindeki stratejik önemdir.

"Din ve ortak inanç değerlerin" siyasal güç olarak kullanılmaya başlanması ayrı bir dönemi açmıştır. 11 Eylül'ün ertesinde, uluslararası kamuoyunun gündemine Radikal İslam'a dayandırılan "terörizm" yeni evrensel tehdit olarak sunulurken medeniyetler çatışması ekseninde, dünyayı, "Batı Dünyası" ve "Müslümanların Dünyası", olarak iki ayrı kutba bölme riskini içeren siyasi proje de akıllara gelmektedir. Burada bir algı yaratma çabası ve iki ayrı dünya ve iki ayrı blok oluşturma çabası vardır. Uluslararası sistem açısından bir milat olarak kabul edilen 11 Eylül ve ertesinde yaşananlar, Başkan Bush liderliğinde ABD yöneticilerinin İslam coğrafyasını ve İslam dinini yeni tehdit olarak ilan etmesi, tüm Avrupa'da yaşanan terör olayları, "Haç" ile "Hilal"

91 Tayyar Arı, Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika, MKM Yayıncılık, 2008, Bursa, s.562

92 İzzettin Artokça, ABD'nin Ortadoğu'daki Askeri Varlığı ve Askeri Geleceği, Ankara, 2012, s.14

arasındaki sanal duvarları yükselten karikatür krizi ile Papa 16. Benediktis'un İslam ve göçmen karşıtı açıklamaları, Lewis ve Huntington'un islamofobi iddiaları, dünyanın İslam ile Batı arasında medeniyetler çatışmasına sahne olduğu görüşlerinin hakim olmasına neden olmuştur.

Terör Kavramının Literatürdeki Yeri

Terör tanımının bu şekilde kişiden kişiye değiştiği bir ortamda teorik olarak da birçok tanımlamayı arkasından getirmektedir. Günümüzde bazı teoriler üzerinden terör kavramını değerlendirmemiz bundan dolayı mümkündür. Rasyonel tercih teorisi odaklandığı durumdan dolayı sonuç odaklı bir teori olarak görülmektedir. Amaca gidilen yolun nasıl olduğundansa sonucun bize neler gösterdiği üzerinde durmaktadır. Terör faaliyetlerinden daha çok sonucunda nelere sebebiyet verdiği odaklanılmaktadır. Örgütlerin hangi ideoloji ya da fikre sahip oldukları onların nasıl hareket etmeleri açısından sadece yol açma meşruiyetidir. Terörizm ile ilgili farklı tanımlamalarının mevcut olmasının sebebi ise tanımının muğlak olmasındandır. Martha Crenshaw terörizmi, devrimci ideolojiler, hükümet ideolojileri, Marksizm-Leninizm ya da milliyetçilik, terörist talepleri ya da tam tersi devlet baskısına karşı rejim muhaliflerinin zayıflığı olarak vererek açıklamalarda bulunur. Bunu da bireysel psikopatolojinin genellikle suçlu olarak anılmasına bağlar. Aynı zamanda tarihsel örneklerin önemli olması ve Fransız devriminden bu yana terör kampanyalarını laik modern siyasetin bir yolu olarak anarşi, milliyetçilik ve sosyalizmle ilişkili olduğunu söylemektedir⁹³.

Terör gruplarının, belli bir olay sonrasında rastgele oluşmuş olmasından daha çok Mary Kaldor'un da bahsettiği belli hedefler ve siyasi amaçlar temelinde inşa edilmesi söz konusudur. Rasyonel tercih teorisi, işte bu amaçları doğrultusunda yapmış oldukları canlı bomba eylemleri de amaca ulaşmaktaki bir somut gösterim olarak görmektedir. Diğer düze çıkma yolu ise bu eylemlerinde dini konular üzerinde ahiret inancı temelli açıklamalarıdır. Örnek olarak, 11 Eylül saldırılarında El-Kaide'nin eylemcilerinin hepsinin cennet ile müjdelendiği gibi. Rasyonel tercih teorisinde, daha çok odaklanılan nokta, temelinde "amaç" ve sonucunda bize bu eylemlerin mantıklı olarak ne verdiği önemlidir.

93 Martha Crenshaw, *The Causes of Terrorism, Comparative Politics*, Vol. 13, No. 4. (Jul., 1981), pp. 380

Psiko-analitik yaklaşıma göre ise, rasyonel yaklaşımdan daha çok grupların yapmış olduğu eylemlerde psikolojik olarak öz geçmişlerinde yatan sorunlu bireysel geçmişlerinden gelmektedir. Terör eylemlerini yapanların, özellikle canlı bomba eylemcilerin birçoğunun ailevi ya da psikolojik olarak sorunları olan kişilerin tercih edilmesi buna örnektir. Ailenin bu terör saldırılarına meyilli olma konusunda temel olmasa da önemli bir etken olduğu belirgindir. Aile, şiddet ve terörün kaynağı olmasa da, yapısındaki çözümler, çocuk ve gençlerin ilerleyen zamanlarda anne-baba ve aile bireylerinin uyumlu olduğu aile ortamlarında yetişen çocuklarla karşılaştırıldığında suç işlemeye daha yatkın bir kişilik geliştirdikleri görülmektedir⁹⁴. Bu indirgemeci bir yaklaşım olarak görülse de teröre meyilli kişilerin daha çok bu özelliklere sahip olduğu bilinmektedir.

Bağlamsal yaklaşımın temelinde ise; terörizmin belli sosyal ve siyasi olayların ürünü olduğu dile getirilmektedir. Terör faaliyetlerinin hepsinin temelinde daha çok ideolojik, sosyal, siyasi ve ekonomik sebepler yatar. 11 Eylül saldırılarını gerçekleştiren teröristlerin ortak özelliği aile içi şiddet ya da eğitim başarısızlıkları değildir. Eylemi yapanlar arasında doktorasını yapanlar dahi vardı. Hatta 11 Eylül saldırısını yapanların arasında uzmanlaşmanın da bir göstergesi olarak pilotluk eğitimi aldıkları bilinmektedir. Aynı zamanda bazı terör gruplarının ise biyolojik ve kimyasal silahları elde etmeye çalıştıkları görülmektedir⁹⁵. Bunların çoğu sosyal olarak terörizmin ne kadar uzmanlaşma ve ileri seviyeye geldiğini ispat eder. Sosyolojik, siyasal ya da ideolojik olarak bakmanın dışında arka planda yatan asıl tehlike ise terörün nerelere kadar uzanabileceğidir. Bu saldırıların çoğunda İslam faktörünün sadece ölenlerin kimliklerinin açıklanması ve dünyaya mal edilmesi basit bir yaklaşımdır. Bunun yapılmasıyla herkesi ve dünya gündemini siyasi ve sosyal bağlamdan uzaklaştırılarak, dine ve etnik temele doğru götürmektedir.

Etno-sentrik yaklaşımda, tam bir din temelli hatta kültür temelli bir yaklaşım ortaya atılmaktadır. Bu yaklaşımın daha çok kabul gördüğü mecra ise özellikle Batı ve Orta Avrupa'da önde gelen akademik camiadır. Buradaki temel amaç ile İslamofobi kavramının çıkmasındaki

94 Talip Küçükcan, "Terörün Sosyolojisi: Toplumsal Kökenleri Anlama İmkânı", Uluslararası İlişkiler, Cilt 6, Sayı 24, 2010, s.41

95 Talip Küçükcan, a.g.e., s.41

temel amaç arasında paralellik vardır. Her ikisindeki temel nokta direk olarak temel ayrımlar ile insan arasında fark yaratma çabasıdır. Ancak bunu yaparken daha çok İslam ile Hristiyan coğrafyasını karşı karşıya getirmeyi amaçlarlar. Bunların Amerika'daki en önemli savunucusu Daniel Pipes ve bunun yanında Steven Emerson'dur. Steven Emerson'un "Amerikan Jihad: Terrorists Living Among Us" adında bir kitabı vardır. Bu kitapta Amerika'da yaşayan bütün Müslümanları terörist olarak ilan ederek temelde ve halk arasında bir kanı yaratmaya çalışmıştır. Bunlara karşı ve aynı zamanda Amerikan medyasına karşı cevap veren kişi ise "Covering Islam" kitabı ile Edward Said olmuştur. Edward Said "Şarkiyatçılık" kitabı ile daha da ileri giderek doğu ile batı arasındaki analiz farkını yapmıştır. Bu tür din temelli yaklaşım ya da bu kişileri birbirleri ile karşı karşıya gelmelerinin tek sebebi İslam ile Terörizmin yan yana getirilmesi çabasıdır. Bu tür yaklaşımları alevlendiren ise 11 Eylül saldırıları olmuştur. Bu yaklaşımların öncesinde ise Amerikan başkanı zaten "Şer Ekseni" olarak Ortadoğu ve İslam'ı işaret etmiştir. Bunu yapmasındaki sebep ise iç politikadaki tıkanıklığıdır⁹⁶. Pipes ve Emerson dışında özellikle 11 Eylül saldırılarında öne çıkan en önemli kişi ise Bernard Lewis olmuştur. Hemen bu saldırının ardından gelen "What Went Wrong?" ve "The Crisis of Islam" kitaplarıyla İslam dünyasında sadece şiddet temeline odaklanarak asla modernleşme ile İslam'ın bağdaşmayacağını ima ediyordu. Fakat bunları yaparken de İsrail'in Filistin'deki durumunu ya da işgalini unutuyordu. Bunların çoğunda da görüleceği gibi bir din temelli terör yaklaşımı, 11 Eylül sonrasında devletler için daha olgun ve pragmatik bir güvenlik ve strateji politikası haline almıştır. Bu duruma yardım edenler ise lobcilik faaliyetleri, düşünce kuruluşları (Think Tank) ve oryantalistlerdir.

Edward Said ise bu yaklaşımlardan daha çok Şarkiyatçılık kitabında özellikle "Batı"nın "Doğu"ya bakış tarzını sorgulamıştır. Said; "Şark'ın kurulmuş bir şey olduğunu ileri sürüyorum kitabımda; coğrafi uzamların, bu uzamlara özgü din, kültür ya da ırksal özlere dayanılarak tanımlanabilecek yerli kökten farklı sakinleri olduğu düşüncesinin tartışma götürür bir düşünce olduğunu iddia ediyorum. Ama kuşkusuz, "bizi en iyi biz biliriz" şeklinde sınırlayıcı düşünceye katılmam da mümkün değil." diyerek batının yapmaya çalıştığı, özellikle belli zümrelerle

96 <http://arsiv.ntv.com.tr/news/134221.asp#BODY> (erişim tarihi:31.03.2016)

kalıplaştırmaya çalıştığı “bütün teröristler Müslümandır.” düşüncesini “şarkiyatçılık” çerçevesinde kırmaya çalışmaktadır⁹⁷.

Edward Said Şarkiyatçılık kitabında özellikle de buna gönderme yaparak; “Bir tarafta Batılılar, bir tarafta Arap şarklılar vardır; Batılılar akılcı, barışçı, özgürlükçü, mantıklıdır, gerçek değerlere sahiptirler, doğal vehimlerinden uzak durabilirler. Arap-Şarklılarda ise bunların hiçbiri yoktur. Hangi ortak ama tekilleşmiş Şark görüşünden çıkar bu saptamalar? Cromer ve Balfour ile çağdaş bir devlet adamımızın Şark betimlemeleri arasındaki bu benzerliği, hangi özel beceriler, hangi imgesel zorlamalar, hangi kurumlarla gelenekler, hangi kültürel güçler üretir?”⁹⁸ sorusunu yöneltmektedir.

Özetle, terör konusunun savaş kavramı içine oturtulmasındaki en önemli sebep artık savaşın bir sebebi olarak bazı devletler tarafından stratejik bir rol olarak kullanılması ve aynı zamanda İslamofobi temelli bir kanı etrafında Avrupalı aydınlar tarafından da teoriler çerçevesinde belli bir zemine oturtarak meşru şarkiyatçılığı yapılmaya çalışılmasındandır. Özellikle Etno-sentrik yaklaşım ile öne çıkan aydınların daha çok egemen sınıfın temsilcileri olarak öne çıkmalarından kaynaklanmaktadır. Egemen sınıf, dünyadaki kıt kaynaklardan faydalanma olasılığını maksimize etmeye çalışacaktır. Bunu yapmak için de amaca giden her yol mübah olmaktadır.

3.3. İslamofobi: Terörist Kimlik İnşasının Toplumdaki İdeolojik Sonuçları

İslamofobi, yeni bir kavram olmamakla birlikte giderek dünya gündeminde yerini almıştır. Özellikle Hıristiyan dünyasındaki aydınların üzerinde durduğu bir kavram olarak islamofobi öne çıkmaktadır. Kavramın açıklanmasında birçok öznel ve nesnel yargılamalar görülebilmektedir. Bu kavram, Müslümanları merkeze oturtup özellikle yabancı kalemlerle açıklanmaya çalışılmıştır. Buna karşı Müslüman dünyasından da karşılıklı ithamlarla yığınla cevap mahiyetinde makaleler yazılmıştır. En genel anlamda İslam’a karşı nefret besleme ve Müslümanlardan nefret etme gibi

97 Edward W. Said, Şarkiyatçılık, Metis Yayınları, (çev.) Berna Ülner, 2012, s.15

98 Edward W. Said, a.g.e, s.58

bir durumun Avrupa’da artması durumunun kasıtlı olarak yaratılmasıdır. Kısıtlayıcı politikaların çoğunun özellikle Müslümanları kapsamaması, örneğin başörtünün yasaklanması, camilerdeki minarelerin kaldırılması gibi, bu durumun da Avrupa’da özellikle çok kültürlü göç yapan Müslümanların anlaması gerektiğini ve bunun sebebinin radikal İslam’a karşı yapıldığı savunusu vardır⁹⁹. Bu kavramın özellikle tekrardan gündeme gelmesindeki ana sebepte bu tezin temel argümanıdır. Son yıllardaki özellikle bu nefret söyleminin artması ve bu tarz savunmalarının ortaya çıkmasındaki ana sebep ise Avrupa’daki meydana gelen terör saldırılarından daha çok Avrupa kimliğine zarar geleceği endişesidir. Tarihten bu güne kadar gelen Avrupalılaştırma söylemi bu Suriye’den gelen göç akınları ile darbe göreceği endişesi Avrupa tarafından yaşanmaktadır. Bu göç akınını engellemek ve o Hristiyan birliğini korumak için önlemler alınmakta ve Türkiye ile göçlerin iadesi konusunda anlaşmalar yapılmaktadır¹⁰⁰. Gelişmiş Avrupa Hristiyan kimliğine karşı düşman olarak görülen Avrupa bu durumda aynı zamanda terör saldırılarından sonra bir İslam korkusu yaratmaktadır.

Kavramın ortaya çıkışına baktığımızda her ne kadar 11 Eylül’ü hatırlatsa da aslına bakarsak Soğuk Savaş sonrasında yeni bir düşman ortaya çıkarma ve hedefte bir öteki yaratma düşüncesi oluştu. The New York Times gazetesi 1993 Eylül’ünde bu düşmanı şöyle yazmıştır; “İslam kökten dinciliği hızla küresel güvenlik ve barış için en önemli tehdit haline geliyor. O dönemlerde özellikle artan İslam nüfusu ve orada yapmış oldukları ibadetler üzerine dikkat çekmeye çalışan bir yazar topluluğu da oluşmaya başlamıştı. Yine 1993’te The New York Times köşe yazarı Don Terry, köşesinde Amerika’da Müslümanların bir anda Cuma vakti camiye gitmelerine dikkat çekmeye çalışmıştır¹⁰¹. O yıllardan sonra 11 Eylül sonrasında tekrardan İslamofobi’nin tekrar gündeme gelmesi Samuel Huntington’ın “Medeniyetler Çatışması ” makalesi ile başlamıştır. Bu makalenin özellikle dünyada ilk akla getirdiği şey genel olarak Batının İslam’a karşı tutumunu ortaya koymasındadır. Avrupa ya da Batı Müslümanları istemiyor algısı yavaş yavaş oturtulmaya başlanmış, İslam ve Batı’nın birbirlerini karşı karşıya getirdikleri bir ideolojik zemin oturtulmuş

99 Marcel Maussen, Colonial and Postcolonial Governance of Islam: Continuities and Ruptures, 2006, s.10

100 http://www.bbc.com/turkce/haberler/2016/03/160327_ft_ab_turkiye (erişim tarihi: 01.04.2016)

101 <http://www.nytimes.com/1993/05/03/us/black-muslims-enter-islamic-mainstream.html?pagewanted=all> (erişim tarihi: 01.04.2016)

gibiymi. 11 Eylöl 2001 saldırılarının ardından bu fobi, siyaset ve medya öncölüğünde Batı toplumunun bilinçaltına kazanmaya çalışılmıştır. 21 Mart 2016 “2015 Avrupa İslamofobi Raporu” panelinde konuşan Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Başdanışmanı İbrahim Kalın, literatürde 1997’de kullanılmaya başlandığı tarihten itibaren İslam ve korku kavramlarının yan yana gelmesinin ötesinde İslamofobiyi bir ırkçılık türü olarak tanımlamıştır¹⁰². Aynı panelde Lille Üniversitesi’nden Olivier Esteves’e göre de İslamofobi, Charlie Hebdo saldırısından sonra korkunç bir şekilde ilerlemiş durumdadır¹⁰³. İşte burada akla ilk olarak toplumda bir hedef ve algı yaratma bakımından “yeni savaş” içinde akla terör, İslamofobinin kullanım stratejisi gelmektedir.

Aslında bakıldığında İslam korkusu çoktandır var olan bir şeydi. Fakat bunun ortaya çıkış amacı başkaydı. 11 Eylöl saldırılarıyla birlikte bekletilen terör ve kaygı yaratacak ortam aranıyor ve oluştu. Kavramsal olarak İslamofobi’nin kullanımı ile birlikte görünen o ki, 11 Eylöl öncesinde var olduğu bilinen bu gerçeğin sonrasındaki dönemlerde özellikle birden hortlatılması ve Hıristiyan dünyasının açıklamaları manidardır. Buna karşı da Müslüman dünyasından yapılan birçok açıklama yapılmış ve bilim dünyasında da karşı karşıya gelinmiştir.

Bu kavramsal açıklamalarla birlikte Avrupa’daki terör saldırılarının aynı zaman diliminde gerçekleşmesi giderek ırkçı davranışlar Toulouse saldırısı¹⁰⁴ ve Norveç’teki 77 kişi katliamı¹⁰⁵ ile artmaya başladı. Toulouse saldırısı ile 3 Fransız askeri ile 3’ü çocuk 4 Yahudi vatandaşi ölmüştür ve bunun İslam korkusuyla daha çok gündemde ısıtılması, gerilimi arttırmıştır. Dışlayıcı, aşağılayıcı açıklamalarla birlikte Yeni Dünya Düzeninde yeni kavramlarla birlikte terörist (Müslüman), üçüncü dünya (kimlik) ve özgürlük kavramları ile yeni hedef yaratma çabası oluşmuştur.

Bunun yanında sadece Müslümanlar üzerindeki terörist kimlik inşasının ötesinde bir dışlama boyutu da oluşmaktadır. Özellikle bu konuda Nilüfer Göle Türkiye’nin AB’ye üyeliği

102 http://setav.org/tr/2015-avrupa-islamofobi-raporu/etkinlikler/37008?goal=0_efc36dec86-8c496f3580-272668577 (erişim tarihi: 01.04.2016)

103 a.g.y. http://setav.org/tr/2015-avrupa-islamofobi-raporu/etkinlikler/37008?goal=0_efc36dec86-8c496f3580-272668577 (erişim tarihi:01.04.2016)

104 <http://tr.euronews.com/tag/toulouse-saldirisi/> (erişim tarihi: 10.07.2015)

105 <http://tr.euronews.com/tag/norvecli-saldirgan/> (erişim tarihi: 10.07.2015)

sürecindeki zorluklar üzerinden bunu açıklamaktadır. Aynı zamanda Nilüfer Göle Avrupa'nın alışık olmadığı farklı din ve yapıyı kullanarak, Avrupalılaşmayı kimlik haline getirip İslamofobik tavırla diğerlerini ötekileştirmektedir¹⁰⁶. Temelde üyelik fasılları üzerinden eleştiriler getiren AB, temelde eğer din varsa da Polonya'nın katı Katolik kurallarına hiçbir eleştiri yöneltmeden üyeliğini Türkiye'den sonra aday olmasına rağmen kabul etmiştir. Avrupalılaşma kimliğinin önüne bir de Hristiyan bir birlik olma durumu daha akla uygun gelmektedir. Polonya (Hristiyan ülkeler içinde en dindarı) ve Türkiye'nin (Müslüman ülkeler içinde en laik olanı) Avrupa Birliği'ne adaylık tarihleri bu karşıtlığı yansıtmaktadır¹⁰⁷. Katolikliğin dinsel değerlerinin (kürtajı hâlâ yasaklayan yasalar da dahil olmak üzere) güçlü bir etkiye sahip olduğu Polonya, doğal ve pürüzsüz denebilecek bir süreç içinde Avrupa Birliği'ne katıldı (hatta bu durum, Polonyalıların, tarihte ilk kez hiçbir şey vermeden bir şeyler alabildiklerini söylemelerine yol açtı).¹⁰⁸ Görüldüğü üzere Avrupa'da oluşmuş olan bu algı ve dışlama faktörü dünyada her şeyin onlara göre yolunda gittiğini göstermektedir.

Temel nokta burada ortaya çıkıyor ve tartışılması gerekiyor. İslam'ın gerçekten terörün kaynağı olduğu düşüncesi ile duvarların örülmeye çalışılması mı yoksa Müslümanlara karşı oluşturulmaya çalışılan ırkçı temellendirmeler mi? Nilüfer Göle bunu şu şekilde özetliyor:

“İslam'dan farklılaşmak ve korunmak için Avrupa'nın coğrafi, kültürel ve dinsel sınırlarının hatırlatılması, Avrupa'da yeni bir "duvar" inşa edilip edilmediği sorusunu akla getiriyor. Berlin duvarının yıkılması, genişleme ve eski komünist ülkelerin katılımı üzerinden kendini yeniden düşünen yeni Avrupa'nın inşası açısından bir bellek ve hatırlama odağı olmuştu. Peki, Mostar köprüsünün yıkılması Avrupalıların gözünde niçin böyle bir simge haline gelmiyor? Bosna Müslümanlarının yok edilmesi arşive kaldırıldı, ama bir soykırım olarak tanınmadı. Oysaki Avrupa siyasetinin geleceği, eski komünist ülkelerin yurttaşları gibi, Avrupa Müslümanlarını da bünyesine alıp alamayacağı noktasında düğümleniyor”¹⁰⁹

Bu özetlemeler de gösteriyor ki İslam, terör, islamofobi bir araya getirilip dünya kamuoyuna sunulurken bir devlet stratejisi olmadan önce halkta bir algı yaratmanın en kısa yolu olarak

106 Nilüfer Göle, “Europe's Encounter with Islam: What Future?” Constellations, s.255.

107 Nilüfer Göle, İç içe Girişler: İslam ve Avrupa, (çev. Ali Berktaş), Metis Yayıncılık, İstanbul, 2010, s.37,47

108 Nilüfer Göle, a.g.e., s.37,47

109 Nilüfer Göle, a.e., s.40-47

görülmektedir. Fransa'daki ikinci patlamadan sonra halkın belli kesiminde Suriye'den gelen göçmenlerin çadırlarının yakılması ya da Fransa'da bir mescide saldırıp "Araplar dışarı" sloganlarının atılması toplumsal psikolojinin kolay yönetilebileceğini göstermiştir¹¹⁰.

İslam konusunda farklı bakış açıları

Günümüzde daha çok İslamofobi kelimesi üzerinden eleştirel bakış açıları sürekli karşımıza çıkmaktadır. Daha önce, özellikle Avrupa merkezli tartışmalardan dolayı ortaya çıkan makalelerdeki İslam korkusu yerine daha çok İslam konusunun üzerine yoğunlaşmamız gerekiyor. Özellikle son on yıl içinde, gerek lobi faaliyetleriyle gerekse akademisyenlerin üzerine bastıra bastıra islamofobi kavramı üzerinde durması bunu zihinlere yerleştirmiştir.

Özellikle savaşların evrelerini yaşadığı dönemin son çeyreğinde Soğuk Savaştan sonra İslam bambaşka boyut kazanmıştı. İşte bundan sonra İslam'ın batıyı reddedecek bir boyuta oturtulması ve kendi içinde yoğrulmaya başlaması bununla birlikte karşılıklı tanımlamalara sebebiyet vermişti. Bu yapılan tanımlamaların birçoğu ise bir düşman yaratma algısı beslemesi de ayrı bir durumdu.

NATO Genel Sekreteri Willy Claes bile açıkça, "Batı için bir zamanlar Komünizm nasıl bir düşman ise bugün İslami irtica da öyledir" demekten çekinmemiştir¹¹¹. Bazılarına göre ise İslam bir terörizm boyutuna oturtuluyordu.

John Esposito, batıdaki yaygın düşünce olarak, İslam'ın bir savaş dini olduğunun düşünülmesi ve Müslümanların inançlarını yamak ve dayatmak için güç kullanma yoluna giderek savaşmayı da buna dahil ettiklerine dair bir varlıktan bahsetmektedir¹¹². Esposito, sadece yaratılmaya çalışılan İslam karşıtı subjektif yaklaşımdan daha çok diğer tarafa bakarak "İslam'ın din ve siyaset ile birleştirilerek bir politik İslam düşüncesi yaratılmaya başlamıştır" diyor. Bir

110 <http://www.ahaber.com.tr/dunya/2015/12/26/fransada-mescide-saldirip-kuran-i-kerim-yaktilar> (erişim tarihi:01.04.2016)

111 Murat Aktaş, Avrupa'da Yükselen İslamofobi ve Medeniyetler Çatışması Tezi, Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi, Cilt:13, No:1,2004, s.47

112 John Esposito, Kutsal Olmayan Savaş/İslamcı Terör, Oğlak Bilimsel Kitapları, 2003, s. 89

tafta İslam'ın temelinde dünyada inanmayanlardan arındırma amaçlı bir ideolojik örgütlenme diğer tarafta ise İslam hukukçuları ve kuran yorumcuları ile birlikte bunun doğru olmadığını açığa çıkarmak için çalışan bir diğer örgütlenme bulunmaktadır.

Esposito dışında İslam'ın küresel bir tehdit olduğu düşüncesi, uluslararası ilişkiler literatürüne Barber, Fukuyama ve Huntington gibi sosyal bilimcilerce de dile getirilmektedir. Barber, küreselleşme ile birlikte dünyanın Amerikanımsı çok uluslu şirket evrenselliği ile “Cihad” diye tanımladığı tüm radikal arasındaki çatışmalara gebe olduğunu söylüyor¹¹³. Fukuyama ise daha çok tarihin sonunun geldiği ve liberal bir paradigmanın kazandığı görüşünde olup “Gerçekten de İslam, İslam dünyasının önemli kesimlerinde liberal demokrasiyi yenilgiye uğratmıştır ve politik iktidarın doğrudan sahip olmadığı ülkelerde de liberal ülkeler karşısında büyük bir tehdit oluşturmaktadır”¹¹⁴. diyerek farklı bir algı yaratmıştır. Huntington ise 1993 yılındaki kaçınılmaz bir uygarlık çatışması üzerinden giderek “The Clash of Civilizations” makalesi ile birlikte dünya gündeminde Amerikalı akademisyen ve kanaat oluşturucunun bir “Batı'nın İslam'a karşı tutumudur” algısı yaratmasına sebebiyet vermiştir¹¹⁵.

Siyasal İslam üzerine çalışmaları ile fazlasıyla tanınmış olan araştırmacılardan Esposito ise bugün İslam Dünyası'nda Batı'yı bilen entelektüel bir alternatif seçkin sınıfı oluştuğunu ve bunun da “sessiz bir devrim”e neden olacağını üzerine vurgu yapmaktadır. Red cephesindeki katı azınlığa karşın, sosyal reformu ön plana çıkararak İslami modernleşme taraftarlarının sessiz çoğunluğa hitap ettiklerini de ekliyor. Hiçbir demokrasinin “risksiz” olamayacağını kaydeden Esposito, Batı'nın peşin hükümlü yaklaşımının baskıcı rejimlere cesaret verip, sekülerist fundamentalistlerin kaygılarını kendi tutumları ile gerçeğe inkılap ettireceklerini söylemektedir. Esposito, İslam Dünyası'ndaki “dönüşüm” algılanmalı ve İslam'da konu kapitalizme karşı tepki değildir. Batı'nın ekonomik hegemonyası ve onun yan etkilerinin tehlikeleridir¹¹⁶. Daha çok İslam

113 Bülent Sarper Ağır, “Güvenlik Kavramını Yeniden Düşünmek: Küreselleşme, Kimlik ve Değişen Güvenlik Anlayışı”, Güvenlik Stratejileri, Sayı: 22, 2011, s. 177

114 Francis Fukuyama, Ulus İnşası, (çev.)Hasan Kaya, Profil Yayıncılık, İstanbul,2012, s.75

115 John Esposito, Kutsal Olmayan Savaş/İslamcı Terör, Oğlak Bilimsel Kitapları, 2003, s. 157

116 John Esposito, a.g.e., s.159

orkusundansa karşılıklı anlayış üzerine konulmuş cümlelerdir. Burada daha çok Benjamin Barber'a gönderme yapar gibi İslam'ın Kapitalizm ile sorunun zaten olmadığına altını çizmiştir.

Dünyanın her yerinde belirleyici bir rol üstlenen İslam bakışı vardır. Bütün bunların hepsine karşın bir tarafta da İslam sürekli dışlanmaktadır. Batı dünyasında, medya etkisiyle İslam'a ilişkin yaratılmaya çalışılan algı politikası vardır. İşte bu söylemlere dayanak olarak *Edward Said'in* Ortadoğu'ya "Oryantalist" bakış açısı diye tanımladığı bakış açısı evrensel bir çerçeve kazanmıştır. Müslümanlar hala ötekidir. İslami terör, İslami atom bombası, İslami sermaye, siyasal bir İslam denerek farklı kavramlar üzerinden yeni bir korku ve tartışma vardır.

Son olarak, Batı liberalizmi ile Siyasal İslam'ın, ilerideki sancılarını bilip Batı'nın İslam'a karşı Soğuk Savaş modeli çevreleme stratejisine söz konusu edilmemesinin, tam aksine İslami söylemin neo-liberalizmin sorgulanmasında hatta yeni açılımlar kazanmasında bir araç olarak kullanılacağı muhtemel olarak savunuluyor. Kavramsal olarak İslamofobi olarak görülse de her yer de aslında temel olarak bakmamız gereken konu "İslam" dır. İslam'ın temelinde ise artık yaratılmaya çalışılan terör ile yan yana getirilmeye çalışılmasıydı.

Sonuç olarak, 11 Eylül sonrasında savaşın sınırları sadece Irak ve Afganistan ile kalmamıştır. Bush'un saldırının ardından yapmış olduğu ya yanımdasınız ya da karşımda tarzı açıklamasıyla Avrupa'da birçok ülkeyi Irak müdahalesinde yanına çekmiştir. Tek çerçevede gerçekleşen bir savaş olmamıştır. Artık bir tarafta Avrupa'yı yanına alan bir ABD ve Avrupa bloğu varken diğer tarafta bu durumdan endişe duyan devletler vardır. İslam'a karşı cephe oluşturacak medya olayları devam ediyorken zengin enerji kaynaklarının Orta Doğu'dan Batı'ya akışı hızlandı. Mezhepler arası çatışmalar, Müslümanlar ve Hristiyanların farklı cephelerde saf tutmalarının yanında bir de Sünni ve Şii çatışmaları da patlak verdi. Orta Doğu'nun durumu sömürgeci güçlerin istediği hale gelmişti. Bu durumdan sonra gelecek sömürmenin de ötesine geçip devletler kendilerini geriye çekmeye başlayacaktır. Sahne artık sözde Arap Baharına ve bitmeyen bir baharda örgütlerin ve mezheplerin birbirleriyle savaşmasına kaldı. Benjamin Barber, ülkelerden daha çok belli başlı şehirleri ve hatta o şehirlerin meydanları konuşacağından bahseder.

Yani yükselen şehirler ülkelerin yerini alıyor¹¹⁷. Barber, bunu toplumsal ayaklanmalar için söylemiştir fakat savaşlarda da artık devletlerin yerini örgütler ve örgütler arası çatışmalar alacaktır. Sadece demokrasinin başı dertte değil ezilen bir insanlık ve insanlığın başı büyük derttedir.

117 https://www.ted.com/talks/benjamin_barber_why_mayors_should_rule_the_world?language=en
(erişim tarihi:01.04.2016)

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SAVAŞ, TERÖR, İSLAMOFOBİ VE YENİ DÜNYA DÜZENİ

Eski ve Yeni Savaş üzerine yazılmış olan diğer bütün çalışmalardan farklı olarak, bu son bölümde daha çok nitelik bakımından savaşın farklılık kazandığı Yeni Dünya Düzenindeki durumu anlatılmaya çalışılacaktır.

Savaş tanımı, yukarıda yapılmıştır. Bu tanıma ek olarak, savaş ya da silahlı çatışma, gerilla güçleriyle (veya “teröristlerle”) onların devirmeyi hedeflediği baskıcı bir iktidar arasındaki, tarafların güçlerinin eşit olmadığı bir çatışma olabilir. Taliban ve El Kaide’nin yok edilmesi amacıyla 2001’de Afganistan’ın işgal edilmesi gibi, çok güçlü devletlerin daha zayıf bir düşmanı korkutmak için açtıkları bir cezalandırma savaşı da olabilir. Savaş sistemi dışında aynı zamanda savaşların I. veya II. Dünya savaşları gibi yıkıcı bir hal alma durumu fazla görünmemektedir. Giderek gelişen bir dünya sistemi vardır. Devletler hızlı bir şekilde teknolojik, askeri ve ekonomik olarak sürekli bir yarış içerisindeyler. Özellikle Soğuk Savaş sonrasındaki ABD’nin silahlanma ve askeri alandaki büyük atağı diğer devletleri de harekete geçirmiştir. Kesinlikle Eski Savaş sistemleri ile Yeni Savaş sistemleri arasında büyük bir fark vardır. Bu durumun oluşmasındaki en önemli etken ise devletler artık fazla kayıp yaşamak istememektedir.

Eskiden sadece topla tüfekle topyekûn savaşlar görülürken bu giderek evrim geçirmiştir. Özellikle Nükleer silah üretiminin belli başlı güçlü devletler tarafından bir şekilde başlaması ve tekelinde bulundurması, buna karşın uluslararası önlemlerin artmasına sebep olmuştur. Özellikle Nükleer silahları önleme anlaşmalarıyla (Nükleer Silahların Azaltılması Anlaşması, START-I-II, Kapsamlı Deneme Yasağı Anlaşmaları) karşılıklı olarak devletler kendilerini güvence altına almaya çalıştılar. Birkaç saat içerisinde, hatta bir anda bile insanoğlunun tümünü yok edebilecek nükleer silahların icadı ve nükleer enerjinin gelişmesi, medeniyet ve tehdit kavramlarını hiçbir

yerde birbirine bu kadar yaklaştırmamıştı. Eski Savaş sisteminin aktörlerinden daha farklı bir boyuta sahip olan atom silahının en belirgin olarak kullanılmaya başladığı tarih hiç şüphesiz Ağustos 1945, Hiroşima / Nagasaki saldırısı olmuştur. Hesaplamalara göre, 110.000 kişi meydana gelen şiddetli patlamadan ve oluşan esintiden sonra hemen ölmüştür¹¹⁸. Radyasyon zehirlenmesinden aylar ve yıllar sonra da on binlerce insan hayatını kaybetti. Bu saldırıdan daha sonra devletlerin “güvenlik ikilemi” ile birlikte kendi içlerinde sürekli bir silahlanma çabası içerisine girdiler. Özellikle askeri yapılanma ve sivil ilişkileri üzerine çalışmalar sürekli bir şekilde artmaya başlamıştır. Bunun olmasında en önemli sebep ise; devletlerin içinde bulunmuş oldukları “tehdit algısı” olmuştur. Devletlerin karşılıklı olarak kendi içlerinde silahlanma konusunda, özellikle de nükleer silahlanma konusunda rekabetin artması yoğun korkuya sebebiyet vermiştir. Bu durum aynı zamanda devletlerde giderek artan bir askeri maliyeti de gün yüzüne çıkarmıştır.

Eski savaş stratejileri içerisinde bu kadar şeffaf olması gereken konu içerisinde bulunan tartışma ise devletlerin sürekli olarak kendi içlerinde artış gösteren silahlanma çabasıdır. Verilerle baktığımız zaman ülkelerde;

Askeri harcamaların rakamsal olarak, 2009 yılında dünya askeri harcama artışı yaklaşık olarak 1531 milyar \$’a ulaşırken 2008 yılı ile karşılaştırıldığında reel olarak %5,9 artış gözlemlenir ve bu 2000 yılından yüzde 49 daha yüksektir¹¹⁹. Bu durum 2014 verilerine bakıldığında zaman ise 1767 milyar \$ seviyelerine kadar gelmiştir.

Savunma harcamalarının büyük bir kısmını tek başına ABD’nin yaptığı görülmektedir. Buna göre ABD’nin savunma harcamaları için 2010 yılında ayırdığı bütçe 698 milyar dolardır. 2014 yılında ise bu 609 milyar dolardır. Bu rakam tek başına dünya genelinin % 43’üne karşılık gelmektedir. Soğuk Savaş’tan sonra ABD de dâhil olmak üzere dünyanın birçok yerinde ülkelerin savunma harcamalarında önemli ölçüde azalma olduğu görülmüştür. Örneğin SIPRI verilerine göre 1990 yılında ABD’de savunma harcamalarının GSYİH’ye oranı % 5,3 seviyesinde iken 2014

118 atomcentral.com/hiroshima-nagasaki.aspx (erişim tarihi:12.12.2015),

119 Sam Perlo-Freeman, Olawale Ismail and Carina Solmirano, “Military Expenditure”, SIPRI Yearbook 2010: Armaments, Disarmament and International Security, Stockholm International Peace Research Institutes. Stockholm, 2010, s. 177.

yılına kadar olan on dört yıllık süre zarfında düzenli bir şekilde azalmış ve 2014 yılında % 3,5'e düşmüştür. Ancak 11 Eylül'e kadar bu durum sabit azalış göstermiştir. Yani %2,9'a kadar düşmüştür. Ancak daha sonrasında bu eğilimin tersine dönmesi yönünde bir etki meydana getirmiştir. 2001'den 2011'e doğru %4,6'ya kadar yükselmiş sonrasında düşüş seyretmiştir. 11 Eylül işte büyük bir kırılma noktası olarak görülüyor. 11 Eylül'den sonra ABD'de ulusal güvenlik ve dış tehdit algılarının değişmesiyle savunma harcamaları, 2009 yılında GSYİH'ye göre % 4,7 düzeyine yükselmiştir¹²⁰. Ancak bu durum 2014'te tablo1'deki birçok ülkede belirgin azalış seyretmiştir. Özellikle Amerika Birleşik devletlerinin harcamaları %4,2'den %3,5 seviyelerine kadar gerilemiştir.

Tablo 1: Yıllara Göre ABD ve Seçilmiş Avrupa Ülkelerinin Savunma

Ülkeler	Yıllar								
	1988	1990	1995	2000	2005	2006	2007	2008	2014
ABD	5,7	5,3	3,6	2,9	3,8	3,8	3,8	4,2	3,5
İngiltere	4,0	3,8	2,9	2,4	2,4	2,3	2,3	2,4	2,2
Rusya	15,8	12,3	4,1	3,6	3,6	3,5	3,4	3,3	4,5
Almanya	2,8	2,7	1,6	1,5	1,4	1,3	1,3	1,3	1,2
Fransa	3,6	3,4	3	2,5	2,5	2,4	2,3	2,3	2,2
İspanya	2	1,8	1,4	1,2	1	1,2	1,2	1,2	0,9

Harcamalarının GSYİH'lerine Oranı (1988-2014) (%) (SIPRI Yearbook 2014)

ABD dışında Fransa, Çin ve İngiltere gibi ülkeler savunma harcamaları konusunda başı çekmektedir. Harcamalarını her yıl önemli oranlarda artırmaktadırlar. Başka bir açıdan bakıldığında 2014 yılında, en çok savunma harcaması yapan ilk 10 ülkenin dünya ölçeğinde 1767 trilyon dolar olarak gerçekleşen harcamaların 1,217 trilyon dolarını, başka bir ifadeyle harcamaların % 75'ini karşıladıkları görülmektedir.

120 http://www.sipri.org/research/armaments/milex/milex_database (erişim tarihi: 03.03.2016)

Tablo 2: Dünyada en fazla savunma harcaması gerçekleştiren ilk 15 ülke (2014)

	Ülkeler	Harcama (milyar \$)	Kişi başına harcama (\$)	GSYİH'e Oranı	Dünyadaki Payı
1	ABD	609	1,891	3,5	43
2	Çin	216	155	2,6	7,3
3	İngiltere	60,4	952	2,2	3,7
4	Fransa	62,2	964	2,2	3,6
5	Rusya	84,4	593	4,5	3,5
6	Japonya	45,7	360	1	3,3
7	S, Arabistan	80,7	2,747	10,4	2,8
8	Almanya	46,4	562	1,2	2,8
9	Hindistan	49,9	39,4	2,4	2,5

Kaynak: SIPRI Yearbook, 2014

Bu verilerin gösterdiği en temel nokta ise devletlerin hem önleyici savaş sistemi hem de güvenlik ikilemi içerisinde her ne kadar 2014'te azalan bir seyir izlese de azalarak artan bir sürekli bir maliyeti yüksek silahlanma çabası içerisinde olmalarıdır. Peki, önleyici savaş stratejisi nedir? Irak ve Afganistan müdahalelerindeki etkileri nedir ve bundan sonrasındaki yeni savaş algısı üzerindeki etkisi ne olmuştur? Burada bakmamız gereken önleyici savaş stratejisi ve bunun meşruluk tartışması ile birlikte eski savaş sisteminden sıyrılarak daha az maliyetli yeni savaş sistemine geçiş sürecine bakmamız gerekir.

Önleyici savaş stratejisi ve yeni savaşın değişen mekân algısı

Özellikle bu kavramın terör ile ilişkilendirilmesinin ya da yeni savaş ile birlikte iç içe geçtiği nokta 11 Eylül saldırısıdır. ABD'nin özellikle Afganistan ve Irak müdahalesi sanki dünyanın her yerinde bir soyut düşman varmış ve ona karşı açılmış bir savaş gibi gösterilmeye çalıştı. Önemli olan ise burada artık sömürgeci devletlerin bir devlet üzerindeki saldırılarını meşrulaştırmak için “terör” üzerinden önleyici meşru müdafaa kavramının kullanılmaya başlaması

ve bunun da işte yeni savaş algısına doğru mekânsal sorunlarıyla sürüklemesine sebebiyet vermiştir.

İşte bu noktada ise *yeni savaş* algısı ortaya çıkıyor. Eskiye nazaran günümüzde devlet artık savaşların çıkmasından yahut savaşı nasıl kazanacaklarından daha çok maliyeti az bir şekilde bu savaşı nasıl kazanacaklarına bakmaktadır. Bu etkiyi ya da stratejiyi 2010 sonrasındaki ABD'nin silah harcamalarındaki azalmalarına giderek de fark edebiliriz. Bu durum tam tersine özellikle körfez ülkelerinde artış seyir izlemiştir. Orta Doğu'daki harcamaların belli başlı sebepleri elbette vardır. Sözde Arap Baharının Suriye'ye dayanması ve bu bölgelerde bitmeyen bölgesel çatışmalardır. Bu çatışmaların özelliği ise küçük terör ya da hükümet karşıtı savaşçılardan oluşmasıdır. Mary Kaldor, savaşın eski ve yeni olarak ayrılması gerektiğini ve savaşlarda oluşan durumlardaki farklılıkları teknolojik ve taktiksel değişikliklerdense sosyolojik ve siyasal koşullardaki değişmelere vurgu yaparak sadece taktiksel boyutuna bakmıyor. Aynı zamanda o “küçük terör gruplarının çatışmalarından” da bahsetmektedir. Şu belirtilmelidir ki savaş günümüzde artık maliyetlerin azaltılıp sömürme düşüncesi temelse eğer Irak'ta ve Afganistan'da olduğu gibi (eski savaş mantığı ile değil) ABD'nin fazla kayıplar vermektense daha az kayıplarla, daha az asker kayıplarıyla ve kendi ülkesi içindeki vatandaşlarından tepki çekmeden (Orta Doğu'dan bahsediyorsak) özellikle çok etnik yapıya sahip devletleri birbirine kırdırıp onlara aynı zamanda silah satışı yapıp aynı zamanda da şirketleri üzerinden oraya yerleşme politikası, yeni dünya düzeninde daha önemli bir savaş hali almıştır. Şimdi baktığımız zaman ABD'nin Irak müdahalesinden sonra kayıpları;

Tablo 3: 1 Haziran 2004 -31 Ocak 2005 Tarihleri Arasındaki Amerikan Kayıpları (Askeri)

Aylar	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık	Ocak	Toplam
Kayıplar	543	521	525	2151	2858	4160	5269	3528	19.555

Kaynak : aylikdergi.com/arsiv/default.html

Tablo 4: Irak Direnişinin 656. Günü, (1-31 Ocak 2005) Irak genelindeki Toplam Amerika ve Yanındaki askeri Kayıpları

Ö*. Amerikan askeri sayısı	Yaralanan Amerikan	İngiliz askeri sayısı	Yaralanan İngiliz	Ö.ve Y*.CIA ajanları	Ö.*Mossad Ajanları	Ö.Polonya aslı sayısı
3528	614	73	21	30+13	8	28

*Ö: Öldürülen *Y: Yaralanan Kaynak :aylikdergi.com/arsiv/default.html

Tablo 5: Toplam Silah ve Malzeme Kayıpları

Silah ve Malzeme Kayıpları	C-130 askeri nakliye 2 adet (1'i İngiliz)
Uçaklar	F-18, 1 adet
Helikopterler	40 helikopter (1 İtalyan)
Zırhlı ve Zırhsız muharebe Araçları	Humvee; 379 adet, Bradley; 138 adet Abrams; 30 adet ,Diğerleri; 283 adet
Toplam	830 adet.

Kaynak :aylikdergi.com/arsiv/default.html

Tablo 6: Kayıpların Malî Olarak Değeri:

F-18	40 .000.000 \$
C-130	2*150.000.000\$=300.000.000\$
Helikopter	40*13.000.000\$= 520.000.000\$
Abrams ana muharebe tankları	30*6.000.000\$=180.000.000\$
Humvee	379*180.000\$=682.200.000\$
Bradley Zırhlı hafif tanklar	138*3.500.000\$=483.000.000\$
Diğerleri ortalama	1.500.000\$*283=424.500.000\$
Toplam	2.629.700.000 \$

Kaynak :aylikdergi.com/arsiv/default.html

Irak ve Afganistan müdahalesinin belirlenen hedef doğrultusunda ve fazla kayıp verilmeden geri döneleceği hedeflenmişti. Yapılan stratejiler ve o günkü hesaplar bugüne uymadı ve ABD beklenenden büyük bir darbe almıştır. Yukarıdaki veriler dışında ABD'nin bu döneme kadar olan

kısımında maliyeti yüksek savaşlar içinde sürüklendiği görülmüştür. Project Syndicate yazarı ekonomi dalı Nobel ödüllü Joseph E. Stiglitz'ın bu konu üzerine yazmış olduğu köşe yazısında belirttiği gibi “ABD'nin borç parayla finanse ettiği savaşlardan büyük bir şekilde etkilenen bütçe açıkları yarattığını, o dönemde ABD'yi bütçe kısıtlamaları gerçeğiyle yüz yüze getirmek zorunda bırakıyor. Soğuk Savaş'ın bitmesinden yirmi yıl sonra, ABD'nin askeri harcamaları dünyanın diğer ülkelerinin askeri harcamalarının toplamına kısmen eşittir. Artan harcamaların bir bölümü Irak ve Afganistan'daki çok pahalıya mal olan savaşlara ve Terörizme karşı yürütülen Küresel Savaşa gitmiştir”¹²¹.

Bu kadar maliyeti olan bir savaştan sonra Amerika bir seçim dönemi yaşadı. Bu seçimden sonra devlet politikasında bir dönüşüm elbette olacaktı. Ancak bu dönüşüm daha çok sıcak savaş modelleri terk etme üzerineydi. Devletin üzerine Irak ve Afganistan savaşından birikmiş maliyetinden kurtulmanın bir yolu gerekiyordu. İzlenecek yeni politikalar aslında dünyada yeni bir savaş kavramının inşası olacaktır. Obama'nın yönetime gelmesinden sonra ani bir şekilde askeri harcama ve Irak'tan asker çekme konusunda hızlı bir hareketlenme başlandı ancak nasıl bir durumdur ki bu dönemde sözde bir Arap baharı başladı¹²². Bundan sonra ABD ekonomisi, 2012 son çeyreğinde yüzde 0,1 oranda daraldı. Hükümetin uyguladığı tasarruf politikasının özellikle savunma harcamalarının yüzde 22 azalması ekonomik küçülmede önemli bir etken olarak gösterildi. Üçüncü çeyrekte 3,1 büyüyen ekonomi son çeyrekte ise yüzde 0,1 küçüldü. Ekonomi 2009'dan beri ilk defa bu kadar düşük seviyeyi gördü. Ekonomistler 2013'te ekonominin yüzde 2 ile 2,5 arasında büyümesini öngörüyor¹²³.

Arap Baharından sonra yeni bir durumun ortaya çıktığı görülmektedir. Sadece ABD'nin değil aynı zamanda Rusya'nın silah ihracatında bir artış gözlemlenmektedir¹²⁴. Rusya'nın silah ihracatından sorumlu devlet şirketi Rosoboron export, 2013 yılının ilk yarısında 6,5 milyar

121 <https://www.project-syndicate.org/commentary/the-price-of-9-11?backaction=> (erişim tarihi:02.04.2016)

122 <http://www.sabah.com.tr/Dunya/2011/10/23/obama-yil-sonunda-tum-askerler-iraktan-cekiliyor> (erişim tarihi: 17.12.2015)

123 <http://www.dunyabulteni.net/?aType=haber&ArticleID=245184> (erişim tarihi: 17.12.2015)

124 http://www.bbc.co.uk/turkce/haberler/2011/06/110603_arms_firms.shtml,
<http://www.usasabah.com/Guncel/2012/08/27/abdden-rekor-tutarda-silah-satisi> (erişim tarihi:18.11.2015)

dolarlık silah ihraç ettiğini açıkladı. 2011 yılında 5 milyar dolar silah satışı gerçekleştiren şirketin 2012 yılında benzersiz bir artış kaydederek 12 milyar 900 milyonluk silah ihracı yaptığı bildirildi. 2013 yılında ihracatın daha da arttığını belirten şirketin en çok silah sattığı ülkelerin Çin ve Hindistan olduğu belirtildi¹²⁵.

Genel olarak bakıldığında savaşların artık devletlere ve sivillere vermiş olduğu zarar hayli yüksek görünmektedir. Bu noktadan sonra büyük güçlerin Yeni Dünya Düzeni içinde odaklandığı nokta artık yerel düzeydeki örgüt savaşlarını desteklemek olacaktır. Yerel düzeyde meydana gelen çatışmalar, bir yandan artan uluslararası bağımlılık, diğer yandan değişik dış destekler nedeniyle sınır içi çatışmalar hızla uluslararası bir düzeye çıkabilmektedir. Fakat bu noktada karşılaşılan temel güçlüklerden biri, devletlerin birbirlerine yönelik olarak etnik şiddet eylemlerini zaman zaman desteklemeleri, bu kanalla istedikleri etkiyi sağlamaya çalışmalarıdır. Etnik çatışmaların ardında doğrudan veya dolaylı bir devlet desteği bulunmaması, ancak çok nadiren görülen bir durumdur. Burada asıl önemli olan Soğuk Savaş sonrası tek hegemon güç olarak kalan ABD ve diğer büyük güçlerin çatışması ve bu yönde verilen güç mücadeleleridir. ABD Milli Çıkarlar Komisyonu'na göre insani nitelikli çıkarlar artık önemli sayılmaktadır ve ABD'nin insani nedenlerle kuvvet kullanması meşru kabul edilmektedir. Bu bakış açısı ABD'nin dünya politikasında önümüzdeki yüzyılda nasıl bir dış politika izleyeceğinin temel prensibini de ortaya koymaktadır. Burada sorulması gereken soru ABD'nin insani nedenleri dış politika öncelikleri arasına almasının yanında, belki daha da önemlisi, bu nedenlerle kuvvet kullanmasının uluslararası sistemde nasıl karşılanacağıdır. Bu ise doğrudan doğruya ABD'nin Yeni Dünya Düzeni içindeki ağırlıklı konumuna bağlı bulunmaktadır.

ABD tarafından verilen her türlü yardımın bir nedeni de emperyalist kaygılardır. Azınlık gruplarının yoğun olarak yaşadıkları bölgelerin doğal kaynaklar bakımından zenginliği, uluslararası sistemi yönlendirmeye çalışan güçler tarafından buralarda yaşanan çatışmaların grupların talepleri doğrultusunda (ABD'nin çıkarları gerçekleştiği sürece) sona erdirilmesiyle sonuçlanmaktadır. Liberal değerlerin Soğuk Savaş sonrası yükselişe geçmesi ve Soğuk Savaş

125 http://www.ydh.com.tr/HD12166_rusyanin-silah-satisinda-artis.html (erişim tarihi: 19.11.2015)

sonrası totaliter rejimlerin artık savaşı istememesi önemli bir etkidir¹²⁶. Dünyanın diğer yerlerinde ayrılıkçı hareketlerin Batı tarafından destek görmesinin temel şartının bu olduğu sonucuna varabiliriz.

Bu açıdan bakıldığında sadece ABD'nin savunma harcamaları bir kenara önemli olan büyük güçlerden silah alımı yapan Orta Doğu ülkelerine bakmamız gerekiyor. Ortadoğu'da ülkelerin bütçelerinin en önemli giderini savunma harcamaları oluşturmaktadır. Örneğin, 2014 yılındaki Ortadoğu'nun önde gelen devletlerinin askeri harcamalarına baktığımızda S.Arabistan 80,7 milyar dolar, Birleşik Arap Emirlikleri 22,7 milyar dolar, İsrail 15,9 milyar dolar ve Türkiye'yi de dâhil edersek 22,8 milyar dolar askeri harcama yaptıkları görülüyor¹²⁷. Ortadoğu'da meydana gelen her çatışma veya "savaş" silahlanma yarışını hızlandırmıştır. Ayrıca Ortadoğu ülkelerinde savunma harcamaları, GSMH'lerinin önemli bir kısmını oluşturmaktadır¹²⁸. Silahlanma yarışı büyüme hızlarını düşürürken, dış borçlarını da arttırmıştır.

Ortadoğu ülkelerinin, askeri güçlerine ve savunma harcamalarına baktığımızda ise bölgede silahlanmanın devam edeceğine, 21.yüzyılın ilk çeyreğinde iktisadi kaynaklarını, ağırlıklı olarak ekonomik gelişme ve sosyal refahın artırılmasından ziyade, savunma harcamaları lehine kullanacaklarını görmekteyiz. ABD ve Avrupa ülkeleri işte burada devreye giriyor ve dünyanın en güçlü ve en ileri silah üreticileri olarak, bu ülkelerdeki güçlü şirketler bu bölgede ticaretteki ağırlıklarını her geçen gün arttırmaktadırlar. Bu da artık savaşarak elde ettikleri gelirleri silah satımı yaparak dolaylı elde etme başarılarını göstermiştir. Bu da yeni post modern bağımlılık stratejisi olarak değerlendirilebilir.

Sonuç olarak, ABD yahut diğer büyük devletler artık yeni savaş sistemlerinde maliyetten uzak ve az can kayıplarıyla Ortadoğu'da olduğu gibi silah satımlarıyla ekonomilerini finanse etme yarışlarına girmişlerdir. Bu sadece silah satışlarıyla açıklanamaz. Politik bir savaşta ayrı bir boyut oluşturmaktadır. Ucuz savaş stratejileri ise çoklu etnik yapıya sahip çatışma olasılığı yüksek

126 Selim Kurt, Soğuk Savaş Sonrası ABD'nin Ortadoğu Politikası, Tarih Okulu Dergisi (TOD) Journal of History School (JOHS) Eylül 2014 September 2014 Yıl 7, Sayı XIX, s.178,179

127 http://www.sipri.org/research/armaments/milex/milex_database (erişim tarihi: 03.03.2016)

128 SIPRI Yearbook, a.g.y. , 2014.

devletler seçilmiştir. (Arap devletleri) Ortadoğu'da Sünni-Şii çatışması yıllardır süregelen bir durumdur ve Ortadoğu'daki devletlerin yönetimlerindeki çeşitlilik bunu bize göstermektedir. Bu da Orta Doğu'daki devletlerin silah ihtiyacına sebebiyet vermektedir. Dolaylı olarak da büyük güçlerin silah satışını arttırmıştır. İşte bunu kullanan büyük devletlerin savaş stratejileri yeni savaşın önemli bir alt ayağıdır. İşte bu da yeni savaş stratejisinin ilk koludur.

11 Eylül 2001, ABD gücünün en büyük sembolleri olan Dünya Ticaret Merkezi ve Pentagon'a yönelik düzenlenen terörist saldırıları, başta belirtildiği gibi dünya tarihindeki bir kırılma noktası olmasının dışında aynı zamanda yeni bir dünya ve değişen bir dünya düzeni oluşturulmuştur.

ABD'ye yönelik 11 Eylül 2001'de gerçekleştirilen terörist saldırılar, gerek ABD'yi gerek uluslararası topluluğu çok derinden etkilemiştir. Önemli olan ve bundan yıllar sonra tartışılması gereken nokta ABD'nin bundan sonraki saldırgan tavrındaki keskin değişmedir. Dünyanın jandarması şimdi, terör algısını birinci bölümde belirtilen önleyici meşru müdafanın zeminine oturtmaya fırsat yakalamıştı ve BM'nin 7. başlığı üzerinden Irak ve Afganistan müdahalesiyle Orta Doğu'ya şuan ki statünün temellerini atacaktır. Buradan sonra savaşın temelinde teröre dayalı bir savaş hali oluşturuldu. Değişen dünya düzeni üzerinde devletlerin daha fazla çok uluslu şirketler ötesine giderek artık hızlı ve yayılabilir, çabuk tüketilebilir sistem üzerinden sömürme politikası başlamasına start verilmiştir. Ancak Bush sonrasında bu durum değişti artık terör merkezinde İslam ile örtüştürülmeye çalışılıyor.

Avrupa, ABD ve dünyanın birçok yerinde İslam, Müslümanlar ve terör konusunda birçok açıklama yapılmıştır ve tek amaç hepsini aynı kefedede değerlendirmektir. Newt Gingrich, kendisi 2010 yılında Şariat (İslam hukuku) hakkında gerçekten iyi hazırlanmış bir konuşma yaptı ve "Bu terörle savaş değil. Terörizm bir eylemdir. Bu radikal İslamcıların hem militanca hem de gizli olan eylemlerine karşı verilen bir mücadeledir"¹²⁹ dedi.

129 <https://www.youtube.com/watch?v=1EYLh4HDLwY> (erişim tarihi:02.04.2016)

2006 yılında dönemin İngiliz Başbakanı Tony Blair: Bu tümüyle alışılmışın dışında bir savaştır. İleride dünyayı yönetecek değerler nelerdir? Bu değerler hoşgörü, özgürlük, farklı olana saygı ve farklılık mı yoksa gericilik, bölünme ve nefret mi? Bu, Gerici İslam ve İlimli, Popüler İslam olarak adlandırdığım iki grup arasındaki bir mücadele ve çatışmadır. Ancak etkileri çok daha geniş bir alanı etkilemektedir. Biz bir savaşın içindeyiz ama sadece terörizme karşı bir savaş değil, bu aynı zamanda 21.nci yüzyılın başlarında dünyanın kendisini nasıl yöneteceği, küresel değerler ile ilgili bir savaştır¹³⁰.

İslamcılığı (İslam ve İslam hukuku Şariat'ın, aşırı, totaliter, otoriter ve katı kurallarını kullanarak Müslümanları egemen kılmayı amaçlayan bir İslam biçimi söyleminin ortaya çıkması) reddeden güçler terörizme önderlik eden küresel amacı temsil etmektedir. İslamcılık, insanlığı yöneten bir halifelik yaratma emeli ile ortaçağ normlarına geri götürmek için kullanılır. "İslam çözümdür" bu doktrini özetler, İslam'ın kamu hukuku ise; Müslümanları Müslüman olmayanlardan, erkekleri kadınlardan daha yüce görme ve Müslüman iktidarı yaymak için güç kullanma olarak özetlenebilir. Ancak bunların hepsi sadece belli radikal gruplar tarafından kullanılması bütün bu "müslüman eşittir teröristtir" söylemini güçlendirmiştir. Son yıllarda, İslamcılar (bu tür bir İslam vizyonuna sahip olanlar) terörizm konusunda eşi benzeri olmayan bir sicil oluşturdular. Bir tablo çizmek gerekirse, TheReligionOfPeace.com 11 Eylül'den beri İslam adına yapılan saldırıların sayısını 20,000 ya da günde beş tane olarak veriyor. Batıda, İslam'ın dışında başka motiflerle hareket eden terörist faaliyet neredeyse hiç yoktur. Bundan sonra birçok açıklama ile bu benzetmeler devam etmiştir¹³¹.

İngiliz Başbakanı David Cameron, 2005 yılında, başbakan olmadan çok önce bir analizinde; "Günümüzdeki terör tehlikesinin arkasındaki güç İslamcı köktenciliktir. İçinde yer aldığımız mücadele esasta ideolojik bir mücadeledir. Geçen yüzyıl boyunca İslamcı düşüncenin bir kısmı Nazizm ve Komünizm gibi diğer totaliterler gibi takipçilerine şiddet yoluyla günahlardan arınma

130 <http://fpc.org.uk/fsblob/560.pdf> (erişim tarihi:02.04.2016)

131 TheReligionOfPeace.com, "İslami terör saldırılarının listesi, List of Islamic Terror Attacks," TheReligionOfPeace.com, (erişim tarihi: 19 Aralık 2012)

vaat eden bir biçim aldı”¹³². 2011 yılında Cameron tekrardan bu konuya döndü: "Bu terörist atakların kaynağının neresi olduğu konusunda kesinlikle net olmalıyız. Bu da bir ideolojinin, İslamcı aşırı uçun varlığı konusudur.”¹³³

George W. Bush Ekim 2005'den sonraki dönemde "İslami-faşizm ve "İslamcı faşistler" hakkında konuştu. Connecticut eyaleti senatörü Joseph Lieberman "bu savaşta düşmanlarımızı oldukları gibi: şiddet yanlısı aşırı İslamcılar olarak tanımlamayı" reddedenleri eleştirdi¹³⁴ ve Binbaşı Hasan hakkında hazırlanmış olan mükemmel bir Senato araştırmasına destek verdi. Pennsylvania eyaleti senatörlerinden Rick Santorum da kayda değer bir tahlil de bulundu:

“İkinci Dünya Savaşı'nda Nazizm'e ve Japon emperyalizmine karşı savaştık. Bugün İslamcı faşistlere karşı savaşıyoruz. 11 Eylül'de bize saldırdılar, çünkü biz, açıkça beyan ettikleri, bütün dünyayı kendi fanatik iktidarlarının buyruğu altına alma misyonlarının önündeki en büyük engeliz. İslami faşizm tehlikesinin Nazizm ve Sovyet Komünizmi tehlikesi kadar korkutucu olduğuna inanıyorum. O zaman olduğu gibi şimdi de, bizi buyrukları altına almak için hiçbir şeyin kendilerini durdurmasına izin vermeyecek fanatiklerle karşı karşıyayız. O zaman olduğu gibi şimdi de, hiçbir çıkış yolu yok; ya kazanacağız ya da kaybedeceğiz”¹³⁵.

ABD Başkanı Bush'un saldırılar sonrasında yaptığı 'ulusa sesleniş' konuşmasında, “Savaştayız, teröristler tarafından Amerika'ya karşı açılmış bir savaş var ve buna cevap vereceğiz. Bunları kimlerin yaptığını bulacağız ve onları saklandıkları delikten çıkartarak adalete teslim edeceğiz”¹³⁶. Önemli olan açıklamasından sonrasında oluşmuş Müslümanlara işlenen nefret suçlarındaki artış ve bundan sonra Avrupa oluşan İslamofobi akımının yayılması mı? Diğer önemli olan ise ikinci tezimin kırılma noktası Müslümanlara karşı değişen algıdır ve bunun haklı

132 <http://edition.cnn.com/2006/WORLD/meast/08/01/mideast.blair/index.html> (erişim tarihi: 02.04.2016)

133 Münih Güvenlik Konferansı, 5 Şubat 2011

134 Joseph Lieberman, "Who's the Enemy in the War on Terror?" The Wall Street Journal, 15 Haziran 2010

135 Daniel Pipes, İslam'ın Terördeki Rolünü Reddetmek: Reddin Açıklaması, Middle East Quarterly, 2013, vol.20. s.2

136 <http://listbot.csustan.edu/pipermail/facnet/2001-September.txt> (erişim tarihi: 02.04.2016)

olarak Müslümanlar üzerinden yeni savaş sistemi içinde “terör” kullanılarak bir meşru sebep haline gelmiştir.

11 Eylül'den sonra yapılmış olan saldırılardan sonra 2002 yılının 12 Ekim'inde, Endonezya'nın Bali Adası'nda gece kulüplerinin bulunduğu bir kesimde patlayan iki bomba, çoğu turist 202 kişinin hayatına mal oldu. 2003 yılının Aralık ayında İstanbul beş gün arayla iki saldırıya hedef oldu; HSBC Bankası, İngiliz Başkonsolosluğu ve sinagogları hedef alan bombalar 50 kişinin ölümüne, 750 kişinin yaralanmasına yol açtı. 11 Mart 2004'te İspanya'nın başkenti Madrid'de sabah işe gidenleri taşıyan trenlere yerleştirilen 10 bomba, 191 kişinin ölümü ve 1.800 kişinin yaralanması ile sonuçlandı. 7 Temmuz 2005 tarihinde, Londra'da işe gitmek üzere yola çıkan 52 kişi, üç metro hattı ve bir otobüsü hedef alan eş güdümlü bombalı saldırılarda hayatlarını kaybetti. 7 Ocak 2015 Charlie Hebdo saldırısı, 11 kişi hayatını kaybetmiş ve 11 kişi yaralanmıştır. 10 Ekim 2015 Ankara Tren Garı saldırısı, 109 kişi hayatını kaybetmiş ve 500'ün üzerinde yaralı vardır. 13 Kasım 2015 Paris saldırıları, 132 kişi hayatını kaybetmiştir. 2016'da yapılan saldırılarda Ankara Kızılay saldırısında 37 kişi, İstanbul İstiklal caddesinde 4 kişi, Brüksel'de üç ayrı yerdeki saldırıda 34 kişi ve Pakistan'da çocuklarında içinde bulunduğu 50 kişi hayatını kaybetmiştir.

İşte bu yapılan saldırılardan sonra sömürgeci devletler tarafından özellikle ABD tarafından oluşturulmaya çalışan Müslüman eşittir terörist algısı giderek güç kazanmıştır. Bakıldığı zaman tek taraflı olarak oluşturulmuş bir algı değildir. Aynı zamanda El-Kaide'de buna resmen yapmış olduğu terör eylemleri ile ABD'nin isteğini yerine getirmiştir.

ABD, henüz daha failer belirlenmeden haçlı seferleri çağrısı yaparak bir akım oluşturma çabası ve özellikle de BM üzerinden meşru müdafaa hakkını öne sürerek Afganistan, Irak müdahaleleri ile birlikte BM' in meşruluğunun tartışılmaya başlanması ne anlam ifade ediyor? İşte bu saldırılarla birlikte artık devletlerin teröre karşı yeni bir savunma mekanizması geliştirmesi dışında yeni bir sömürme stratejisi geliştirdi. Teröre dayalı ortak bir savaş hali durumu oluştu. İşte bu durumda gerek Avrupa'da gerekse dünyanın birçok kesiminde İslam ve Müslümanlara karşı şüpheli bir algı yaratıldı; gerek islamofobi gerekse anti-İslam yaklaşımları oluştu.

Dolayısıyla 11 Eylül'ün bir mirası olarak, çok kültürlü toplumlar içindeki güvensizliklerin oluşmasına ve gün yüzüne çıkmasına sebep verdi. 'Medeniyetler Çatışması' yaşanacağı kehanetleri uzun süre gündeme hâkim oldu. Müslümanlar Batılıların bir anda kendilerini 'potansiyel terörist' olarak gördüğünden şikâyetçi olmaya başladılar. Pew Enstitüsü'nce yapılan bir araştırmaya göre, ABD'deki Müslümanların çoğunluğu hala "11 Eylül'den bu yana Müslüman olmanın daha zor" hale geldiğini söylüyor. Amerikalılar 'genelde dost canlısı' ya da 'nötr' diyenlerin oranı sırasıyla yüzde 48 ve 32 olurken, yüzde 16'sı aksi yönde düşünüyor. El Kaide'nin ideolojisi ise hala dünyanın farklı yerlerinde genç ve siyasi düzene öfkeli Müslümanlara cazip gelmeye devam ediyor¹³⁷.

İşte burada çıkarılması gereken ilk nokta; terör bir meşru zemin üzerinde yeni bir savaş stratejisi haline gelmesidir. Çünkü Avrupa ve dünya genelinde böyle bir algı yaratılmıştır.

İkinci önemli nokta ise bundan sonra artık İslam terörü ve islamofobi tehdit algısından dolayı artık bir zemin üzerine oturtularak tartışılmaya başlandı. Çünkü artık terör algısı yeni bir boyut kazandı. 11 Eylül saldırılarından sonra oluşan Yeni Dünya Düzeni akabinde özellikle Medeniyetler çatışmasının sürekli gündeme geldiği bir dünyada, Ortadoğu'da gerçekleşen kimlik üzerinden yükselen bir ayaklanma ışığında İslamofobi'nin uluslararası gündemdeki yeri değişti. Yeni Dünya Düzeninde büyük devletlerin giderek savaş maliyetlerinden kaçarak kimlik, din ve siyaset üzerinden izolasyon politikası mümkün hale gelmeye başladı. Buna temel dayanak noktası haline getirdikleri nokta ise terör ve islam oldu.

11 Eylül saldırısı sonrası uygulanan "İslami terör" politikasıyla Müslüman ve petrol kaynakları fazla olan devletler üzerindeki sömürme politikası ABD tarafından kullanıldı. Şimdi ise "İslamofobi" çerçevesinde Avrupa ve ABD tarafından kullanılmaktadır. İslami terör artı bunun üzerine yükselen bir İslam korkusu algısı yaratılmaya başlandı. Halkın desteğini kazanmak için ve "İslam korkusu" üzerinden Avrupa halkında bir algı yaratarak Orta Doğu'daki

137 http://www.bbc.com/turkce/ozeldosyalar/2011/09/110909_911_legacy.shtml (erişim tarihi:02.04.2016)

hareketlenmelerinde meşru bir boyut kazanma çabaları görülmektedir. Avrupa’da büyük bir kriz yaşanmaktadır ve Avrupalı devletlerin bir an önce bunun üstesinden gelmesi gerekiyor.

İslamofobi algısının oluşmasındaki temel sebep; El-Kaide’nin uygulamış olduğu İslami cihad anlayışı üzerinden gitmeye çalışmasıdır. Peki, Bin Ladin’in bu eylemleri yaparak Müslüman üzerinde böyle bir algı yaratmasındaki sebep nedir? Bunu şu şekilde resmediyor Bin Ladin; “Amerika ve müttefikleri Filistin, Çeçenistan, Keşmir ve Irak’ta bizi katlediyor. Müslümanların Amerika’ya misilleme yaparak saldırmaya hakları vardır. 11 Eylül saldırıları kadınları ve çocukları hedef almadı. Gerçek hedefler Amerika’nın askeri ve ekonomik gücünün simgeleri idi¹³⁸. İşte buna karşın John Esposito ise “Ladin, terörizmi meşrulaştırmak için İslam’ı ve İslam öğretisini ve hukukunu kullanıyor”¹³⁹. İşte burada özellikle Bin Ladin İslami cihad üzerinden ve gerekli sebeplere dayandırmıştır. El Kaide’nin saldırı gerekçeleri olarak; Uzun yıllar boyunca İslam ülkelerinin zenginliklerini sömürdüğünü, petrolünü çaldığını, kutsal olan Mekke ve Medine’ye üsler yapıp mukaddes bölgeleri çiğnediğini, birçok ülkeye savaş açıp yüz binlerce insanı öldürdüğünü, Irak’a saldırıp binlerce Müslüman’ı öldürdüğünü, ambargolarla 500 bine yakın çocuğun ölümüne neden olduğunu saymaktadırlar. Ayrıca, her BM oylamasında İsrail’e karşı karar çıkmasını veto yetkisini kullanarak engellediğini, İsrail’e askeri ve ekonomik destek verdiğini, Japonya’ya atom bombası atarak binlerce kişiyi acımasızca öldürdüğünü, İslam ülkelerinin otoriter yöneticilerinin bir numaralı destekçisi olduğunu iddia ettiği ABD’de bazı ekonomik ve askeri hedeflere saldırdığından¹⁴⁰ bu tür saldırılar yaptıklarını söylemektedirler. El Kaide’ye göre bu sebeplerden herhangi biri ABD’nin vurulması için yeterli meşruiyeti ve İslami dayanağı sağlayacak kadar geçerli bir sebep olarak açıkladı.

Clausewitz, “tüm savaşlar politik bir eylem olarak kabul edilir”¹⁴¹ diye söylese de “savaş, iki grup, iki devlet ya da daha fazla devlet arasındaki silahlı politik mücadele”¹⁴² olarak da bilinir.

138 Hamid mir, “Osoma claims he has nukes: If U.S. use N-arms it will get same response,” Dawn: the internet edition, (erişim tarihi: 10 Kasım 2001)

139 John Esposito, Kutsal Olmayan Savaş/İslamcı Terör, Oğlak Bilimsel Kitapları, 2003, s.34

140 www.timeturk.com/m/haber.asp?id=551035, www.globalresearch.ca/al-qaeda-and-the-war-on-terrorism/7718 (erişim tarihi: 30.12.2015)

141 Carl Von Clausewitz, Savaş Üzerine, Doruk yayınları, (çev. Selma Koçak), 2011, İstanbul, s.46

142 www.m-w.com (erişim tarihi 12.11.2015)

O zaman politik olarak yaratılan kavramlar (terörist, Müslüman ve islamofobi) Yeni Dünya Düzeni içerisinde karşılıklı guruplar arasında bir savaş politikası olarak kullanılmaktadır. Bu aynı zamanda devlet içi aktör olarak da kullanılmaktadır. Karşı tarafı zayıf ve etkisiz hale getirmenin en iyi yolu bu düzeni kavramsal konular üzerinden medyayı da ekleyerek pasivize etmektir.

Sonuç olarak; birincisi; terör bir meşru zemin üzerinde yeni bir savaş stratejisi haline geldi ve ikincisi ise; bundan sonra artık İslam terörü ve islamofobi tehdit algısından dolayı artık bir zemin üzerine oturtularak tartışılmaya başlandı; bunların sonuncusu olarak; hangi gurupların terör örgütü olup olmadığı tartışılmaya başlandı. Örneğin El-Kaide Çin tarafından bir terörist grup olarak tanınmıyor yahut PKK Hindistan, Çin ve Rusya tarafından bir terörist grup olarak tanınmıyor¹⁴³. Buradan ilk sonuç siyasi mekanizmalar besledikleri gurupları terör grubu olarak tanımamaktadır. Diğer önemli literatür tartışması ise terörün tanımıdır.

İkinci olarak ise özellikle havaalanlarında ve özellikle ABD ve Avrupa'nın birçok devletinde bireysel kontrollerin artması, dinlenme olaylarının devlet elinden yapılmaya başlanması ve bunun insanlar üzerinde baskı unsuru yaratmış olmasıdır.

Üçüncü olarak ise ırkçı faaliyetlerin giderek artış göstermesidir. Neo-nazi faaliyetlerin giderek bir artış gösterdiği Avrupa'da 77 kişinin katledilmesi (Anders Behring Breivik) ve Cezayir asıllı bir Fransız'ın 7 kişiyi öldürmesi, Paris Saldırısı 103 kişinin ölmesi, Charlie Hebdo saldırısı Avrupa ve dünyada yeni bir algı yaratmaya başladı. Özellikle Müslümanlara karşı farklı ve dışlayıcı bakış açısı oluştu.

Dördüncü olarak ise Avrupa'da artan bir gözetimin ve denetimin artmış olması ve giderek gözlemlenen devlet kontrollü baskının artışı gözlemlenmektedir. Bunlar gerek bazı kuruluşlar gerekse bazı sistemsel guruplar tarafından yapılmaktadır. Örnek olarak Increasing Resilience in Surveillance Societies (<http://irissproject.eu/>) verilebilir.

143 nctc.gov/site/groups/ (erişim tarihi 13.09.2015),

Sonuç olarak, bunlar sonuncunda 11 Eylül sonrası Yeni Dünya Düzeni içerisinde terörü meşru bir savaş nedeni haline getirirken aynı zamanda bunun dolaylı sonucu olarak; “İslami-terörizm, etnik çeşitlilik ve islamofobiyi” devletler tehdit algısıyla merkezlerine oturtular. Kavramları ve bu kavramlar üzerine yazılmış makalelerin çoğunluğu, büyük güçler için savaş maliyetlerinin azaltılması ve kuzey devletlerinin güney devletleri politik ve ekonomik olarak işgal etmesini hem meşru hem de daha kolay hale getirmiştir.

Yeni Savaş sistemi, terör ve islamofobi; hepsi iç içe geçmiş ve birbirleri ile ilişkisi derindir. Özellikle İslam korkusunun yaratılması, tipik bir McCarthy'cilik operasyonudur. İslam korkusunun temelinde ise fakir ve sömürülmeye müsait savaşı bitmeyen Ortadoğu ülkeleri oluşturmaktadır. Ortadoğu ülkelerinin paylaştığı iki önemli nokta vardır; birincisi dinlerinin İslam olması bu ABD ve Avrupa devletleri, diğer Asya devletleri açısından kullanılmaya müsait bir durum diğeri ise etnik ve mezhep bakımından çok çeşitli yapıya sahip olma durumları fazlasıyla zafiyet yaratmaktadır. En önemli durum ise El-Kaide'den kaynaklanan dünyada Müslümanlara karşı yaygın bir terörist bakış açısı ile bakılmasıdır. 11 Eylül saldırıları ile birlikte bir halkanın merkezinde İslam korkusu ardından Müslümanların terörist olduğu tartışması ve cemaatler üzerinden dünya politikasındaki etkileridir. Diğer bir halkayı etkileyen ise bunları çok iyi kullanan güçlü devletlerin içinde bulunmuş oldukları savaş stratejileri; bu üç temel halkanın sonucu, oluşan yeni sistemdeki bir algının (Müslüman eşittir terörist) içinde politik İslam tartışmasının yaratılması ve yeni savaş algısıdır.

Diğer devletlerin bunları kullanması ve İslam korkusu, terör, politik İslam ile birlikte Yeni Dünya Düzeninde savaş algısının değişen yüzüdür. İşte Müslümanlara karşı böyle bir tavrın sergilenmiş olmasına sebebiyet veren aynı zamanda ABD'nin Orta Doğu'ya müdahalesini meşrulaştıran sebeplere baktığımızda El Kaide gibi terör örgütlerinin yapmış oldukları faaliyetlerin bu durumun gerçekleşmesinde önemli bir etken olduğu görülmektedir. Aslında Orta Doğu'da böyle bir sıkıntının yaşanmasındaki en büyük pay El-Kaide'nindi¹⁴⁴. Ancak günümüzde DAESH (İŞİD) bu çatışmalarının devamını sürdürmektedir. Asıl amacı Müslümanları ve Cihad anlayışını savunmak olduğunu söyleyen El-Kaide ya da İŞİD şuan Orta Doğu'da Müslümanların

144 John L. Esposito, Kutsal Olmayan Savaş/ İslamcı Terör, Oğlak Yayıncılık, 2003, s.44

ölümünün sebebiyetinin ortağıdır. O zaman Yeni savaş sistemi içerisinde özellikle alt İslami grupların etkisine dikkatle bakmamız gerekir. Bunların hepsine kesinlikle terörist diyemiyoruz. Cemaatlerin dünya politikası üzerindeki etkileri manidardır. Cihad anlayışı içinde kaç grup vardır? Her İslami gurubu bizim gerçekten safi bir dini grup olarak değerlendirmemiz ne kadar doğru? Bunların devlet politikaları üzerindeki ve politik hareketlenmeler üzerinde etkileri çok fazladır. Yapmış oldukları faaliyetlerin mesuliyetleri sonucunda yığınla insan ölmektedir. İşte üçüncü tezimin en önemli noktası İslam ve terör kavramını bir araya getiren sadece bunu kullanmaya çalışan devletler değil buna ön ayak olan çıkarları doğrultusunda kullanmaya çalışan terörist gruplar ve alt politik İslami gruplardır.

Yahya Sadowski özellikle 11 Eylül'den sonraki dünyadaki Müslümanlara bakış açısında İslam hareketlerini farklı guruplara ayırarak açıklamaya çalışmıştır. Bunları özellikle iki gruba ayırmaktadır. Birincisi daha çok batıyı inkar eden ve aynı zamanda askeri darbe karşıtı olmakla birlikte terörizmin her çeşidini reddeden apolitik bir grup olan “pietist” gruplardır¹⁴⁵; TheTijaniyya Sufi; özellikle Afrika'da yaygın bir grup ve Morocco, Mısır, Senegal ve Sudan'da yaygındır. The Cedid, dediği modern ve eğitilmiş bir İslami grup olarak değerlendirip özellikle 19.yy dan sonra Rus Tatarları tarafından oluşmuştur The Tablighi Jamaat,20 milyon kadar takipçisi olan bir yoğun pietist grup olarak değerlendirmektedir. Hindistan'da ve Malezya'da görülmektedir. The Fethullahis, dediği Fethullah Gülen cemaati ki Türkiye politikasında son 11 yılda özellikle etkili olan bir cemaat grubudur¹⁴⁶. Bu cemaatin sonradan devlet içindeki görünen yapılanma hareketleri ve daha sonrasında Cumhurbaşkanı R.Tayyip Erdoğan'ın terörün yeniden tanımlanması gerektiği söylemlerine karşılık ABD'nin Suriye'de etkili YPG örgütü ile aynı masaya oturması terör tanımının şeffaflığını ortadan kaldırmıştır¹⁴⁷. Bu grupların hepsi “Islam is a religion of jihad,” anlayışıyla hareket etmektedir. Ancak bunlardan özellikle Fethullah Gülen cemaatini ayırmak gerekmektedir. Onlar her ne kadar kendilerini safi bir dini grup olarak değerlendirse de son yıllardaki Türkiye hükümeti ile yakın ilişkileri ve sonrasında bozulan

145 Yahya Sadowski, Political Islam: Asking the Wrong Questions? Makalesi,,American University of Beirut, Beirut, Lebanon, 2006, s.218-219

146 Yahya Sadowski, a.g.e., s.219

147 <http://www.haberturk.com/dunya/haber/1192714-abdden-flas-ypg-aciklamasi> (erişim tarihi:02.04.2016)

ilişkileri politik İslam düşüncesinden uzak oldukları düşünülemez. Özellikle Türkiye’deki emniyet ve ordu içerisindeki yeni yapılanma içerisindeki Fethullah Gülen cemaatinin etkisi asla tartışılmaz. Son günlerdeki FETÖ (Fethullahçı Terör Örgütü) olarak devlet tarafından ilan edilmesi ve bir siyasal, hukuki ve askeri önlemlerinde alınmasına sebep olmuştur.

Diğer grupları Yahya Sadowski, Geleneksel gruplar, Köktenci gruplar ve İslami gruplar olarak ayırmaktadır. Bunların üçünün paylaştığı ortak nokta ise cihad anlayışı içinde Kuran ve Hadis temelli davranışlarını meşrulaştırmaktır. Eylemlerinin sebebini de bunları temele alarak kendilerini göstermeye çalışan gruplardır. İşte burada alt grupların bu şekilde sınıflandırılması ile akla ilk olarak şu gelmektedir;

“İslamın dünyada iki yönü vardırbir tarafta büyük sömürgeci devletler tarafından kullanılan “İslam” diğer tarafta ise özellikle El-Kaide başta olmak üzere köktendinci grupların başını çektiği grupların kullandığı bir “İslam” vardır”¹⁴⁸.

“İslam”ın gerek sömürgeci devletler tarafından gerekse de alt dini-terörist grupların “yeni savaş” içinde kullanmaları kaçınılmazdır. 11 Eylül saldırısı karşılıklı çıkarların ortaya çıkmasının bir nedenidir. Bu tarihten sonra gerek ABD’nin gerek AB’nin dış politikasında keskin değişiklikler olmuştur. El-Kaide’nin faaliyetleri giderek artmıştır. Yeni Dünya Düzeni içerisinde İslam sadece bir roldür. Kimisi McCarthy’ci bir rolde sadece bir hedef kitle yaratılması için İslam’ı kullanır kimisi cihad anlayışı ile sistemsel alt tabakanın yeni sömürenlerin rolünü oynar. Yeni savaş sistemi içinde sadece artık zengin ve fakir devletler arasındaki çatışma değil aynı zamanda fakir devletler arasındaki güçlü-zayıf çatışması da vardır. Özellikle Orta Doğu’da etnik yahut Sünni ve Şii’lerin yıllardır süregelen Orta Doğu’ da üstün olma çabası vardır. Bu durumda, aynı zamanda yeni savaş sistemine hizmet etmektedir.

Sonuç olarak; Savaş maliyetlerinin azaltılma çabası, etnik grupların sistemli olarak çatışmalar içinde kullanılması, 11 Eylül sonrasında yaratılmaya çalışılan algı ve algı yönetimi, İslam’ın burada önemli bir rol oynaması, Yeni Savaş sistemi içindeki temel dayanak noktalarıdır.

148 Yahya Sadowski, a.g.e., s.220

İslam, sadece artık büyük güçler tarafından kullanılmamaktadır. Bu nokta aynı zamanda köktendinci grupların da kilit noktasıdır. Yeni Dünya Düzeninde artık sadece güçlü zayıfı sömürmemektedir. Aynı zamanda zayıf güçler zayıfları da kendi içinde sömürmeye başlamıştır. Dünya sömür-sömür politikası üzerine oturtulmuştur. Sadece güçlü sömüren devlet yoktur. İşte bu anlatılan üç önemli etken etnik çeşitlilik, İslam korkusu ve algı yönetimi, savaş maliyetlerinin azaltılma çabası yeni savaş sistemini yani “kaos savaşlarını” oluşturmuştur.

SONUÇ

Savaş, tarih sahnesinde en çok konuşulan ve birçok noktada devletlerin kaderlerini değiştiren temel noktadır. Toplumun maddî ve manevî tüm ürünlerini kapsayan, bir toplumun kendi kaderini belirleyen yıllardır savaş olmuştur. Bir tarafın diğer taraf üzerindeki üstünlüğün göstergesi savaş ile belirlenmiştir. Yıllardır öne çıkan bu kavram, tarihin çeşitli evrelerinde farklı boyutlara bürünmüştür. Baktığımız zaman Fransız Devrimi, Amerika'nın keşfi, Dünya Savaşları, Nükleer Savaşlar, Soğuk Savaş ve bu tür dünya kaderini belirleyen birçok zaman savaş olmuştur.

İşte bu çalışmaya başlanırken “Değişen Düzenin giderek savaş sistemlerini ve aktörlerini değiştirmeye başladığı” durumu, araştırmanın temel noktası olarak belirlenmiştir. Önemli olan nokta ise bu değişen düzendeki savaşların aktörleri, pratikleri, amaçları ve sonuçları bağlamındaki değişimidir. İşte burada ilk akla gelen ise Eski ve Yeni Savaş sistemleridir. 11 Eylül saldırılarına kadar olan süreci Eski Savaş sistemi olarak değerlendirmemiz gerekir. Temel olarak kırılma noktası bu saldırılardır. O sürece kadar olan ve yapılan savaşların tamamı eski temelli savaşlardır. Baktığımız zaman dönemin aktörlerinde daha çok konuşulan ulus-devletler ve imparatorluklardır. Bunların özellikle savaşta amaçlarına baktığımız zaman ise sömürme, yayılma ve hegemonik mücadeledir. Bu üç önemli sebep ve amaç savaşın seyrini de belirler. Önemli olan nokta ise kullanılan araç ve gereçlerdir. 11 Eylül öncesi döneme baktığımız zaman gördüğümüz silah türlerinin tamamı konvansiyonel ve nükleer temellidir. Temel de aktif ve meydan savaşlarının çokluğu göz önündedir. Süreç olarak değerlendirdiğimiz de ise kısa ve uzun ama kesin sonucu olan savaşlardır. Yani sonucunda ya zafer ya da yenilgi mevcuttur. Özellikle Eski Savaş sistemlerinde öne çıkan unsur kullanılan araçlardır. Çünkü Yeni Savaş sistemlerinin Eski Savaş sistemlerinden ayrıldığı temel nokta burasıdır.

Yeni Savaş ya da 11 Eylül sonrası süreçte gerçekleşen saldırılar ve çatışmalar, dünyada artık bambaşka bir düzenin olduğunu göstermektedir. Özellikle savaşın ötesinde artık algı yönetimi ve politik mücadele ile devlet davranışlarının daha kolay bir hale getirilmeye çalışıldığı bir düzen ortaya çıkmıştır. Yeni Savaş sisteminin önemli bazı temel dayanakları vardır. Bunlardan en önemlisi 11 Eylül saldırılarından sonra oluşturulmak istenen uluslararası ortamdır. George W.

Bush' un saldırılarından sonra yapmış olduğu ve “şer eksenini” kavramının ortaya atılması ile birlikte özellikle Avrupa ve birçok yerde Müslümanlara karşı davranışlarda sert bir hal oluşmaya başladı. Bu algının oluşturulması sadece devlet liderleri tarafından değil birçok akademisyen tarafından da oluşturuldu. Medeniyetler Çatışması kitabı ile birlikte büyük bir yankı uyandıran Samuel P. Huntington bunların önde gelenlerinden birisidir. Evet oluşturulmaya çalışılan bir algı var. Ancak bu daha çok kimlerin işine gelecektir. Bu İslam korkusu neden yaratılmaya çalışılmaktadır? Bunun ilk cevabı olarak ABD'nin Afganistan ve Irak müdahaleleri olmuştur. Amerika savaş davranışlarını meşru bir zemine oturtmak için kullanması gereken en önemli etken olarak müslüman-terör gruplarını göstermiştir. BM düzeyinde yasal zeminler oluşturarak önleyici meşru müdafâ hakkı altında Irak ve Afganistan saldırısını gerçekleştirmiştir. İşte Yeni Savaş'ın en önemli ayağı oluşturulmaya çalışılan müslüman eşittir terörist algısıdır. Ancak ABD'nin bu saldırılardan sonra bekleneni alamaması ve o iki müdahaleden sonra fazla bir zararla geri çekilmeye başlaması diğer devletlere ve aynı zamanda Obama yönetimine de bir örnek teşkil etmiştir. Amerika'nın vermiş olduğu bu zafiyetten sonra silah satımı üzerinden kazançlarını maksimize etme çabaları farklı bir yoldan ilerlemeye başlamıştır. İşte bu da Yeni Savaş'ın ikinci ayağını oluşturmaktadır. Arap Baharı süreci ile birlikte Kuzey Afrika bölgesinde gerçekleşen ayaklanmalar aslında yeni bir çatışma ortamını da ortaya çıkarmıştır. Artık sadece devletler kendi aralarında savaşma pozisyonlarında değiller. Artık devlet ile kendi vatandaşları, devlet ile bazı küçük terör grupları, alt terör grupları birbirleri ile savaşmaktadırlar. Aktörler değişmiştir. Bundan sonra konuşulacak olanlar daha çok küçük azınlıklar ve bazı etnik grupların yapmış olduğu savaşlar olacaktır. Suriye'de tıkanmış olan Arap Baharı, bize yeni savaşın en güzel örneğini vermektedir. Şuan Suriye'de Suriye ordusu ile Müslüman Kardeşler savaşmaktadır. Aynı zamanda PKK'nın uzantısı PYD ve El-Kaide örgütünün uzantısı IŞİD'te kendi aralarında savaşmaktadırlar. Aktörler sadece devlet olmaktan çıkmış ve salt gruplara inmiştir. Önemli olan durum ise şudur: bu durumdan en çok faydalanan kesim yine kimler olmaktadır?

Yeni Savaş'ın niteliğine ve sonucuna baktığımız zaman sonucu kesin olmayan bir savaş sistemi olduğu ortaya çıkmaktadır. Uzun vadeli olarak devam eden bu savaşın en çok kazananı bu çatışmalarda silah satımını gerçekleştiren devletlerdir. Bunun başını çeken ise ABD, Rusya gibi büyük ve sömürgeci güçler oluşturmaktadır. Temel nokta ise şudur: Çatışmaların olduğu ülkede,

eğer o devletle arası iyi olmayan bir devlet varsa çatışmayı artıracak destekler vermektedir. Bu da ayrı bir stratejidir. Örneğin, İran'ın Suriye hükümeti arkasında olduğu bilinmektedir. İki hükümette Şii temellidirler. Onların yanında aynı zamanda kendi çıkarları doğrultusunda ilerleyen bir de Rusya vardır. Bunların karşısında ise azınlık gruplara silah satımı yaparak hem kendi çıkarını arttıran hem de Rusya'ya karşı dolaylı bir cephe oluşturan Amerika vardır.

Görüldüğü üzere gerek Soğuk Savaş gerekte 11 Eylül saldırılarında sonra Amerika'nın Afganistan ve Irak müdahalelerinden sonraki fiyaskosu özellikle büyük ve emperyalist devletleri sıcak savaş çatışmalarından uzaklaştırmıştır. Bunun yerine tercih ettikleri düşük maliyetli fakat çok fazla kazançlı yeni savaş sistemleridir. Bu da zaten Yeni Savaş'ın ikinci ayağıdır. Özellikle Orta Doğu ve Müslüman devletlerin bu savaşlarda seçilmesinin ya da çok etnik yapıya sahip devletlerin seçilmesinin en önemli sebebi çatışmaya fazlasıyla müsait olmalarıdır. İslam faktörü özellikle bazı terör grupları tarafından kullanıldığı kadar büyük devletler tarafından da kullanılmıştır. Baktığımız zaman önemli olanlar, düşük seviyeli fakat uzun vadeli savaşlar, etnik çatışmalar, din temelli savaşlar, algı yönetimi üzerinden oluşmuş islamofobi temelli savaşlar yeni savaş sisteminin en önemli karakteristik özellikleridir. Bu da diğer üçüncü önemli ayağıdır. Bu üç önemli ayağın anlatıldığı bu çalışmanın birinci bölümünde, hem eski yeni savaş ayrımı yapılmıştır hem de teorik olarak savaşın bazı tanımlamalarına yer verilmiştir. Özellikle Neo- Realizm, Liberalizm, İnşacı yaklaşım ile Marksizm Savaş tanımına farklı perspektiflerden bakmıştır. En belirgin ayrımı bu bölümde görmekteyiz. Keskin bir şekilde eski ve yeni savaş ayrımının özellikleri, nitelikleri, tarafları bakımından ortaya çıkarılmaktadır. İkinci bölümde, daha çok tarihten gününüze kadar savaş örnekleri ile birlikte savaşın değişen evrimi tartışılmaktadır. Fransız devrimi ile başlayan bu süreç özellikle kendisini meydan savaşlarında göstermiştir. 11 Eylül'e kadar olan süreçte savaşlardaki temel özellik ve sonuç kesindir. Kesin galibiyet ya da yenilgi vardır. Ancak bundan sonraki süreçte devletlerin çatışmaları sonunu bulmamaktadır. Arap baharı ile birlikte Orta Doğu'da değişen herhangi bir şey çok fazla olmamıştır. Halen çatışmalar devam etmekte ve mevcut sistem oturtulmamıştır.

Üçüncü bölüm, yeni savaşın temel kimliklerini yansıtmaktadır. Özellikle burada yoğunlaşılın nokta etnik, din, İslam korkusu ve terör kavramlarının silah sanayisi bakımından güçlü emperyalist devletler tarafından savaş stratejisi olarak kullanılmasıdır.

Son olarak ise bütün bu aktörlerin birleşimi temel olarak kaos savaşlarını oluşturmaktadır. Dünya düzeninde savaşın bu çatışma tarzı, siyasal, sosyal, kültürel öğelerinin dahi oluşmasında temel belirleyici olmuştur. Bu bağlamda yeni bir dengeye girilmiştir; ancak bu yeni savaş döneminin koşulları tarihsel süreklilik içinde bir önceki dönemin daha da ilerisine gitmektedir. Bu yeni dönem içindeki sistem, devlet içi krizler ve çatışmalar bu özellikler ışığında sadece güçlü devletlere hizmet etmektedir.

KAYNAKÇA

- AĞIR, Bülent Sarper**, “Güvenlik Kavramını Yeniden Düşünmek: Küreselleşme, Kimlik ve Değişen Güvenlik Anlayışı”, Güvenlik Stratejileri, Sayı: 22, 2011, s. 177
- AKTAŞ, Murat**, “Avrupa’da Yükselen İslamofobi ve Medeniyetler Çatışması Tezi”, Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi, Cilt:13, No:1,2004, s.47
- ARI, Tayyar**, *Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika*, MKM Yayıncılık, Bursa, 2008
- ARIKAN, Refik ve Halim Demiryürek**, *Sömürgecilik Tarihi(Afrika-Asya)*, Anadolu Üniversitesi Yayını, 2014
- ARMAOĞLU, Fahir**, *19.yy Siyasi Tarihi*, Alkım Yayınları, İstanbul, 2010
- ARTOKÇA, İzzettin**, *ABD’nin Ortadoğu’daki Askeri Varlığı ve Askeri Geleceği*, Ankara, 2012
- BAL, Mehmet Ali**, *Savaş Stratejilerinde Terör*, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2005
- BARMER, Benjamin**, *McWorld’e Karşı Cihad (McWorld vs. Jihad)*, (Çev.) Eser Birey, Cep Kitapları, İstanbul, 2003
- CLAUSEWITZ, Carl V. .**, *Savaş Üzerine*, (çev.) Selma Koçak, Doruk Yayınları, İstanbul, 2011
- DEUTSCH and Singer**, “*Multipolar Power Systems, Rosenau*”, International Politics,1969, s.315
- DONNELLY, Jack**, *Universal Human Rights in Theory and Practice*, Cornell University Press, 2013
- ESPOSITO, John**, *Kutsal Olmayan Savaş/İslamcı Terör*, (çev.Nuray Yılmaz,Ercan Yılmaz) Oğlak Yayıncılık, 2002
- FUKUYAMA, Francis**, *Ulus İnşası*, (çev.)Hasan Kaya, Profil Yayıncılık, İstanbul, 2012
Gençtürk, Tuğçe, “*Terör Kavramı ve Uluslararası Terörizme Farklı Yaklaşımlar*”, 2012, Ankara
- GÖLBAŞI, Haydar ve Ayhan Dever**, “*Medeniyetler Çatışması Teorisi ve Dinler Çatışması ‘Kendini Gerçekleştiren Kehanet’*”, C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt 8, Sayı 1, 2007
- GÖLE, Nilüfer**, *İç içe Girişler:İslam ve Avrupa*, (çev. Ali Berktay), Metis Yayıncılık, İstanbul, 2010
- GÖLE, Nilüfer**, “*Europe’s Encounter withIslam: What Future?*” Constellations, volume 13, Issue 2, June 2006, s.248-262.
- GURR, Ted R. and John Davies**, “*Dynamics and Management of Ethnopolitical Conflicts*”,2002, s.31.

- HALATÇI, Ülkü**, “11 Eylül Terörist Saldırıları Ve Afganistan Operasyonu’nun Bir Değerlendirmesi”, Uluslararası Hukuk ve Politika Cilt 2, No: 7,2006, s.81
- MİR, Hamid**, “Osoma claims he has nukes: If U.S. use N-arms it will get same response,” Dawn: the internet edition, 10 Kasım 2001
- HENNER, Hess**, *Like Zealots and Romans: Terrorism and Empire in the 21st Century*, (çev.) D.Aydın, 2003
- KALDOR, Mary**, “In Defence of New Wars. Stability”, 2(1): 4, pp. 1-16, 2013
- KALDOR, Mary**, “Inconclusive Wars: Is Clausewitz Still Relevant in these Global Times?”, Global Policy, vol1, issue 3, 2010, s.274-277
- KALDOR, Mary**, “Old Wars, Cold Wars, New Wars, and the War on Terror”, International Politics, 1986, s.624-647. No 42
- KALDOR, Mary**, *Elaborating the New War Thesis*, International Politics, 2005
- KARAOSMANOĞLU, Ali L.**, “Yirmibirinci Yüzyılda Savaşı Tartışmak: Clausewitz Yeniden”, Uluslararası İlişkiler, Cilt 8, Sayı 29 (Bahar 2011), s. 5-25.
- KURT, Selim**, “Soğuk Savaş Sonrası ABD’nin Ortadoğu Politikası”, Tarih Okulu Dergisi (TOD) Journal of History School (JOHS) Eylül 2014 September 2014 Yıl 7, Sayı XIX, s.178,179
- KÜÇÜKCAN, Talip**, “Terörün Sosyolojisi: Toplumsal Kökenleri Anlama İmkânı”, Uluslararası İlişkiler, Cilt 6, Sayı 24 (Kış 2010), s.41
- LİEBERMAN, Joseph**, “Who’s the Enemy in the War on Terror?” The Wall Street Journal, 15 Haziran 2010
- LOBELL, Steven and Philip Mauceri**, *Ethnic Conflict and International Politics: Explaining Diffusion and Escalation*, New York: Palgrave Macmillan, 2004,
- CRENSHAW, Martha**, “The Causes of Terrorism, Comparative Politics”, Vol. 13, No. 4. (Jul., 1981), pp. 380
- MAUSSEN, Marcel**, *Colonial and Postcolonial Governance of Islam: Continuities and Ruptures*, Amsterdam University Press, 2006
- ORAN, Baskın**, *Türk Dış Politikası*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2012
- ÖZDALGA, Elisabeth ve Sune Persson**, *Sivil Toplum, Demokrasi ve İslam Dünyası*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, (çev. Ahmet Fethi) 1998

ÖZPEK, Burak Bilgehan, “*En Uzun On Yıl: 11 Eylül Sonrası Ortadoğu*”, Orta Doğu Etütleri, Cilt 3, No2, Ocak 2012, s.197

ÖZTÜRKLER, Harun “*Ortadoğu Ülkelerinin Enerji Kaynaklarının Öneminin Ekonomi-Politik Bir Değerlendirmesi*” BP Statistical Review of World Energy, June 2009), www.bp.com/statisticalreview, Ortadoğu Analiz, Temmuz-Ağustos 2009,cilt1,sayı 7-8, s.76

PERLO-FREEMAN, Sam, Olawale Ismail and Carina Solmirano, “Military Expenditure”, SIPRI Yearbook 2010: Armaments, Disarmament and International Security, Stockholm International Peace Research Institutes. Stockholm, 2010, s. 177.

HOUTEN, Pieter van and Stefan Wolff, “*The Dynamics of Ethnopolitical Conflict Management by International and Regional Organizations in Europe*”, European Centre for Minority Issues, 2008, s.1

PİPES, Daniel, “*İslam’ın Terördeki Rolünü Reddetmek: Reddin Açıklaması*”, Middle East Quarterly, 2013, vol.20. s.2

SADOWSKİ, Yahya, “*Political Islam: Asking the Wrong Questions?*”, American University of Beirut, Beirut, Lebanon, 2006, s.218-219

SAİD, Edward W. , *Şarkiyatçılık*, Metis Yayınları, (çev.) Berna Ülner, 2012

SANDER, Oral, *Siyasi Tarih*, 1.ve 2. Cilt, İmge Kitabevi, 2013

SÖNMEZOĞLU, Faruk, *Türk Dış Politikası Analizi*, Der Yayınları, 2004

TAŞDEMİR, Fatma, “*Uluslararası Hukuk Açısından Önleyici Meşru Müdafaa Hakkı*”, 2006, s.86

TSV 2023, *Türkiye’nin Stratejik Vizyonu, Taslak Çalışma*, TASAM Yayınları, s.59,60

YILMAZ, Muzaffer E., “*Soğuk Savaş Sonrası dönemde Sınır İçi Etnik Çatışmalar, Uluslararası Hukuk ve Politika*” 2006, s. 37-40

YILMAZ, Muzaffer Ercan, *Etnik Çatışmalar*, Nobel, Ankara, 2007

Ayrıca Yararlanılan İnternet Kaynakları

ABD’de de Şer eksenli hazırlığı, (erişim tarihi:31.03.2016)

<http://arsiv.ntv.com.tr/news/134221.asp#BODY>

GÖKBAŞ, Seval, *Çok Kutuplu Yeni Dünya Düzeninde ‘Güvenlik’ Algısı*, TASAM, yayın tarihi:30.07. 2009, (erişim tarihi: 02.11.2015) http://www.tasam.org/tr-TR/Icerik/1113/cok_kutuplu_yeni_dunya_duzeninde_%E2%80%98guvenlik_algisi

EREKER, Fulya A. İlk Çağlardan Günümüze Haklı Savaş Kavramı, Uluslararası İlişkiler Dergisi, Cilt 1, Sayı 3, 2004, s.1-34., <http://www.uidergisi.com.tr/wp-content/uploads/2010/09/Ilkcaglardan-Gunumuze-Hakli-Savas-Kavrami.pdf> (erişim tarihi: 19.05.2018)

FUKUYAMA, Francis, “Bring Back The State”, 4.7.2004, (erişim tarihi:30.03.2016)

<http://www.theguardian.com/world/2004/jul/04/globalisation.comment>

İran Heyeti Esad’a destek için Şam’da (erişim tarihi: 30.03.2016)

<http://tr.euronews.com/2015/10/15/iran-heyeti-esad-a-destek-icin-sam-da/>

KARAAĞAÇLI, Abbas, Pakistan’da Uluslaşma ve Kimlik Sorunu, (erişim tarihi: 30.03.2016)

<http://www.bilgesam.org/incele/82/-pakistan%E2%80%99da-uluslasma-ve-kimlik-sorunu/#.Vvvt8OyLTIU>

Pakistan’da terör saldırısı, (erişim tarihi:30.03.2016)

<http://www.aljazeera.com.tr/haber/pakistanda-teror-saldirisi-70-olu>

Türkiye-AB anlaşması sonrası göçler azaldı (erişim tarihi: 01.04.2016)

http://www.bbc.com/turkce/haberler/2016/03/160327_ft_ab_turkiye

Black Muslims Enter Islamic Mainstream (erişim tarihi: 01.04.2016)

<http://www.nytimes.com/1993/05/03/us/black-muslims-enter-islamic-mainstream.html?pagewanted=all>

2015 Avrupa İslamofobi Raporu, SETA, 21 Mart 2016, (erişim tarihi: 01.04.2016)

http://setav.org/tr/2015-avrupa-islamofobi-raporu/etkinlikler/37008?goal=0_efc36dec86-8c496f3580-272668577

Toulouse saldırısı, (erişim tarihi: 10.07.2015), <http://tr.euronews.com/tag/toulouse-saldirisi/>

Norveç’teki 77 kişi katliamı, (erişim tarihi: 10.07.2015), <http://tr.euronews.com/tag/norvecli-saldirgan/>

Fransa’da Mescid yakıp Kur’an-ı Kerim yaktılar (erişim tarihi:01.04.2016)

<http://www.ahaber.com.tr/dunya/2015/12/26/fransada-mescide-saldirip-kuran-i-kerim-yaktilar>

Paris'te Charlie Hebdo Yürüyüşü, (erişim tarihi: 31.03.2016)
<http://www.sabah.com.tr/dunya/2015/01/11/charlie-hebdo-saldirilar-icin-pariste-1-milyon-kisilik-gosteri>

Terörün tanımı tekrar yapılmalı, (erişim tarihi:31.03.2016),
<http://www.aljazeera.com.tr/haber/terorist-tanimi-tekrar-yapilmali>

Charlie Hebdo: Gun attack on French magazine kills 12, BBC Web arşiv,(erişim tarihi:12.01.2016), www.web.archive.org

Paris saldırıları,(erişim tarihi:12.01.2016),
www.bbc.com/turkce/haberler/2015/11/151113_paris_saldiri

Brüksel Saldırısı, (erişim tarihi: 31.03.2016) <http://t24.com.tr/haber/bruksel-havalimaninda-iki-patlama-yaralilar-oldugu-soyleniyor,333044>

Taksim saldırganının kimliği belirlendi, (erişim tarihi: 31.03.2016)
http://www.bbc.com/turkce/haberler/2016/03/160320_saldirgan

Ankara'da barış mitinginde bombalı saldırı, (erişim tarihi: 12.01.2016),
www.bbc.com/turkce/haberler/2015/11/151010_ankara_saldiri_genel

Pakistan'da terör saldırısı 70 ölü, (erişim tarihi: 31.03.2016)
<http://www.aljazeera.com.tr/haber/pakistanda-teror-saldirisi-70-olu>

BARBER, Benjamin R. , *"If Mayors Ruled the World: Dysfunctional Nations, Rising Cities,"* (erişim tarihi:01.04.2016),
https://www.ted.com/talks/benjamin_barber_why_mayors_should_rule_the_world?language=en

Hiroşima patlaması, (erişim tarihi:12.12.2015), atomcentral.com/hiroshima-nagasaki.aspx

ABD Savunma harcamaları, SIPRI Yearbook, 2014, (erişim tarihi: 03.03.2016)
http://www.sipri.org/research/armaments/milex/milex_database

E. Stiglitz, Joseph, The price of 9/11, (erişim tarihi:02.04.2016)
<https://www.project-syndicate.org/commentary/the-price-of-9-11?backaction=>

Obama'nın Irak'tan asker çekme kararı, (erişim tarihi: 17.12.2015),
<http://www.sabah.com.tr/Dunya/2011/10/23/obama-yil-sonunda-tum-askerler-iraktan-cekiliyor>

2013 ABD ekonomisinin durumu,(erişim tarihi: 17.12.2015),
<http://www.dunyabulteni.net/?aType=haber&ArticleID=245184>

Arap Baharı sonrası silah satımları, (erişim tarihi: 8.11.2015),
http://www.bbc.co.uk/turkce/haberler/2011/06/110603_arms_firms.shtml,
<http://www.usasabah.com/Guncel/2012/08/27/abdden-rekor-tutarda-silah-satisi>

Rusya'nın silah satım oranları, (erişim tarihi:19.11.2015),
http://www.ydh.com.tr/HD12166_rusyanin-silah-satisinda-artis.html

TheReligionOfPeace.com, İslami terör saldırılarının listesi, List of Islamic Terror Attacks," TheReligionOfPeace.com, 19 Aralık 2012

10 Yıl Sonra Dünya daha güvenli mi? (erişim tarihi:02.04.2016)
http://www.bbc.com/turkce/ozeldosyalar/2011/09/110909_911_legacy.shtml

El Kaide saldırı sebepleri,(erişim tarihi: 30.12.2015), bknz.
www.timeturk.com/m/haber.asp?id=551035,
www.globalresearch.ca/al-qaeda-and-the-war-on-terrorism/7718

Terör grupları, (erişim tarihi 13.09.2015),bakınız: nctc.gov/site/groups/

ABD'den YPG açıklaması,(erişim tarihi:02.04.2016),
<http://www.haberturk.com/dunya/haber/1192714-abdden-flas-ypg-aciklamasi>

İkinci Dünya Savaşı, Britannica.com. , <http://global.britannica.com/event/World-War-II> (erişim tarihi:29.03.2016)

11 Eylül saldırıları,(erişim tarihi: 01.01.2016), <http://lisbot.csustan.edu/pipermail/facnet/2001-September.txt>

Legitimizing Army Psychological Operations, www.ndu.edu/pres/lib/images/jfq-56/13.pdf, s.3.

Başbakan Erdoğan Sivas'ta (Sabah Gazetesi Arşiv) (erişim tarihi: 29.03.2016)
<http://arsiv.sabah.com.tr/2009/02/13/haber,9E66D85B22E246178BA9EF5F8194C895.html>

Merriam-Webster Online Sözlüğü, (erişim tarihi 12.11.2015), bakınız:www.m-w.com

Devletlerin Savunma harcamaları, SIPRI Yearbook, 2014, (erişim tarihi: 03.03.2016)
http://www.sipri.org/research/armaments/milex/milex_database

GİNGRİCH, Newt, "America Is at Risk," American Enterprise Institute, Washington, D.C., 29 Temmuz 2010 (erişim tarihi:02.04.2016), <https://www.youtube.com/watch?v=1EYLh4HDLwY>

BLAIR, Tony, *Los Angeles World Affairs Konseyi'nde konuşması* ,1 Ağustos 2006. (erişim tarihi:02.04.2016), <http://fpc.org.uk/fsblob/560.pdf>

BLAIR, Tony, Western values must triumph over radical Islam, (erişim tarihi: 02.04.2016)
<http://edition.cnn.com/2006/WORLD/meast/08/01/mideast.blair/index.html>

Bilanço: Askeri ve sivil kayıplar, <http://www.aljazeera.com.tr/haber-analiz/bilanco-askeri-ve-sivil-kayıplar> (erişim tarihi: 19.05.2018)

Charter of the United Nations, <http://legal.un.org/repertory/art51.shtml>, (erişim tarihi: 19.05.2018)

